

Takaisin Liipolaan

Lähiö fyysisenä ja sosiaalisena asuinympäristönä

Marjaana Seppänen

Ilkka Haapola

Kalle Puolakka

Elisa Tiilikainen

Takaisin Liipolaan

Lähiö fyysisenä ja sosiaalisena asuinympäristönä

**Marjaana Seppänen
Ilkka Haapola
Kalle Puolakka
Elisa Tiilikainen**

Helsinki 2012

YMPÄRISTÖMINISTERIÖ

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

YMPÄRISTÖMINISTERIÖN RAPORTTEJA 14 | 2012
Ympäristöministeriö
Rakennetun ympäristön osasto

Taitto: Seela Sorvari
Kansikuva: Ilkka Haapola

Julkaisu on saatavana myös internetistä:
www.ymparisto.fi/julkaisut

Edita Prima Oy, Helsinki 2012

ISBN 978-952-11-4055-6 (nid.)
ISBN 978-952-11-4056-3 (PDF)
ISSN 1796-1696 (pain.)
ISSN 1796-170X (verkkokoj.)

ESIPUHE

Tämä tutkimus valaisee lahtelaisen Liipolan lähiön asukkaiden kokemuksia asuinalueestaan ja tarkastelee niitä suhteessa lähiötutkimuksen kysymyksiin esimerkiksi alueellisesta erilaistumisesta. Tutkimus on syntynyt osana Ympäristöministeriön ja Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA:n lähiöohjelmaa 2008–2011 *Silta elävään lähiöön*. Liipola oli vahvasti mukana jo ensimmäisessä valtakunnallisessa lähiöohjelmassa vuosina 1995–1999, jolloin alueen ulkoista ilmettä parannettiin esimerkiksi asuinrakennuksia korjaamalla sekä muunlaisilla toimilla, jotka tähtäsivät alueen fyysisen ilmeen parantamiseen. Tuon ohjelman vaikutuksista on mahdollista lukea Liipolaa käsittelevästä Marjaana Seppäsen väitöskirjatutkimuksesta *Liipolan onni* (2001).

Tärkeässä osassa tässä uudessa Liipolaa käsittelevässä tutkimuksessa on muutoksen tarkastelu. Mitä Liipolaan kuuluu nyt kymmenen vuoden jälkeen? Minkälaisiksi liipolalaiset alueensa kokevat ja mihin suuntaan asukkaat kokevat alueen kehittyneen tänä aikana? Muutoksen tarkastelun ohella tutkimus nostaa esille uusia kysymyksiä esimerkiksi Liipolan alueen asukkaiden ikääntymisen vaikutuksista ja alueen monikulttuurisuudesta.

Tutkielman aluksi tarkastelemme lähiöasumisen historiaa Suomessa ja lähiöihin liitettyjä ajankohtaisia ongelmia. Nostamme myös esille kysymyksiä asuinalueen sosiaalisesta merkityksestä asukkaille ja asuinpaikkaan kiinnittymisestä. Toisessa luvussa esittelemme tarkemmin tutkimuksemme taustoja ja tavoitteita sekä käymme läpi raportin keskeisenä aineistona toimivan liipolalaisille tehdyn postikyselyn toteutusta. Kolmannessa luvussa Liipolaa tarkastellaan tilastojen valossa ja siinä alueen ikärakennetta sekä muita tilastollisia seikkoja verrataan muihin Lahden alueisiin. Neljäs luku selvittelee asukkaiden kokemuksia Liipolassa asumisesta ja alueen ympäristöstä. Myös liipolalaisten näkemykset maahanmuuttajista ovat tässä luvussa keskeisellä sijalla. Asukkaiden kokemukset alueen palveluista ovat puolestaan viidennen luvun aiheena. Tämän jälkeen tarkastelemme vielä eri näkökulmista liipolalaisten sosiaalisia suhteita. Viimeisessä luvussa kokoamme yhteen tutkimuksemme tärkeimpiä havaintoja ja esitämme joitakin ehdotuksia Liipolan kehittämiseksi.

Monet tahot ovat edesauttaneet tutkimuksemme syntyä. Kiitokset tutkimuksemme rahoittajalle ARA:lle sekä ARA:n projektipäällikkö Kari Salmelle ja ympäristöministeriön erityisasiantuntija Jaana Nevalaiselle tutkimuksemme tukemisesta. Olemme myös kiitollisia, että tutkimusraporttimme hyväksyttiin Ympäristöministeriön julkaisusarjaan. Tutkimuksemme toteutuspaikkoina ovat olleet Helsingin yliopiston Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenian Lahden yksikkö sekä Lapin yliopisto. Olemme saaneet tukea ja apua monilta työtovereiltamme tutkimuksen teon aikana. Kiitokset Pirkko Hyvöselle projektin taloudenpidosta ja Ossi Suopellolle avusta tutkimuksen taustalla olevan postikyselyn käytännön toteutuksessa. Erityiskiitokset Mari Peltomäelle ja Jarmo Rossille, joiden apu oli korvaamatonta tutkimuksen edistymiselle.

Tutkimuksen tukiryhmän jäseniä Antti Karistoa ja Juha Kokkosta kiitämme keskusteluista tutkimuksen eri vaiheissa ja tutkimusraportin käsikirjoituksen kommentoinnista. Lahden lähiöohjelmien yhteinen ohjausryhmä on tarjonnut hyvän foorumin esitellä tutkimuksemme tuloksia. Kiitokset kaikille sen jäsenille.

Kiitokset vielä Liipolan lähiöseuran aktiiveille, jotka antoivat arvokasta palautetta kyselylomakkeestamme ja tukivat myös muulla tavoin tutkimuksen toteutumista, sekä kaikille kyselyymme vastanneille Liipolan asukkaille.

Lahdessa 18.4.2012

Tekijät

SISÄLLYS

Esipuhe.....	3
I Näkökulmia lähiöön	7
1.1 Puoli vuosisataa lähiöasumista Suomessa.....	7
1.2 Kiinnittyminen paikkaan	7
1.3 Yhteisöllisyys lähiössä	8
1.4 Lähiöihin liitetyt ongelmat ja erilaistumiskehitys	9
1.5 Ajankohtaiset lähiökysymykset.....	10
2 Tutkimuksen tavoitteet ja toteutus	13
2.1 Lähtökohtana muutoksen tarkastelu.....	13
2.2 Tutkimuksen toteutus ja aineistot	14
2.3 Perustietoja kyselyyn vastanneista	16
3 Liipola tilastojen valossa	19
3.1 Liipola Lahden kaupunkirakenteessa.....	19
3.2 Väestökehitys Liipolassa ja vertailualueilla.....	20
3.3 Sosioekonominen eriytyminen	23
3.4 Muuttoliike	25
4 Ympäristö ja asuminen	27
4.1 Viihtyisä asuin ympäristö	27
4.2 Huolena lähipalvelujen näivettyminen	29
4.3 Mainettaan parempi alue?	33
4.4 Maahanmuutto askarruttaa.....	34
4.5 Väkeä lähdössä.....	37
4.6 Asuinalueelle juurtuminen.....	40
5 Palvelut, liikkuminen ja alueen käyttö.....	42
5.1 Lähikauppa ja kirjasto tärkeitä palveluita	42
5.2. Launeen marketit vetävät.....	46
5.3 Liipolan ostoskeskus jakaa mielipiteitä	48
6 Sosiaaliset suhteet ja hyvinvointi	50
6.1 Naapureiden kanssa jutellaan	50
6.2 Ystävyys- ja sukulaissuhteet ovat ensisijaisia.....	51
6.3 Naapuriavun merkitys on vähäinen.....	54
6.4 Naapuriapu on yleistä ikääntyneiden keskuudessa	57
6.5 Liipolalaiset ovat tyytyväisiä elämäänsä	59

7	Yhteenveto, johtopäätökset ja kehittämis ehdotukset	61
7.1	Osallisuus paikasta	61
7.2	Osallisuus sosiaalisista suhteista	62
7.3	Segregaatio	63
7.4	Liipola ikääntyneen asuinpaikkana	64
7.5	Kehittämismahdollisuuksia	65
	 Kirjallisuus	 67
	Kuvailulehti	69
	Presentationsblad	70

1 Näkökulmia lähiöön

1.1

Puoli vuosisataa lähiöasumista Suomessa

Suomalainen lähiöaate syntyi 1940-luvulla englantilaisen Ebenezer Howardin aikaisemmin esittelemän puutarhakaupunki-ajattelun myötä. Siinä haluttiin yhdistää maaseudun ja kaupungin parhaat puolet. Vaikutteita saatiin myös amerikkalaisen Clarence Perryn lähiöajattelusta. Sen mukaan kaupunginosat jäsentyivät toiminnallisiksi yksiköiksi, jotka tukivat kaikkia arkielämän ulottuvuuksia. (Hurme 1991, 12–35.) Suomalaisia lähiöitä rakennettiin näiden ja joidenkin muiden ajattelumallien synteessä 1950-luvulta alkaen. Lähiörakentamisen edetessä keskeisiksi piirteiksi nousivat aluerakentaminen, rationalisointi, standardointi ja elementtirakentaminen (Hankonen 1994). Monet muut, kuten ympäristöön ja asuntokannan laatuun liittyvät kysymykset, jäivät toissijaiseksi. (Lilja 1995, 61–63; Roivainen 1999, 106.)

Lähiöiden asukasrakenne muuttui lähiörakentamisen edetessä. Alkuun ne olivat tavoiteltuja asuinpaikkoja, joita kansoittivat hyvin toimeentulevat, modernia elämänmuotoa ihannoivat asukkaat. Kun asuntokanta lähiöissä kasvoi, samalaista valikoitumista ei enää tapahtunut. Lähiöistä muodostui maaltamuuton myötä asukasrakenteeltaan melko homogeenisia nuorten lapsiperheiden asuinpaikkoja, joiden väestö virtasi ”vuoroveden omaisesti” aamulla töihin ja illalla takaisin. Lähiöasukkaiden elämässä näkyi kaupunkisuunnittelun tavoitteena ollut funktionaalinen jako, jossa eri toiminnot eriytyivät eri paikkoihin. Jako koski liikennettä, ostoksia, vapaa-ajan viettoa ja monia muita elämänalueita. (Karisto 1993 a ja b.)

Siirryttäessä 2000-luvulle tilanne on monella tavalla muuttunut. Lähiöiden asukasrakenteesta on tullut heterogeenisempi, ja niiden ikärakenne on muuttunut. Lapsiperheiden määrä on vähentynyt ja lapset ovat varttuneet aikuisiksi. Vanhusten

osuus on lisääntynyt ja monet lähiöiden alkupe-
räisasukkaista viettävät nyt kotilähiössään eläke-
päiviä. Samalla asumisväljyys on lisääntynyt ja
asukasmäärä laskenut.

Lähiöiden alkuaikoina urbanisaatio laahasi kulttuurisesti jäljessä. Vaikka kaupunkilähiöissä asuttiin ja sieltä käsin käytiin työssä, kodin ja kotiseudun koettiin olevan muualla. Viikonlopun tullen perheet pakkautuivat autoon lähteäkseen ”kotiin” maaseudulle, josta oli aikoinaan muutettu. (vrt. Ilmonen 1994; Karisto 1993a.) Nyt nuoret muistelevat lapsuutensa lähiötä kotiseutunaan, johon he perheen perustettuaan palaavat.

1.2

Kiinnittyminen paikkaan

Ihmisen kiinnittyminen paikkaan on tärkeä hyvinvoinnin ulottuvuus, vaikka sitä ei välttämättä ole sellaiseksi mielletty. Tunne siitä, että kuuluu johonkin paikkaan, on osa ihmisen identiteettiä. *Alueellinen identiteetti* liittyy tunteisiin, joita ihminen liittää tutuksi kokemaansa paikkaan tai alueeseen. Sitä voi kutsua myös eksistentiaaliseksi osallisuudeksi paikasta (Seppänen 2001, 61). Puhutaan myös juurtumisesta paikkaan, mikä kuvaa osallisuutta merkitykselliseksi koetusta paikasta.

Lähiöitä ei muutama vuosikymmen sitten juurikaan pidetty paikkoina, joihin juurrutaan. Alueellinen identiteetti kiinnittyi varsinkin maaltamuuttajilla sinne, mistä oli lähdetty. Vähitellen myös lähiöistä tuli paikkoja: kotiseutuja niissä asuville ja asuneille ihmisille (vrt. Bäcklund 1997). Osallisuus paikasta voi myös vaihdella ihmisen elämänsä aikana. Eri elämänvaiheissa asuinalueiden merkitys muodostuu erilaiseksi jo sen vuoksi, että niissä vietetään aikaa eri tavoin. Lähiöiden *päiväväestö* koostuu ihmisistä, jotka ovat siellä työpäivänkin aikana. Kun lähiöiden alkuaikana *päiväväestö* koostui ennen kaikkea pienistä lapsista ja heitä hoi-

tavista aikuisista, nyt ikääntyneet ovat merkittävä osa päiväväestöstä.

Marjaana Seppäsen Liipolaa koskevassa tutkimuksessa (2001, 62–63) alueelliseen identiteettiin yhdistettiin kuulumisen lisäksi alueen sosiaalisten suhteiden näkökulma. Siinä tarkasteltiin *asuinalueen sosiaalista merkitystä*, joka tarkoitti:

1. Osallisuutta paikasta (jota tarkasteltiin asuinalueen kokemisena ja sen käyttönä)
2. Osallisuutta tai osattomuutta asuinalueen sosiaalisista suhteista (jota kuvattiin kanssakäymisen eri muotoina sekä osallistumisena asuinalueella tapahtuvaan toimintaan)

Kiinnittyminen ja kuuluminen paikkaan ovat keskeisiä elämän merkityksellisyyttä rakentavia tekijöitä. Osalla ihmisistä on mahdollisuus valita asuinpaikkansa ja identifioitua haluamiinsa paikkoihin, mutta kaikilla tätä mahdollisuutta ei ole. Syrjäytymisproblematiikassa on näin spatiaalinen, tilaa koskeva ulottuvuus, johon kuuluu myös kysymys kaupunkitilan käytöstä. Osa ihmisistä kokee liikkumista rajoittavaa torjuntaa paikassa, jossa asuu. Tämä problematiikka on noussut esille erityisesti maahanmuuttajakysymyksen yhteydessä. Asuinalueella liikkuminen voi rajoittua esimerkiksi väkivallan uhasta johtuvan turvattomuuden ja pelon vuoksi. Toisaalta paikka voi myös vangita asukkaan sisäänsä, sen sijaan että asuinalue olisi paikka, josta lähdetään ja johon palataan. Kiinnittyminen fyysisesti paikkaan voi olla pakotettua erilaisista syistä ja siten suhteesta paikkaan voi muodostua osallisuutta vähentävä elementti. (Vrt. Jørgensen 2010; Savage et al 2005; Phillipson 2007; Kearns & Parkinson 2001.)

Jälkimodernille yhteiskunnalle ominaisten kehityskulkujen – kuten globalisaation – vaikutukset on yhdistetty juurettomuuteen ja liikkuvuuteen. Niiden on nähty vähentävän ihmisten mahdollisuuksia kuulua ja juurtua johonkin paikkaan. Tämä on vähentänyt tutkimuksellista kiinnostusta paikallisen ja paikallisuuden ilmiöihin. Paikan merkityksen muuttumisen ja liikkuvuuden on toisaalta kuitenkin katsottu mahdollistavan paikkasuhteen määrittämisen elämäntilanteen varrella uudelleen myöhemmällä iällä. Väestön ikääntyminen on osaltaan nostanut paikkasuhteeseen liittyvät kysymykset uudelleen hyvin ajankohtaisiksi.

Puhutaan ”glokalisaatiosta”, joka ymmärretään kaksisuuntaisena ilmiönä, jossa maailmanlaajuisen ja paikallisen kehitys niveltyvät toisiinsa. Tässä valossa paikallisen tutkimukselle avautuu uusia näkökulmia: globalisaatio ei kadota paikallisuutta vaan paikallista on tarkasteltava globaalien suhteiden ”linssien” kautta. Sosiaaliset siteet

voivat ulottua maantieteellisten rajojen yli, mutta silti kuulumiset ja identiteetit usein kehystyvät paikallisuuden kautta. Useimmilla ihmisillä on jokin suhde välittömään spatiaaliseen ympäristöönsä, mutta joillekin elämänpiiri pääasiassa muodotuu suhteessa asuinpaikkaan. On olemassa ryhmiä – kuten maahanmuuttajat ja ikääntyneet – joille asuinalue tarjoaa tärkeän turvallisuuden ja elämänlaadun lähteen. (Phillipson 2012.)

1.3

Yhteisöllisyys lähiössä

Keskusteluun paikan merkityksestä kiinnittyy pohdinta yhteisöllisyydestä, jonka ounastellaan kadonneen tai ainakin muuttuneen. Liikkuvuuden lisääntyminen voidaan nähdä yhteisöllisyyttä vähentävänä ilmiönä. Kun paikat ja sosiaaliset ympäristöt vaihtuvat, kiinnittyminen yhteisöihin on vähäistä tai ainakin jaksottaista. Yhteisöt eivät enää perustu ensisijaisesti paikallisuuteen (vrt. entisajan kyläyhteisöt), vaan ihmiset kuuluvat erilaisiin yhteisöihin (myös virtuaalisiin), jotka toimivat päällekkäin sekä limittäin ja joiden rajat ovat muuntuvia. Joillekin kehitys merkitsee mahdollisuutta laajentaa kuulumisen kohteita, toisille perinteisen yhteisöllisyyden rapautuminen merkitsee jäämistä kaiken ulkopuolelle. (Phillipson 2007; Delanty 2010; Pessi & Seppänen 2010.)

Toisaalta on väitetty, että erityisesti huonomaineisilla asuinalueilla asukkaiden kesken voi muodostua hyvinkin tiivistä yhteisöllisyyttä, mikä kuitenkin usein on ”bonding”-tyyppisiä sosiaalisia suhteita sisältävää yhteisöllisyyttä. Se sitoo ihmisen paikkaan ja ennemminkin eristää kuin yhdistää hänet muuhun yhteiskuntaan. Tällainen yhteisöllisyys ei sisällä ”bridging”-tyyppisiä sosiaalisia suhteita, siltoja, jotka tarjoaisivat mahdollisuuksia päästä kiinni resursseihin, jotka esimerkiksi edistäisivät työllistymistä tai muuten vahvistaisivat sosiaalista osallisuutta. (Putnam 2000; Kearns & Parkinson 2001.) Asuinalueiden yhteisöllisyys voidaan nähdä siten joko mahdollisuuksia tarjoavana ja osallisuutta tukevana tai rajoittavana ja syrjäyttävänä yhteisöllisyytenä.

Yhteisöllisyyden on katsottu (Lehtonen 1990) muodostuvan yhdessä toimimisesta ja yhteenkuuluvaisuuden tunteesta eli symbolisesta yhteisyydestä. Tämän tutkimuksen kohteena olevassa lahtelaisessa Liipolan lähiössä näkyi ainakin symbolisen yhteisyyden merkkejä vuonna 1999 tehdys- sä kyselytutkimuksessa (Seppänen 2001). Yhdessä tekemisen muodossa näyttäytyvää yhteisöllisyyttä oli sen sijaan vähemmän. Havainto voi liittyä siihen, että usean tuhannen asukkaan lähiö on liian

suuri paikallisen, tiiviimmän yhteisöllisyyden yksiköksi. Sen sijaan sen sisällä voi muodostua pienempiä yhteisöllisyyden "saarekkeitä".

Ade Kearnsin ja Michael Parkinsonin (2001) mukaan spatiaalisia kysymyksiä on hedelmällistä lähestyä kolmen eri mittakaavan kysymyksinä, joista jokaiseen liittyvät vähän eri merkitykset. Pienin yksikkö, kotialue ("home area") määritellään yleensä alueeksi, joka ulottuu 5–10 minuutin kävelymatkan säteelle kodista¹. Asuinalueen psykososiaaliset merkitykset liittyvät usein vahvimmin juuri tähän aluetasoon. Sosiaaliset suhteet, face-to-face kontaktit, yhteisöllisyys ja tuttuus rakentuvat voimakkaammin asunnon välittömässä läheisyydessä. Saman kaupunkitilan jakaminen ei kuitenkaan välttämättä johda sosiaalisten suhteiden rakentamiseen asukkaiden välillä. Tässä suhteessa on nähtävissä suuria eroja eri asukkaiden ja asukasryhmien kesken. Monet tutkijat kuitenkin korostavat, että paikallisuus ja asuinalueen sosiaaliset suhteet ovat yhä tärkeitä useimmille ihmisille huolimatta paikan merkityksen muuttumista (esim. Forrest & Kearns 2001).

Kotialuetta laajempi taso on asuinalue ("locality"), jota edustaa esimerkiksi koko Liipolan lähiö Lahdessa. Se on aluetaso, jolle myös erilaiset asukasaktiviteetit usein kiinnittyvät. Tälle aluetasolle kiinnittyvät myös alueen sosiaalista statusta, maanetta ja kaupunkirakenteellista asemaa koskevat kysymykset. Kolmas taso Kearnsin ja Parkinsonin jäsennyksessä on kaupunginosa, joka luo sosiaaliset ja taloudelliset mahdollisuudet työllistymisen, vapaa-ajan viettämisen ja sosiaalisten suhteiden näkökulmasta. Lahden kokoisessa kaupungissa voidaan ajatella, että kaupunginosa (esim. Laune) ei muodosta tällaista tasoa, vaan kysymys on koko kaupungista tai kaupunkiseudusta.

1.4

Lähiöihin liitetty ongelmat ja erilaistumiskehitys

Lähiörakentamisen alkuaikoina lähiöt olivat tavoiteltuja asuinpaikkoja, "uuden elämän" mahdollistajia. Lähiöpuhe kääntyi kuitenkin 1970-luvulle tultaessa ongelmapuheeksi. Lähiöiden asukkaiden nähtiin lähiyhteisöjen sosiaalisten suhteiden hajoessa kärsivän yksinäisyydestä ja monenlaisista ongelmista, kuten perheiden hajoamisesta ja alkoholiliikakäytöstä. Tuolloinkin asukkaat – tai enemmistö heistä – kertoivat viihtyvänsä asuinalueillaan ja voivansa suhteellisen hyvin. Sosiaalisia

1 Tämän tutkimuksen kohteena olevassa Liipolassa tällaisia "kotialueita" voisivat olla Ala-Liipola ja Ylä-Liipola.

suhteitakin oli kyetty rakentamaan ja naapureihin pidettiin yhteyttä. (Kortteinen 1982, 11–25.)

Ongelmapuhe hallitsi keskustelua 1990-luvulle asti, jolloin alettiin puhua jopa lähiöiden sosiaalisesta ja fyysisestä luhistumisesta. Sen rinnalla alkoi toisaalta voimistua kotiseutuistumisdiskurssi, jossa lähiöitä alettiin tarkastella myös ihmisten kotiseutuna (Roivainen 1999). Ongelmapuhe jatkui, mutta muutti muotoaan. Kun aiemmin puhuttiin *ongelmalähiöistä*, 1990-luvulle mentäessä voimistui ajatus siitä, että meillä on käsissämme *lähiöongelma*. Seiniltä putoilevat betonielementit Myllypurossa symboloivat sitä tosiseikkaa, että lähiöiden rakennuskanta alkoi olla kurjassa kunnossa. Käynnistettiin valtakunnallinen suuren mittakaavan lähiöprojekti, jonka toimenpiteet kohdentuivat erityisesti asuntojen korjaamiseen. (Seppänen 2001.)

Samanaikaisesti kasvavaa huolta herätti asuinalueiden välisten erojen kasvu. Asuinalueiden välisten sosioekonomisten erojen tasoittuminen pysähtyi ja erot kääntyivät kasvuun. 1990-luvun alun laman aikana työttömyys nousi joillakin asuinalueilla huippulukemiin. Esimerkiksi Liipolassa työttömyys kipusi 30–40 prosenttiin, mikä oli jopa 20 prosenttiyksikköä enemmän kuin useimmilla muilla alueilla samassa kaupungissa. (Seppänen 2001, 20, 86–87.) Kun syrjäytymisestä oli puhuttu yksilötason ilmiönä, niin nyt näytti siltä, että kokonaiset asuinalueet olivat syrjäytymässä.

Asuinalueiden sosiaaliseen erilaistumiseen viitataan sosioekonomisen *segregaation* käsitteellä. Se tarkoittaa tilannetta, jossa erilaiset ryhmät asuvat erillään². Eriytymistä voi tapahtua niin, että a) tietyt ominaisuudet omaavat ihmiset muuttavat tietylle alueelle (valikoitunut sisäänmuutto), b) tietyt ominaisuudet omaavat ihmiset muuttavat pois alueelta (valikoitunut poismuutto) tai c) alueella asuvan väestön ominaisuudet jonkin asian suhteen muuttuvat. Segregaatio on aina suhteellinen käsite: alue voi olla segregoitunut vain suhteessa muihin.

Kysymys segregaatiosta on monimuotoinen. Pohjoismaisen hyvinvointivaltion ihanteeseen kuuluu ajatus asuinalueista, joilla erilaiset kansalaisryhmät asuvat rinnatusten. Myös kaupunkisuunnittelussa on pyritty – niin sanotun sosiaalisen sekoittamisen politiikan mukaisesti – luomaan sosioekonomisesti heterogeenisiä alueita, joilta löytyy yhtä lailla niin omistus- kuin vuokra-asuntoja. Toisaalta lähiöihin on kaivattu menneen maailman yhteisöllisyyttä, jota syntyy parhaiten homogeenisillä eli jonkin ominaisuuden suhteen yhtenäisillä asuinalueilla.

2 Sosioekonomiseen segregaatioon viitataan myös sosiaalisen erilaistumisen käsitteellä, jota pidetään segregaatiota neutraalimpana käsitteenä (ks. Vaattovaara 1998).

Segregaation syistä on esitetty useita selitysmalleja. Klassisin niistä on Chicagon koulukunnan sosiaalieekologinen selitysmalli, jonka mukaan kilpailu elintilasta johtaa alueelliseen erilaistumiseen. Sosiaalieekologisessa mallissa kukin väestöryhmä pyrkii sijoittumaan resurssiensa puitteissa oman hyvinvointinsa kannalta parhaimmalle mahdolliselle alueelle. Ammattiasemaltaan, kulttuurisilta piirteiltään ja arvostuksiltaan erilaisten asukasryhmien sijoittuminen toisistaan erillisille asuinalueille oli siten Chicagon koulukunnan tulkinnoissa kaupunkikehityksen luonnollinen piirre, joka loi kullekin asuinalueelle omanlaisensa ilmeen ja sykkeen. Chicagon koulukunnan ajattelu vaikutti merkittävästi kaupunkien rakenteen tutkimukseen seuraavina vuosikymmeninä, joskin se kohtasi myös voimakasta kritiikkiä. (Vilkama 2011, 20.)

Jotkut segregaatiota selittävät mallit keskittyvät muuttokäyttäytymiseen. Osa taas selittää sitä marginaalisuuden ”tartumisella”. Tällöin näkökulmat vaihtelevat yksilön käyttäytymistä painottavasta näkökulmasta rakenteellisia syitä korostavaan näkökulmaan (ks. Seppänen 2001, 34, 36–41.)

Millaisia vaikutuksia sosioekonomisella segregaatiolla on yksilötasolla? Olisiko heikolla asuinalueella asuvien tilanne parempi, jos he asuisivat hajallaan sosioekonomiselta asemaltaan parempiosaisten keskuudessa? Suomalaisessakin tutkimuksessa on tehty joitakin empiirisiä analyyseja asuinalueen tilanteen ja yksilöiden selviytymisen välisestä yhteydestä. Timo Kauppinen, Matti Kortteisen ja Mari Vaattovaaran (2009, 370–371) havaintojen mukaan tietynlainen asuinaluevaikutus on havaittavissa, vaikka se ei ollut kovin vahva. He havaitsivat, että työttömiksi joutuneiden menestymismahdollisuudet myöhemmin olivat heikot, jos he olivat asuneet korkean työttömyyden asuinalueilla. Tutkijat esittivät havainnolleen kolme selitystä: a) asuinalueen sosiaaliset verkostot eivät sisällä työllistämistä edistäviä siteitä, b) asuinalueen urbaani köyhyyskulttuuri ei kannusta palkkatyöhön ja c) asuinalueen ominaisuudet, kuten kulkuyhteydet ja palvelutarjonta, eivät edistä työllistymistä.

Asuinalueiden väestöpohjaa määrittävät ratkaisut tehdään paljolti alueen suunnitteluvaiheessa. Erittäin suuri merkitys on vuokra-asuntojen osuudella alueen asutuskannasta. Myös seudulliset asuntomarkkinat alueen asuttamisen ajankohtana vaikuttavat asukasrakenteeseen. Lähiörakentamisen aikakausi on pääosin ohi, ja nyt keskeinen kysymys on vastata asuinalueiden peruskorjaustarpeisiin ja sosiaaliin ongelmiin. Mari Vaattovaara ja Matti Kortteinen (2009, 31–33) nostavat Riihimäen Peltosaarta koskevan tutkimuksen yhteydessä esille kysymyksen, mitä oikeastaan voidaan tehdä

turvattomuuden, järjestyshäiriöiden ja syvenevän segregaation kaltaisten ongelmien kanssa painiville asuinalueille. Heidän mukaansa sosiaalisen alikehityksen kierteessä olevien asuinalueiden kehittäminen ilman radikaaleja toimia voi olla hyvin vaikeata. Joissakin tilanteissa tarvitaan jopa alueen väestöpohjaan puuttuvia toimia, kuten vuokratulojen purkamista ja asukkaiden sijoittamista muualle. Tällaiset toimet vaikuttavat rajuilta, mutta pienemmät korjausyritykset voivat Vaattovaaran ja Kortteisen mukaan pikemminkin ”betonoida” alueellista eriarvoisuutta ja vahvistaa ongelmien pysyvyyttä kuin ratkaista niitä (mt., 35).

Olennaisen kysymyksen lähiökeskustelussa ja samalla myös ihmisten muuttopäätöksiin vaikuttavan taustatekijän muodostavat asuinalueisiin liittyvät mielikuvat. Alueista rakennetaan (yleensä tiedostamatta) mielikuvia joko ”hyvinä” tai ”huonoina” alueina. Näin muodostuneet mielikuvat voivat olla erittäin pysyviä. Ne eivät muutu, vaikka esimerkiksi lähiön rakennuksia ja fyysistä ympäristöä parannetaan mittavinkin toimenpitein. Mielikuvat elävät vielä pitkään senkin jälkeen, kun niiden syntyyn vaikuttaneet ilmiöt ja olosuhteet ovat jo kadonneet. (Dean & Hastings 2000.)

1.5

Ajankohtaiset lähiökysymykset

Lähiöiden kysymykset ovat nousseet Suomessakin uudelleen ajankohtaisiksi muun muassa siksi, että jotkin muualla jo aiemmin havaitut ilmiöt ovat vahvistuneet myös meillä. Tuoreen väitöskirjatutkimuksen (Vilkama 2011) mukaan kantaväestön ja maahanmuuttajien asuminen on eriytynyt voimakkaasti 2000-luvun aikana. 2000-luvun lähiökeskustelussa on noussut esille kysymyksiä, jotka liittyvät muun muassa lähiöiden asukkaiden ikääntymiseen ja monikulttuurisuuteen. Näiden ohella taloudellinen niukkuus sekä kunta- ja palvelurakenteeseen liittyvät kysymykset ovat lähiöiden ja niiden palvelujen kannalta erittäin ajankohtaisia.

Ikääntyminen

Lähiöt ovat yhä useammin ikääntyneiden asuinpaikkoja, vaikka ne aikanaan rakennettiin ensisijaisesti työssäkäyvien lapsiperheiden tarpeita ajatellen. On siten tärkeää pohtia, miltä nykyiset lähiöt näyttävät ikääntyneen asukkaana näkökulmasta. Mitkä lähiön fyysisen ja sosiaalisen ympäristön ominaisuudet ovat keskeisiä ja miten lähiöiden palveluja pitäisi kehittää iäkkään väestön näkökulmasta?

Ikääntyessä paikan merkitys korostuu, mikä on tullut ilmi ikäihmisten hyvinvointia ja elämänlaatua koskevassa tutkimuksessa. Viimeaikainen tutkimus on nostanut vahvasti esille ikääntymisen spatiaalisen kontekstin; paikan ja paikallisuuden merkitys ikääntymisprosessissa on suuri. (Phillipson, Scharf & Smith 2005.) *Paikoillaan vanheneminen* (ageing in place) on ympäristögerontologian keskeisiä käsitteitä. Sillä viitataan ikääntymisprosessiin ikääntyvälle ihmiselle tutussa ympäristössä (Vilkko 2005). Kyse on ihmisen ja ympäristön välisestä vuorovaikutuksesta, johon liittyy muutoksia sekä ikääntyneessä ihmisessä että ympäristössä ajan kuluessa. Vain fyysinen sijoittuminen pysyy samana (Lawton 1989). Ageing in place -ajattelun mukaan toimintakyvyn asettaessa spatiaalisia rajoituksia ikääntyminen on helpompaa jos ihminen pysyy entisessä paikassaan (Smith 2009). Ajan myötä ikääntyneelle on kehittynyt fyysinen tutuus ja luontainen tuntuma fyysiseen ympäristöön, mikä helpottaa liikkumista ja arkipäivän selviytymistä elinympäristössään. Fyysinen tietoisuus paikasta lisää hallinnan, autonomian sekä riippumattomuuden tunnetta ja samalla edistää hyvinvointia. Kyse ei ole ainoastaan fyysisen paikan tuttuudesta vaan myös siitä, että pitkään samassa paikassa asuneelle on myös kehittynyt tietoisuus alueen erilaisista resursseista ja naapureista, joita hän pystyy hyödyntämään tarvittaessa.

Paikoillaan vanhenemisesta on tullut lähes hyvinvoinnin synonyymi ja yksi vanhuspolitiikan johtoaatuksista. Ajatellaan, että paikoillaan eli omassa kodissa vanheneminen on paitsi ihmisten toiveiden mukaista myös yhteiskunnalle halvempaa kuin siirtyminen palvelutaloon tai laitokseen toimintakyvyn heiketessä. Tämä ajattelutapa mahdollistaa kuitenkin myös monet laiminlyönnot. Ei esimerkiksi kiinnitetä huomiota siihen, että paikoillaan vanheneminen myös asettaa vaatimuksia ympäristölle ja että se ei ole mahdollista missä vain ympäristössä. Kodista voi tulla kielteisten kokemusten paikka jos kotona vanheneminen merkitsee yksinäisyyden ja eristäytymisen tunteen kokemista. Hyvinvointi voi olla uhattuna myös sen takia, että tukea jokapäiväisen elämän tarpeisiin ei ole riittävästi kotona saatavissa. (Scharf ym. 2002; Sixsmith & Sixsmith 2008; Smith 2009.)

Vanhenemisen paikka on tärkeä ulottuvuus ikääntyneen päivittäisessä arjessa; se liittyy olennaisesti fyysiseen ja psyykkiseen hyvinvointiin sekä turvallisuuden ja riippumattomuuden tunteeseen. Monet kehityskulut haastavat kuitenkin pohtimaan ageing in place -ajattelun järkevyyttä (Sixsmith & Sixsmith 2009, 230). Väestön ikääntymisen myötä kotiin tarvittavan hoivan tarve on lisääntynyt suuresti, eikä hoivan antajia löydy per-

he- tai lähipiiristä riittävästi demografisen muutoksen ja muuttuneiden elämäntyylien seurauksena. Epävirallisen avun tarjontaa ovat vähentäneet myös lisääntynyt liikkuvuus ja pitkät etäisyydet sukupolvien välillä. Lisäksi palvelut ja monet yhteisöllisyyttä lisäävät rakenteet, kuten kirkko ja erilaiset yhteiset kokoontumistilat, ovat usein kadonneet asuinalueilta kehittyneissä maissa.

Paikoillaan vanhenemisen ohella voidaan tarkastella *paikan merkitystä ikääntymisprosessissa* (place in ageing). Tällöin viitataan tunnesiteisiin, jotka sitovat ihmisen paikkaan. Niiden kautta paikka muodostuu ihmiselle merkitykselliseksi; tilasta tulee paikka, johon ihminen kiinnittyy³. Paikkaan kiinnittymiseen liittyvät sosiaaliset siteet, jotka ajan mittaan muodostuvat yksilöiden ja ryhmien sekä heidän ympäristöjensä välille (Bonaiuto ym. 1999). Monet tutkimukset ovat vahvistaneet havainnon siitä, että vanhemmalla iällä kiinnittyminen asuinalueeseen on voimakkaampaa kuin muun ikäisillä ja että paikallisten sosiaalisten suhteiden merkitys on ikääntyneille muita ikäryhmiä suurempi. Myös Liipolassa vuonna 1999 kerätyssä aineistossa havaittiin, että iäkkäämmät asukkaat ovat muita tiiviimmin kiinnittyneitä paikkaan, mikä ei selittynyt pelkästään alueella asutun ajan pituudella (Seppänen 2001).

Siitä, miten yksilön ja fyysisen tilan vuorovaikutus rakentuu, on ympäristögerontologisessa tutkimuksessa esitetty useita teorioita. Lawton ja Nahemow (1973) jäsentävät tätä vuorovaikutussuhdetta käsitteillä *henkilökohtainen kompetenssi* ja *ympäristön paineet*. Henkilökohtainen kompetenssi viittaa sekä yksilön käytettävissä oleviin resursseihin (ulkoinen kompetenssi) että hänen persoonallisuuteensa (sisäinen kompetenssi). Lawton (1982) liittää kompetenssin myös terveyteen ja toimintakykyyn. Ympäristön paineet viittaavat puolestaan siihen, millaisia vaatimuksia ympäristö yksilölle asettaa ja miten hän kompetenssitasostaan riippuen kykenee niihin vastaamaan. Henkilön kompetenssin ja ympäristön paineiden suhdetta jäsentävän *paine-kompetenssi -mallin* (Press-competence-model) perusidean mukaan hyvinvointi määrittyy toimintakyvyn ja ympäristön asettamien vaatimusten kautta. Mitä heikompi toimintakyky ikääntyneellä on (esim. kognitiiviset vaikeudet) ja mitä vahvemmin ympäristö asettaa paineita, sitä alhaisempi hänen hyvinvointinsa on. (Lawton & Nahemow 1973.)

Person-environment-fit -malli (Kahana 1982; Smith 2009) puolestaan korostaa enemmän hen-

3 Kiinnittyminen paikkaan (attachment to place) on määritelty mm. seuraavasti: "A set of feelings about geographical location that emotionally binds person to that place ..." (Rubinstein & Parmelee 1992).

kilön motivaatiota kuin toimintakykyä yksilön ja ympäristön vuorovaikutuksessa. Lähtökohtana on ajatus, että epäsuhta henkilökohtaisten tarpeiden ja ympäristön tarjoamien mahdollisuuksien välillä aiheuttaa hyvinvoinnin vajeen, joka heikentää yksilön elämänlaatua.

Asuinalueiden etninen eriytyminen

Kaupunginosien etninen eriytyminen on jo pitkään ollut yksi globaalia kaupunkikehitystä luonnehtiva piirre. Asia on viime vuosina herättänyt keskustelua myös Suomessa, vaikka varsinaisia "maahanmuuttajalähiöitä" ei meillä vielä ole samassa mielessä kuin esimerkiksi Ruotsissa, Länsi-Euroopan maissa tai Britanniassa. On pohdittu, miten maahanmuuttajaväestön keskittyminen omille alueilleen vaikuttaa heidän kotoutumiseensa ja kiinnittymiseensä taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti uuteen yhteiskuntaan. On pelätty sitäkin, että maahanmuuttajien suuri määrä kärjistää asuinalueiden välisiä eroja, sillä erityisesti maahantulon ensimmäisinä vuosina heidän tuloonsa ovat usein väestön keskimääräistä tulotasoa pienemmät. Esille on noussut myös valtaväestön suhtautuminen tulokkaisiin ja heidän mukanaan tuomiin uusiin kulttuureihin. (Vilkama 2011; Rasinkangas 2012.)

Katja Vilkaman (2011) mukaan maahanmuuttajakeskittymien syntyä ja kehitystä selittävät tulkinnot voidaan jakaa kolmeen teoriaan tai tulkintakehykseen. Vanhin niistä, Chicagon koulukunnan ajatteluun perustuva *spatialisen assimilaation teoria* selittää maahanmuuttajien alueellista sijoittumista heidän asumispreferenssiensä ja taloudellisten resurssiensa kautta. Maahanmuuttajien alueelliset keskittymät muodostavat tämän tulkinnan mukaan luonnollisen vaiheen heidän kotoutumisprosessissaan. Niitä syntyy todennäköisimmin niin sanotuille "sisääntuloalueille", joilla vapaita asuntoja on helposti saatavilla. Maahanmuuttajakeskittymät ovat kuitenkin yleensä väliaikaisia, sillä kulttuurisen sopeutumisen ja taloudellisen vaurastumisen myötä maahanmuuttajat sulautuvat valtaväestöön. (Vilkama 2011, 32–33.)

Kriitikoiden mukaan assimilaatioteorian oletus alueellisen sulautumisen automaattisuudesta ja ihanteellisuudesta oli ehkä pätevä kuvaamaan eurooppalaisten siirtolaisten sulautumista amerikkalaiseen yhteiskuntaan 1900-luvun taitteessa. Sen jälkeen tilanne on kuitenkin muuttunut muun muassa siksi, että uusien maahanmuuttajien työmahdollisuudet ovat aikaisempaa rajoittuneemmat. "Määräaikaisissa työsuhteissa tai matalapalkkaisilla aloilla työskenteleminen ei tarjoa samanlaisia yhteiskunnallisen nousun mahdollisuuksia, jotka

mahdollistivat 1900-luvun alkupuoliskolla Yhdysvaltoihin muuttaneiden siirtolaisten asteittaisen sulautumisen valtaväestöön." (Vilkama 2011, 34–35.)

Etnis-kulttuurinen tulkinta korostaa sitä, että maahanmuuttajakeskittymien tarjoamat kulttuuriset ja sosiaaliset hyödyt houkuttelevat asumaan yhteisön lähellä silloinkin, kun taloudelliset edellytykset muualle muuttoon olisivat olemassa. "Yhteisölliset verkostot sekä kulttuurisensitiiviset palvelut ja järjestötoiminta, kuten rukoushuoneet, urheilukerhot tai vähemmistöjen omankielinen journalismi, lisäävät alueella viihtymistä ja asioimista. Parhaimmillaan etniset keskittymät tarjoavatkin maahanmuuttajayhteisöille mahdollisuuden oman paikan luomiselle – paikkaan kuulumiselle – samalla kun he voivat toimia aktiivisina kansalaisina uudessa kotimaassaan." (Vilkama 2011, 37.)⁴

Stratifikaatioteoriat korostavat – edellisistä poiketen – maahanmuuttajien alueellisen sijoittumisen määräytyvän ensisijaisesti heidän yhteiskunnallisen asemansa perusteella. Niiden mukaan maahanmuuttajien alueellisessa keskittymisessä ei ole kyse yksinomaan valinnan vapaaehtoisuudesta tai väliaikaisuudesta vaan pikemminkin erilaisista resursseista ja eriarvoisuudesta valtaan pääsyssä. "Syrjintä ja eriarvoisuus kaventavat maahanmuuttajataustaisten perheiden mahdollisuuksia neuvotella pääsy halutulle asuinalueelle (...), jolloin suurelta osin taloudelliset resurssit eivät välttämättä mahdollista alueelle muuttoa." (Vilkama 2011, 38; vrt. Rasinkangas 2012.)

⁴ Etnis-kulttuurisissa tulkinnoissa korostetaan Vilkaman mukaan maahanmuuttajien asumiskeskittymille ominaisten tiiviiden sosiaalisten verkostojen merkitystä erityisesti alkuvaiheessa, uuteen elämäntilanteeseen sopeuduttaessa. Ne tarjoavat "sosiaalisen nousun mahdollisuuksia köyhemmistä taustoista tuleville ja tukevat erityisesti nuorten identiteetin kasvua. Keskittymien merkitys turvallisena kasvuympäristönä lapsille ja nuorille korostuu erityisesti silloin, kun valtaväestön ennakkoluulot vähemmistöperheitä kohtaan ovat vahvoja." (Vilkama 2011, 36.)

2 Tutkimuksen tavoitteet ja toteutus

2.1

Lähtökohtana muutoksen tarkastelu

Kysymykset alueen vetovoimaisuudesta ja sen sosiaalisesta merkityksestä asukkailleen, asukkaiden ikääntymisestä, monikulttuurisuudesta sekä alueen palveluista ovat ajankohtaisia myös lahtelaisessa lähiössä, Liipolassa. Tämän tutkimuksen tarkoituksena onkin tarkastella Liipolassa asuvien ihmisten suhdetta asuinalueeseensa ja siinä tapahtuneita muutoksia. Lähtökohdan tutkimukselle muodostaa alueen sosioekonomisen rakenteen ja siinä kymmenen vuoden aikana tapahtuneiden muutosten tarkastelu. Sen jälkeen erittelemme Liipolan fyysistä ja sosiaalista ympäristöä alueeseen kiinnittymistä lisäävinä tai vähentävinä tekijöinä sekä asukkaiden käsityksiä asuinalueensa arvostuksesta, palveluista sekä maahanmuutosta ja monikulttuuristumisesta. Koko aikuisväestön ohella erityisenä huomion kohteena ovat alueen ikääntyneet asukkaat.

Tutkimuksen tavoitteet voidaan kiteyttää seuraaviin pääkysymyksiin:

- 1) Millainen on asuinalueen (tässä tapauksessa: Liipolan) sosiaalinen merkitys asukkailleen 2010-luvun alussa ja miten se on muuttunut viimeisten kymmenen vuoden aikana? Miten asukkaat kokevat alueensa fyysisenä ja toiminnallisena elinympäristönä (osallisuus paikasta)? Mikä on alueen merkitys heidän sosiaalisessa kanssakäymisessään (osallisuus alueen sosiaalisista suhteista)?
- 2) Miten Liipolan sosioekonominen rakenne ja asema kaupunkirakenteessa ovat muuttuneet tällä ajanjaksolla?

- 3) Millainen Liipola on ikääntyneen asuinpaikana? Mitkä asiat alueen fyysisessä ja sosiaalisessa ympäristössä ovat ikääntyneiden hyvinvoinnin näkökulmasta merkityksellisiä?

Vuosituhanneen taitteessa toteutettu *Liipolan onni* -tutkimus (Seppänen 2001) tarjoaa mahdollisuuden tarkastella Liipolassa kymmenen viime vuoden aikana tapahtuneita muutoksia. Paluu takaisin tutkimuksen kohteena jo aiemmin olleeseen paikallisyhteisöön ei ole uusi ajatus. Esimerkiksi brittisosiologian piirissä on useita jo klassikon aseman saaneita tutkimuksia, joissa tutkijat ovat palanneet uudelleen viisikymmentäkin vuotta sitten tutkitulle alueelle (esim. Phillipson ym. 2000). Suomessa vastaavanlaisia uusintatutkimuksia on tehty muun muassa maaseutututkimuksen piirissä, mistä tunnetuin esimerkki on pohjoiskarjalaisia Sivakan ja Rasimäen kyliä koskeva, runsaan 30 vuoden periodin kattava uusintatutkimusten sarja (Alanen ym. 1973; Rannikko ym. 1984; Knuuttila ym. 1996; Oksa 1998; Knuuttila ym. 2008).

Chris Phillipson (2012) on pohtinut oikeutetusti kysymystä siitä, mitä uusintatutkimuksella oikein voidaan saavuttaa. Paluuta paikallisyhteisöihin on perusteltu mm. sillä, että niissä voidaan tutkia yhteiskunnallista muutosta, sitä miten makrososiaaliset prosessit – kuten poikkeuksellisen syvät lamakaudet, muuttoliike tai kaupunki- ja maaseutualueiden rakennemuutos – näkyvät tavallisten ihmisten jokapäiväisessä elämässä. Paikallistutkimukset paljastavat myös uusia sosiaalisia jakolinjoja ja epätasa-arvon ilmentymiä. Toisaalta uusintatutkimuksen toteuttamiseen saattaa liittyä monia pulmia erityisesti silloin, kun edellisestä tutkimuksesta on kulunut paljon aikaa. Maantieteelliset rajat ovat usein muuttuneet, ja muutosta on ehkä tapahtunut myös yhteiskuntatutkimuksen teorioissa ja menetelmissä.

Paluu Liipolaan tapahtui reilun kymmenen vuoden päästä ensimmäisestä tutkimuksesta. Tutkimusten välinen aikajänne on siten varsin lyhyt verrattuna moniin kansainvälisiin paikallisyhteisötutkimuksiin, joissa se on ollut jopa puoli vuositaa. Siitä huolimatta vertailukelpoisin menetelmin toteutettava uusintatutkimus tarjoaa kiinnostavaa ja uudenlaista tietoa asuinalueella tapahtuneista muutoksista.

Paluu Liipolaan on myös lähiökehittämisen kannalta kiinnostavaa. Alueella toteutettiin vuosina 1995–1999 mittava lähiöprojekti, jonka aikana rakennuskantaa perusparannettiin, fyysistä ympäristöä kohennettiin ja asukastoimintaa aktivoitiin (Lahden kaupunki 1993). Vaikka lähiöprojektin vaikutusten systemaattinen arviointi ei kuulunut tämän tutkimuksen tavoitteisiin, tutkimustulokset voivat silti antaa viitteitä siitä, miten se on heijastunut asukkaiden kokemuksiin asuinalueestaan.

Toisaalta on muistettava, että yhteiskunta muuttuu ennennäkemättömän nopeasti, mikä on otettava huomioon uusintatutkimuksen kysymyksenasetteluissa. Muun muassa väestön ikääntyminen ja siihen liittyvät haasteet ovat nyt yhteiskunnallisen keskustelun keskiössä aivan eri tavalla kuin viime vuosisadan lopulla. Voidaankin olettaa, että suurten ikäluokkien mukanaan tuoma demografinen muutos alkaa näkyä myös Liipolan elämässä.

2.2

Tutkimuksen toteutus ja aineistot

Tutkimuksen empiirinen aineisto koostuu postikyselyllä kerätystä aineistosta ja tilastotiedoista. Tilastollinen analyysi, jossa Liipolaa verrataan yhdeksään muuhun lahtelaiseen asuinalueeseen, jatkaa ja täydentää edellisessä Liipola-tutkimuksessa (Seppänen 2001) toteutettua tarkastelua. Se antaa kuvan Liipolan suhteellisesta asemasta kaupunkirakenteessa ja kertoo samalla, miten alueiden väliset erot ovat viimeisten kymmenen vuoden aikana muuttuneet.

Edellisessä Liipola-tutkimuksessa tukeuduttiin valtakunnalliseen lähiöseuranta-aineistoon, joka sisälsi postinumeroaluekohtaista tietoa. Tällä kertaa aineisto poimittiin kaupungin TILDA-tietokannasta, jonka tilastoaluejako ei ole täysin identtinen postinumeroaluejaon kanssa. Silloin kun ne poikkesivat selvästi toisistaan, valittiin edellisessä tutkimuksessa käytettyä postinumeroaluetta mahdollisimman hyvin edustava tilastoalue. Tällä tavoin Jalkarannan postinumeroalueelta valittiin Rautakankareen tilastoalue ja Kunnaksen alueelta Kiiskilänmäki. Keskustaa edustamaan puolestaan muodostettiin lähes koko kantakaupungin kattava

viiden tilastoalueen rypäs, jota kutsutaan jatkossa nimellä ”Keski-Lahti”. Näin menetellen vertailuun saatiin mukaan seuraavat viisi kerrostalovaltaista asuinalueita: Liipolan lisäksi Kivistönmäki, Metsäkangas, Saksala ja Keski-Lahti. Pientalovaltaisia alueita ovat puolestaan Kasakkamäki, Kiiskilänmäki, Laune, Rautakankare ja Renkomäki. Näillä tilastoalueilla asui vuonna 2010 yhteensä noin 27 000 henkilöä eli runsas neljäsosa (26,5 %) koko kaupungin asukasmäärästä. Alueiden maantieteellinen sijainti selviää oheisesta kartasta (kuvio 1).

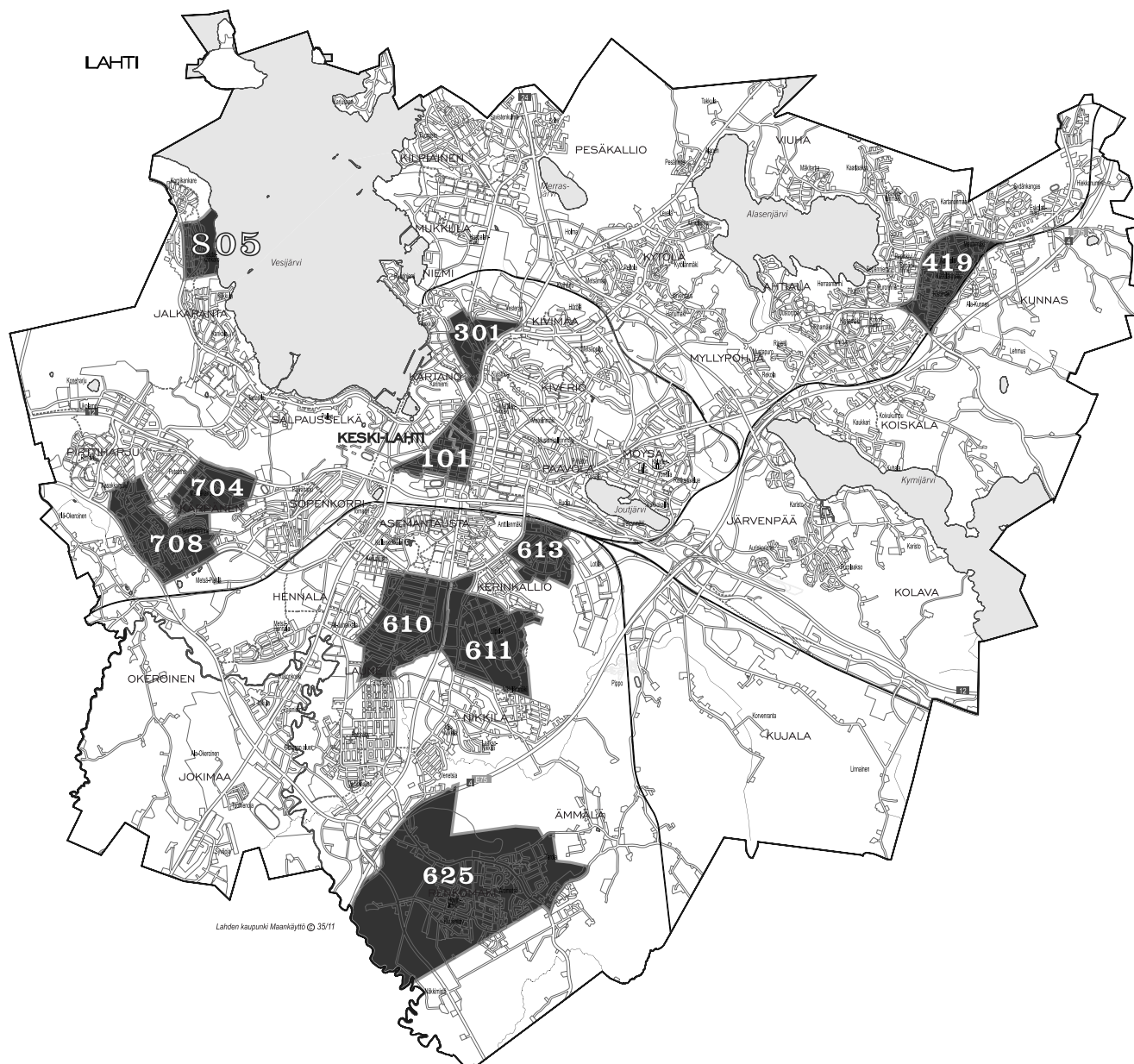
Liipolan asukkaille lähetetty postikysely on tutkimuksen keskeinen tiedonkeruumenetelmä. Sen avulla pureudutaan asuinalueen sosiaalista merkitystä ja ikääntymistä koskeviin tutkimuskysymyksiin.

Kyselylomakkeen suunnittelussa käytettiin lähtökohtana vuonna 1999 toteutetun tutkimuksen kysymyksiä. Keskeiset kysymykset toistettiin samansisältöisinä, jotta saadaan kuva kahden ajankohdan välillä tapahtuneista muutoksista. Lisäksi kysymyslomakkeeseen otettiin mukaan uusia, lähinnä ikääntymistä, maahanmuuttoa, palveluja ja koettua hyvinvointia koskevia kysymyksiä.

Lomakesuunnittelussa käytettiin avuksi Liipolan lähiöseuran aktiiveja. Hankkeen tutkijat järjestivät lähiöseuran avustuksella kaksi ryhmähaastattelua, joissa keskusteltiin Liipolassa tapahtuneista muutoksista ja kerättiin palautetta kyselylomakkeen alustavista versioista. Näiden tapaamisten ohella lomaketta hiottiin tukiryhmässä, johon kuuluivat tutkijoiden ohella Antti Karisto ja Juha Kokkonen.

Postikyselyn otos tilattiin Lahden maistraatista, ja se poimittiin Liipolan postinumeroalueella asuvista 18 vuotta täyttäneistä henkilöistä. Otantamenetelmänä käytettiin ositettua satunnaisotantaa siten, että 18–64-vuotiaista poimittiin mukaan joka kolmas ($n=992$) ja 65 vuotta täyttäneistä jokainen ($n=932$). Kyselyn toteutusvaiheessa paljastui, että otoksessa oli mukana 181 naapurialueen, Kerinkallion asukasta, jotka eivät mieltäneet itseään liipolalaisiksi. Lisäksi neljä otokseen kuulunutta oli postin ilmoituksen mukaan muuttanut muualle, ja yksi henkilö oli kuollut. Kun edellä mainitut henkilöt poistettiin, lopulliseen otokseen jäi 1 738 henkilöä.

Postikysely lähetettiin syyskuun 2010 lopussa ja muistutuskirje, jossa oli mukana myös kyselylomake, kuukautta myöhemmin, lokakuun lopussa. Viimeiset lomakkeet palautuivat marraskuun loppuun mennessä, jonka jälkeen aineisto lähetettiin tallennettavaksi. Muistutuskierroksella tutkittaville tarjottiin mahdollisuutta vastata kyselyyn myös internetissä, mutta tätä vaihtoehtoa käytti vain kuusi henkilöä. Postitse saatuja vastauksia kertyi muistutuksen jälkeen 200. Muistutuskirjeitä lähetettiin 1 100 kappaletta.

Kuvio 1. Vertailussa mukana olevat tilastoalueet
101=Keski-Lahti (101+102+103+104+111); 301=Kivistönmäki; 419=Kiiskilänmäki; 610=Laune; 611=Liipola; 613=Saksala; 625=Renkomäki; 704=Metsäkangas; 708=Kasakkamäki; 805=Rautakankare

Kyselyyn vastasi 820 henkilöä eli 47,2 prosenttia tarkistettuun otokseen kuuluneista liipolalaisista (ks. taulukko 1). 65 vuotta täyttäneiden vastausaktiivisuus oli odotetusti suurempi kuin sitä nuorempien. Vastausprosenttia kohotti todennäköisesti jonkin verran se, että kyselyn toteutusvaiheessa tutkimus ja Liipolan lähiö olivat positiivisessa mielessä esillä paikallisissa tiedotusvälineissä. Lähiöseuran aktiivi Jouni Ikonen kirjoitti tutkijoiden vierailuista Liipolan asukastuvalla ja käynnistyvistä kyselyistä pienen uutisen "Oma lähiö" -lehteen, joka leviää ilmaisjakeluna kaikkiin alueen talouksiin. Tutkimuksesta uutisoitiin myös muissa lehdistä sekä Hämeen alueuutisissa (TV2). Vastausaktiivisuutta pyrittiin nostamaan myös arpajaisilla, jossa oli palkintoina teatterilippuja, lahtelaisen tavaratalon lahjakortti ja Päivä Tallinnassa -risteily.

Taulukko 1. Kyselyn otos, vastanneet ja vastausprosentti ikäryhmittäin.

	18–64 v.	yli 65 v.	Yhteensä
Korjattu otos	892	846	1 738
Vastanneet	371	449	820
Vastausprosentti (%)	41,6	53,1	47,2

Tutkimusaineistoa analysoidaan tässä raportissa pääosin graafisesti ja frekvenssitaulukoiden avulla. Tilastollisia monimuuttujamenetelmiä on käytetty hyvin harkiten luettavuuden parantamiseksi. Otanta-asetelmasta aiheutuva yli 65-vuotiaiden liipolalaisten yliedustus on analyysissä korjattu ikäryhmäkohtaisia painokertoimia käyttäen (ks. taulukko 2). Tässä raportissa esittelemme vain painotettuun aineistoon perustuvia tuloksia, ellei toisin mainita.

Perustietoja kyselyyn vastanneista

Esittelemme seuraavassa, ennen varsinaista analyysia, joitakin kyselyyn vastanneita kuvaavia taustatietoja, joiden perusteella voidaan arvioida myös aineiston edustavuutta. Taulukossa 2 tarkastellaan kyselyyn vastanneiden ikäjakaumaa sekä

alkuperäisessä että painotetussa tutkimusaineistossa verraten niitä kohderyhmän todelliseen ikäjakaumaan. Siitä havaitaan, että painokertoimen käyttö korjaa ikäjakaumaa oikeaan suuntaan mutta ei kuitenkaan riittävästi, vaan alle 65-vuotiaat, ja erityisesti alle 35-vuotiaat, ovat aineistossa edelleenkin aliedustettuja. Vanhimman ikäryhmän ohella naiset, joiden osuus nousee aineistossa 60 prosenttiin, ovat jonkin verran yliedustettuja.

Taulukko 2. Tutkimukseen vastanneiden ikäjakauma painottamattomassa ja painotetussa aineistossa sekä perusjoukossa.

Ikäryhmä	painottamaton jakauma (%)	painokerroin	painotettu jakauma (%)	Liipolan väestö vuonna 2009 (yli 17-vuotiaat)
18–34 v.	12	1,578	19	26
35–64 v.	43	1,578	52	51
yli 64 v.	55	0,526	29	22
Yhteensä (n)	100 (811)		100 (807)	100 (3 839)

Taulukossa 3 tarkastellaan vastanneiden koulutustasjakautumaa, joka on muodostettu yleissivistävää ja ammatillista koulutusta koskeneiden kysymysten perusteella. Sen mukaan puolet vastaajista on suorittanut enintään perusasteen koulutuksen ja

13 prosentilla on korkea-asteen tutkinto. Tilastotietojen mukaan 11 prosenttia yli 15-vuotiaista liipolalaisista on suorittanut korkea-asteen tutkinnon, joten painotettu tutkimusaineisto edustaa koulutustasoltaan varsin hyvin kohderyhmäänsä.

Taulukko 3. Vastanneiden koulutus ikäryhmittäin (%).

Koulutusaste	alle 35 v.	35–64 v.	yli 65 v.	Yhteensä
perusaste	29	56	69	54
keskiaste	42	33	27	33
korkea-aste	29	12	4	13
Yhteensä (n)	100 (150)	100 (402)	100 (220)	100 (772)

Enemmistö vastaajista on asunut Liipolassa yli 10 vuotta. Joka kolmannella asumisaikaa on kertynyt jo yli 25 vuotta, eli he ovat muuttaneet Liipolaan ennen vuotta 1985. Liipolassa asuttu aika on odotetusti yhteydessä vastaajan ikään. Alle 35-vuotiaista

lähes 80 prosenttia on muuttanut alueelle viimeisten 10 vuoden aikana. Sen sijaan yli 65-vuotiaista peräti 61 prosenttia on asunut Liipolassa vähintään 25 vuotta.

Taulukko 4. Vastanneiden asumisaika Liipolassa ikäryhmittäin (%).

Asumisaika	alle 35 v.	35–64 v.	yli 65 v.	Yhteensä
alle 10v	78	37	21	40
10–24v	19	31	18	25
25+v	3	32	61	35
Yhteensä (n)	100 (148)	100 (416)	100 (228)	100 (792)

Neljäsosa vastaajista on muuttanut nykyiseen asuntoonsa Liipolan sisältä. Hieman yli puolet on muuttanut muualta Lahdesta, 18 prosenttia muualta Suomesta ja 2 prosenttia ulkomailta. Ulkomaalaistaustaisten asukkaiden osuus aineistossa on selvästi heidän todellista osuuttaan pienempi.

Se johtuu muun muassa siitä, että monille maa-hanmuuttajille oli ehkä vaikea vastata yksinomaan suomenkieliseen kyselylomakkeeseen. Ikäryhmittäinen tarkastelu paljastaa, että kolmasosa nuorista aikuisista (alle 35 v.) on muuttanut Liipolaan Lahden ulkopuolelta.

Taulukko 5. Mistä vastaaja muutti nykyiseen asuntoonsa. Ikäryhmittäinen tarkastelu (%).

	alle 35 v.	35–64 v.	yli 65 v.	Yhteensä
Liipolasta	21	32	19	26
Lahdesta	45	52	61	54
muualta Suomesta	32	13	19	18
ulkomailta	2	3	1	2
Yhteensä	100	100	100	100

Puolet vastanneista asuu omistusasunnossa (taulukko 6). Tämä ryhmä on aineistossa ylliedustettu, sillä vuokra-asuntojen osuus Liipolan asuntokannasta on yli 60 prosenttia (ks. luku 4). Kaupungin vuokratyöyhtiön Lahden Talojen vuokra-asunnoissa asuu noin neljännes vastaajista, ja muissa vuokra-asunnoissa jonkin verran vähemmän.

Asunnon hallintasuhde on selvästi yhteydessä sekä vastaajan ikään että Liipolassa asuttuun aikaan. Omistusasunnossa asuminen on yleisintä vanhimmassa ikäryhmässä ja Liipolassa vähintään

25 vuotta asuneiden joukossa. Muiden vuokra-asuntojen osuus on puolestaan suurin nuorimmassa ikäryhmässä ja 2000-luvulla alueelle muuttaneiden joukossa. Lahden Talojen vuokra-asunnoissa asuvia on kaikissa ikäryhmissä lähes yhtä paljon. Vähintään 25 vuotta Liipolassa asuneiden joukossa heitä on jopa enemmän kuin viimeisten 10 vuoden aikana alueelle muuttaneiden ryhmässä. Tämä kertoo siitä, että Lahden Talojen asunnoissa asuu varsin paljon pitkäaikaisia vuokralaisia.

Taulukko 6. Asunnon hallintasuhdeten jakaumat ikäryhmittäin (%).

Asunnon hallintasuhde	alle 35 v.	35–64 v.	yli 65 v.	Yhteensä
omistusasunto	43	45	69	52
Lahden Talojen vuokra-asunto	21	29	21	25
muu vuokra-asunto	36	26	10	23
Yhteensä (n)	100 (152)	100 (418)	100 (229)	100 (799)

Kolme neljäsosaa vastanneista asuu yhden tai kahden aikuisen talouksissa, joissa ei ole lapsia (taulukko 7). Yksinhuoltajia on viisi prosenttia, joten he ovat aineistossa lievästi aliedustettuja. Alle 35-vuotiaiden ryhmässä kymmenesosa asuu yhdessä vanhempiensa kanssa (siis joko kahden tai yhden huoltajan perheissä). Kuusi prosenttia ikä-

ryhmän jäsenistä kuuluu ryhmään ”muu perhetilanne”. Joukkoon kuuluu muun muassa henkilöitä, jotka asuvat kimppakämpässä yhdessä kavereitensa tai sisarensa kanssa. (Myöhemmin esitettävissä analyyseissa heidät ja vanhempiensa luona asuvat on yleensä yhdistetty ryhmäksi ”muut”.)

Taulukko 7. Vastanneiden perhetilanne ikäryhmittäin (%).

Perhetilanne	alle 35 v.	35–64 v.	yli 65 v.	Yhteensä
yksin asuva	20	39	46	37
yksinhuoltaja	9	7	0	5
avio- tai avoliitossa, ei kotona asuvia lapsia	29	36	49	38
avio- tai avoliitossa, ja kotona asuvia lapsia	26	16	2	14
yhdessä vanhempiensa kanssa asuva	11	1	0	2
muu perhetilanne	6	2	1	3
Yhteensä	100	100	100	100

Työssä olevia on vastanneiden joukossa verraten vähän. Heidän osuutensa nousee yli 50 prosentin vain alle 35-vuotiaiden joukossa. Sen sijaan työttömiä on vastanneiden joukossa paljon, keskimmissä ikäryhmässä jopa 20 prosenttia. Aineistosta laskettu työttömyysaste (eli työttömien osuus työ-

voimaan kuuluvista) nousee peräti 27 prosenttiin, mikä on lähes sama kuin Liipolan tilastoitu työttömyysastekin. 58 prosentilla työttömistä työttömyys on kestänyt yli vuoden, mikä kertoo työttömyyden vakavuudesta.

Taulukko 8. Vastanneiden työmarkkina-asema ikäryhmittäin (%).

Työmarkkina-asema	alle 35 v.	35–64 v.	yli 65 v.	Yhteensä
työssä	55	46	0	34
työtön	12	20	0	13
eläkkeellä	2	33	100	47
muuten työvoiman ulkopuolella	32	1	0	6
Yhteensä (n)	100 (146)	100 (415)	100 (233)	100 (794)

Edellä esitettyjen tietojen perusteella arvioiden tutkimusaineisto edustaa verraten hyvin Liipolan asukkaita. Maahanmuuttajia kysely ei tavoittanut. Lisäksi miehet ja nuoret (alle 35-vuotiaat) aikuiset – heidän mukanaan todennäköisesti myös 2000-luvulla alueelle muuttaneet uudet asukkaat – ovat jonkin verran aliedustettuja. Vastanneiden koulutustaso- ja työmarkkina-ajakauma ovat sen sijaan varsin yhdenmukaisia kohderyhmässä vallitsevien jakaumien kanssa.

3 Liipola tilastojen valossa

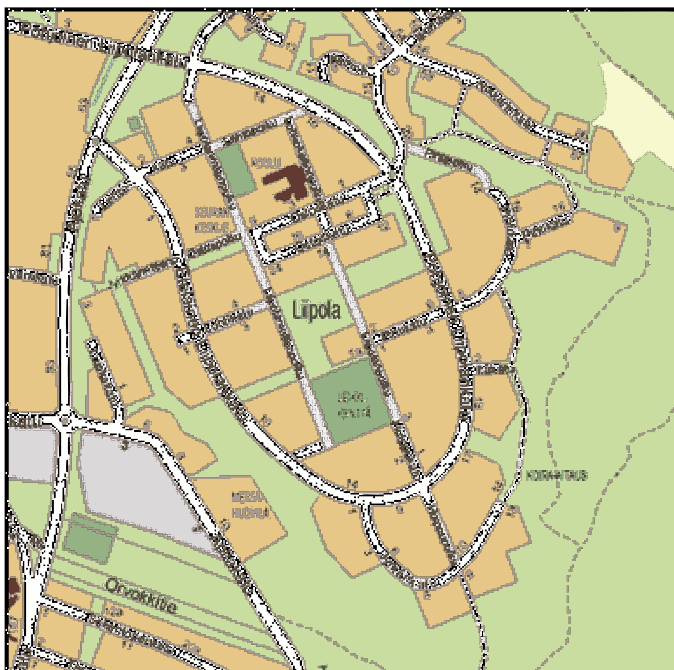
3.1

Liipola Lahden kaupunkirakenteessa

Liipola on osa suomalaista lähiöhistoriaa. Suomalainen yhteiskunta elää tällä hetkellä suuren muutoksen kourissa, mutta yhteiskunnan rakenne oli mullistunut myös ennen Liipolan syntyä. Liipola rakennettiin aikana, jolloin suomalainen yhteiskunta koki ennennäkemättömän nopean muutoksen (Karisto ym. 1998, 63–67). Nopeasti edenneen kaupungistumisen myötä myös Lahteen muutti 1960- ja 1970-luvuilla paljon työntekijöitä teollisuuteen, joka eli voimakasta kasvuvaihetta. Maaltamuuttajille tarvittiin asuntoja, ja Lahteen rakennettiin uusia asuinalueita. Niin rakennettiin myös Liipola, joka kaavoitettiin vuonna 1967 puutarhuri Onni Liipolalta ostetuille maille. Kaava oli omaperäinen; Liipolan muodostui lähes O-kirjaimeksi

kaartuvasta pääkadusta ja siitä lähtevistä pihakaduista. Lähes yksinomaan kerrostaloista koostuva kaava oli myös synteesi kahdesta hyvin erilaisesta kaavoitusratkaisusta: vapaasti sijoitelluista taloista ja ruutukaava-ajattelusta.

Liipola rakennettiin mäelle ja se oli hyvin selvärajainen, muusta asutuksesta erottuva alue. Se oli valmistuessaan kuin saari peltojen keskellä. Sen jälkeen 1990-luvulla valmistunut Helsingin moottoritie, sen sisääntuloväylän varrelle ja aivan Liipolaan kupeeseen rakennettu Launeen kaupakeskittymä sekä 2000-luvulla avattu Lahden oikorata ovat siirtäneet kaupungin painopistettä etelään päin. Näiden muutosten myötä kaupunki on tavallaan kasvanut kiinni Liipolaan, mutta sil-

Kuvio 2. Liipolan alueen kartta.

tikin Liipolan mäki erottuu yhä omaksi alueekseen ympäröivän metsävyöhykkeen vahvistaessa lähiön saarekemaista luonnetta.

Ympäristönä Liipola on hyvin vaihteleva ja monipuolinen. Alueen suuret korkeuserot ja metsäisyys antavat sille oman leimansa. Rakennukset verhoutuvat usein puurivistöjen taakse, jotka pehmentävät elementtitalojen kovia piirteitä ja tietynlaista kylmyyttä. Myös Lahden keskustasta tultaessa lähiöön johtavaa Pohjoista Liipolankatua reunustaa vehreä puurivistö. Katu ikään kuin imaisee tulijan puoleensa. Se kaartaa 1 300 metrin mittaisena ostoskeskusalueen ohi nousten lopulta 50 metriä lähtökohtaansa korkeammalle lähelle mäen lakea, josta puiden välistä pilkottavat Lahden keskusta ja kaupungintalo. Täältä Eteläinen Liipolankatu kaartaa takaisin mäen juurelle, Lauheen markettien kupeeseen. Mäen toisella puolella puolestaan avautuu laajahko metsäalue, jossa sijaitsevat alueen ulkoilumaastot. Tämä metsäalue on liipolalaisille tärkeä. Sitä pidetään osana Liipolan identiteettiä.

Syntyhistoriastaan johtuen Liipolan yksi erityispiirre on vuokra-asuntojen korkea osuus. Niitä on tänä päivänäkin 62 prosenttia asuntokannasta (taulukko 9). Suurin vuokraisäntä on kaupungin omistama Lahden Talot Oy, jonka omistaa yksinään neljänneksen Liipolan koko asuntokannasta ja 40 prosenttia lähiön vuokra-asunnoista. Lahden Talojen vuokrakerrostalot rakennettiin pääosin 1970-luvulla, ja ne on lähes kaikki peruskorjattu 1990-luvun aikana.

Kuten taulukosta 9 havaitaan, Liipolan asuntokanta on vertailun alueista selvästi vuokratalovaltais. Vuokra-asuntoja on paljon myös Kivis-

tönmäellä, jossa niiden osuutta nostavat Lahden vanhusten asuntosäätiön omistamat ikääntyville ja erityisryhmille tarkoitettut vuokra-asunnot. Tämä selittää osittain myös Kivistönmäen poikkeuksellista ikärakennetta.

Vuokra-asuntojen osuus on Liipolassa valtakunnallisestikin vertaillen suuri (Vaattovaara & Kortteinen 2009, 14–15). Tämä on rakenteellinen tekijä, joka määrittää Liipolan asemaa paikallisilla asuntomarkkinoilla ja vaikuttaa väestön sosiaaliseen koostumukseen alueella.

Taulukko 9. Vuokra-asuntojen osuus asuntokannasta 2009 vertailussa mukana olevilla tilastoalueilla (sulkeissa tilastoalueen numero).

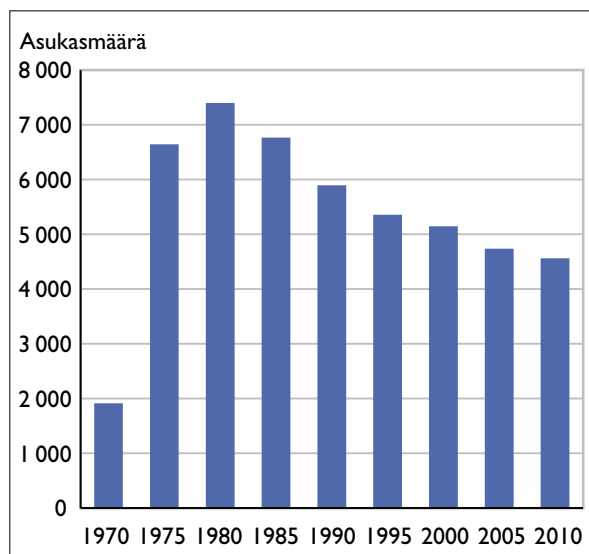
Paikkakunta	%
Renkomäki (625)	3
Laune (610)	14
Kasakkamäki (708)	16
Rautakankare (805)	24
Kiiskilänmäki (419)	25
Saksala (613)	28
Metsäkangas (704)	30
Lahti keskimäärin	38
Keski-Lahti (I01+I02+I03+I04+III)	52
Kivistönmäki (301)	60
Liipola (611)	62

3.2

Väestökehitys Liipolassa ja vertailualueilla

Liipolan rakentaminen käynnistyi 1960-luvun lopussa. Koko seuraava vuosikymmen oli nopean kasvun aikaa, ja vuonna 1980 Liipolan asukasluku nousi jo lähes 7 400 henkilöön. Heti tämän jälkeen asukasmäärä alkoi kuitenkin laskea. Vuonna 2010 Liipolassa oli enää 4560 asukasta eli 38 prosenttia vähemmän kuin 30 vuotta aikaisemmin. Asukasluvun pieneneminen oli nopeaa 1990-luvun puoliväliin saakka, jonka jälkeen vauhti on hieman hidastunut. Yhtenä syynä tähän lienee se, että Liipolaan on tullut maahanmuuttajia, erityisesti inkerinsuomalaisia. (Kuvio 3.)

Kuvio 4 antaa kuvan väestökehityksestä myös vertailualueilla. Kerrostalovaltaiset asuinalueet on siinä merkitty yhtenäisillä viivoilla, pientalovaltaiset alueet puolestaan katkoviivoilla. Kuvioista voi havaita, että Metsäkankaan ja Saksalan väestökehitys muistuttaa eniten Liipolan väestökehitystä (kuvio 4). Molemmat rakennettiin pääosin 1970-luvun kasvukaudella, ja niiden väkiluku on

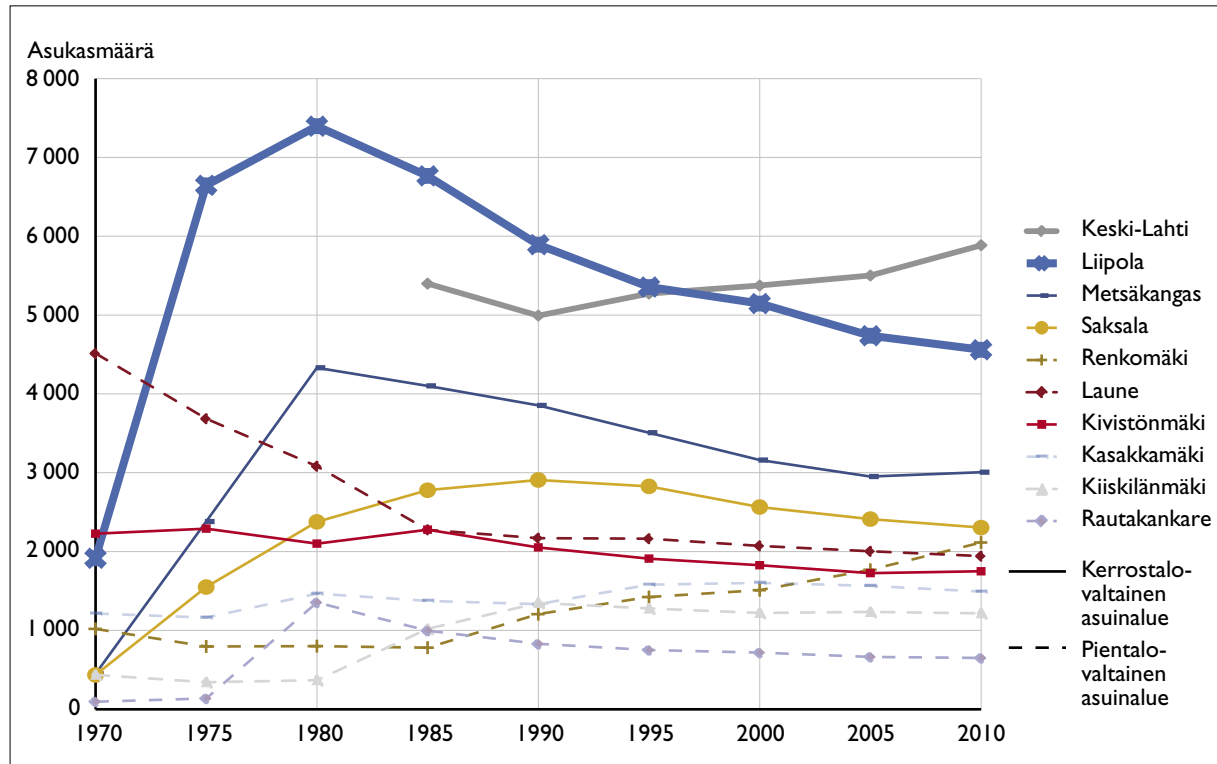

Kuvio 3. Asukasmäärän kehitys Liipolassa 1970–2010.

sen jälkeen pudonnut. Saksalassa kehitys on tosin ollut hieman loivapiirteisempää: asukasmäärän kasvu jatkui 1980-luvun puoliväliin, ja sen jälkeen väen väheneminen on ollut hillittyä.

Pientalovaltainen Laune edustaa yhdessä Keski-Lahden kanssa kaupungin vanhoja asuinalueita. Alueen väkiluku laski jo vuoteen 1985 mennessä nykyiselle tasolle, n. 2 000 asukkaan pintaan. Myös Kivistönmäki on lahtelaisittain vanha asuinalue. Se eroaa muista keskustan ulkopuolisista alueilta siinä, että väkimäärä on viimeiset 40 vuotta

pysynyt vakaana. Myös Kasakkamäen väestöpohja näyttää periytyvän vuotta 1970 edeltävältä kaudelta, sillä viimeisten 40 vuoden aikana alueella on tapahtunut vain hyvin maltillista kasvua. Tilastovertailun uusimpia asuma-alueita ovat Kiiskilänmäki ja Renkomäki. Ahtialaan sijoittuvan Kiiskilänmäen laajeneminen ajoittui 1980-luvulle. Renkomäen kasvu taas käynnistyi vasta 1980-luvun jälkimmäisellä puoliskolla, ja se on jatkunut tähän päivään saakka.

Kuvio 4. Asukasmäärän kehitys alueittain 1970–2010.

Kerrostalovaltaisilla alueilla tapahtuneen väkiluvun laskun taustalla ovat uudisrakentamisen loppuminen ja demograafinen muutos: lasten osuuden pieneneminen ja eläkeikäisten osuuden kasvu. Muutoksen myötä asumisväljyys ja asumismukavuus ovat parantuneet. Kun ennen asuttiin ahtaasti monilapsisissa perheissä, niin nyt tilaa on huomattavasti enemmän. Tästä antavat viitteitä erikokoisten asuntokuntien suhteellisessa osuudessa tapahtuneet muutokset (taulukot 10 & 11).

Jos katsomme erikokoisten asuntokuntien osuuksia alueittain, voimme havaita kerrostalo- ja pientalovaltaisten alueiden eriytymisen: suuremmat asuntokunnat – ja lapsiperheet – ovat keskittyneet yhä selvemmin pientalovaltaisille alueille, kun taas kerrostalovaltaisilla alueilla yhden hen-

gen asuntokunnat muodostavat jo enemmistön. Vähintään kolmen hengen asuntokuntia oli vuonna 2009 eniten Renkomäessä ja Kiiskilänmäessä eli niillä alueilla, jotka ovat viimeisimpänä kokeneet väestön kasvun. Vähiten niitä puolestaan on vanhusvoittoisella Kivistönmäellä ja Keski-Lahden alueella. Liipolan, Metsäkankaan ja Saksalan kehitys vuodesta 1990 on ollut lähes identtinen: niissä suurehkojen asuntokuntien osuus on puolittunut ja yhden hengen asuntokuntien osuus kaksinkertaistunut 20 vuodessa.

Liipolassa, Metsäkankaalla ja Saksalassa yhden hengen talouksien osuus on nyt yli 50 prosenttia eli koko kaupungin keskiarvoa enemmän, vaikka se 20 vuotta aiemmin vielä oli keskimääräistä pienempi.

Taulukko 10. Vähintään kolmen hengen asuntokuntien suhteellinen osuus alueittain 1990–2010 (%).

	1990	2000	2009
Renkomäki	61	56	56
Kiiskilänmäki	69	53	45
Kasakkamäki	54	45	35
Laune	44	38	34
Rautakankare	53	37	29
Lahti keskimäärin	32	25	20
<i>Liipola</i>	32	21	15
Metsäkangas	32	21	14
Saksala	33	21	13
Keski-Lahti	12	9	7
Kivistönmäki	10	6	4

Taulukko 11. Yhden hengen asuntokuntien suhteellinen osuus alueittain 1990–2010 (%).

	1990	2000	2009
Kivistönmäki	61	68	72
Keski-Lahti	59	64	64
<i>Liipola</i>	34	46	55
Metsäkangas	36	49	53
Saksala	35	46	53
Lahti keskimäärin	38	45	48
Laune	24	29	30
Rautakankare	15	22	29
Kasakkamäki	18	22	29
Kiiskilänmäki	9	15	18
Renkomäki	13	14	14

Samanlaista eriytymistä on havaittavissa myös asuinalueiden ikärakenteessa: lapsia on eniten pientalovaltaisilla alueilla, eläkeikäisiä puolestaan kerrostalovaltaisilla alueilla (taulukko 12). Vuonna 2010 joka viides liipolalainen oli yli 64-vuotias ja joka kuudes alle 15-vuotias. Nämä osuudet olivat lähellä koko kaupungin keskiarvoja. Kivistönmäki erottuu muista vertailualueista poikkeuksellisen vanhusvoittoisena: 65 vuotta täyttäneiden osuus nousee siellä peräti 39 prosenttiin, eikä heidän osuudessaan ole viimeisten 10 vuoden aikana tapahtunut paljoakaan muutosta.

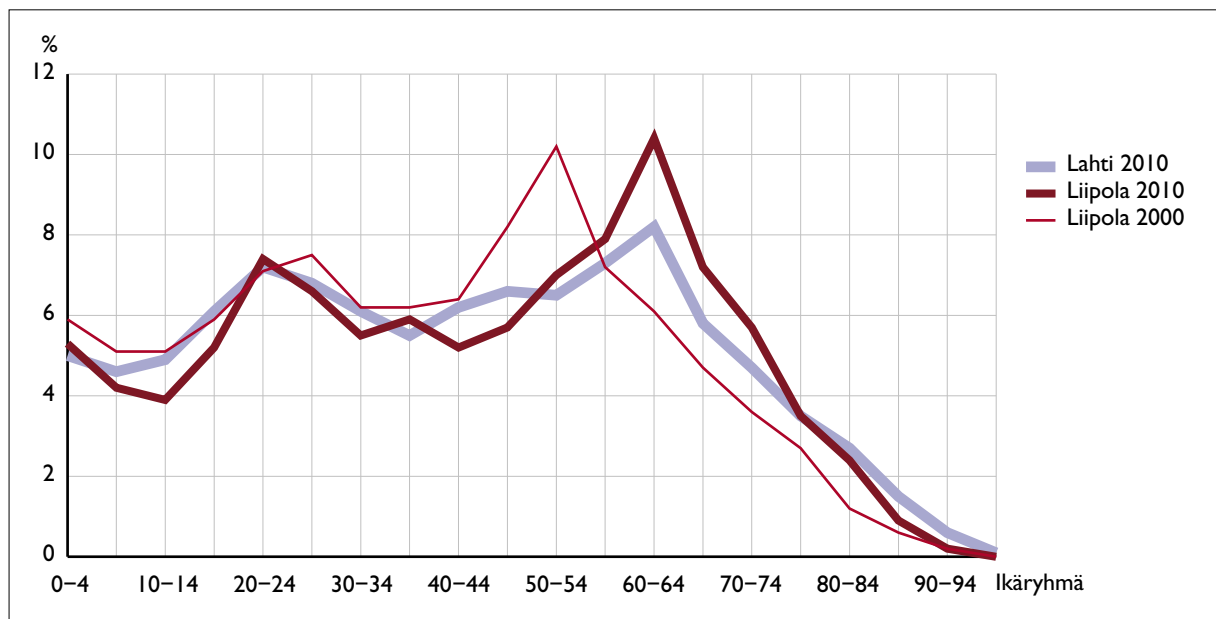
Taulukko 12. Alle 15-vuotiaiden ja yli 64-vuotiaiden ikäryhmien osuudet asuinalueittain vuosina 2000 ja 2010 (%).

	alle 15-vuotiaat		yli 64-vuotiaat	
	2000	2010	2000	2010
Renkomäki	29	29	7	6
Kiiskilänmäki	26	25	5	8
Kasakkamäki	23	20	8	14
Rautakankare	18	13	8	17
Laune	19	18	14	17
Lahti keskimäärin	16	15	16	20
<i>Liipola</i>	16	14	13	20
Metsäkangas	12	11	14	20
Saksala	13	10	15	24
Keski-Lahti	7	5	23	24
Kivistönmäki	5	4	38	39

Tarkempi, viisivuotisikäryhmittäinen tarkastelu paljastaa, että Liipolan ikärakenne on tavallaan kaksihuippuinen (kuvio 5). Korkeimman huipun muodostavat 60–64-vuotiaat eli heti sotien jälkeen syntyneitten ”suurten ikäluokkien” (Karisto 2005) edustajat. Myös heitä ympäröivät viisivuotisikäryhmät ovat keskimääräistä suurempia. Niinpä 55–69-vuotiaiden yhteenlaskettu väestöosuus (25,5%) on Liipolassa 4,2 prosenttiyksikköä suurempi kuin koko kaupungissa keskimäärin. Toinen, matalampi huippu osuu Liipolassa 20–24-vuotiaisiin, joiden osuus ei tosin ole sen suurempi kuin Lahdessa keskimäärin.

Kaiken kaikkiaan, kuvio 5 paljastaa, että Liipola on tyypillinen suurten ikäluokkien lähiö, jossa suuret ikäluokat ovat todella suuria. Se merkitsee, että yli 65-vuotiaiden – ja myös yli 75-vuotiaiden – väestöosuus kasvaa Liipolassa jo lähitulevaisuudessa huomattavasti nopeammin kuin Lahdessa keskimäärin.

Kuvioon 5 on piirretty Liipolan ikärakenne myös vuodelta 2000. Siitä havaitaan, että 1940-luvun suurten ikäluokkien väestöosuus oli tuolloin yhtä suuri kuin nytkin. He vain olivat silloin kymmenen vuotta nykyistä nuorempia eli 50–54-vuotiaita. Samanlaista jatkuvuutta ei sen sijaan ole havaittavissa nuorten aikuisten kohdalla. Vuosituhannen vaihteessa suurimman nuorten aikuisten ikäluokan muodostivat 25–29-vuotiaat, joista iso osa näyttää sen jälkeen muuttaneen muualle. Vastaavasti tämän päivän 20–24-vuotiaat ovat suurelta osin muuttaneet Liipolaan alueen ulkopuolelta, sillä heidän ikäluokkansa oli vuonna 2000 huomattavasti nykyistä pienempi. Näyttää siis siltä, että nuoret aikuiset muodostavat Liipolassa väestönsosan, jolle on ominaista suuri liikkuvuus tai vaihtuvuus. Nähtävästi hyvän vuokra-asuntotarjonnan ansiosta alueelle muuttaa runsaasti nuoria,

Kuvio 5. Liipolan ja koko Lahden ikärakenne viisivuotusikäryhmittäin vuonna 2010.

jotka perheen perustettuaan siirtyvät muualle. Sen sijaan suurten ikäluokkien edustajat ovat Liipolan varsinaisia kanta-asukkaita, jotka ovat muuttaneet alueelle jo kauan sitten ja jotka pysyvät Liipolassa jatkossakin, ellei ikääntymisen myötä heikkenevä kunto tai muut syyt sitä estä.

3.3

Sosioekonominen eriytyminen

Edellisessä Liipola-tutkimuksessa havaittiin, että asuinalueiden väliset sosioekonomiset erot olivat suuria ja että huono-osaisuus kasautui erityisesti Liipolaan, joka oli 1990-luvun laman aikana ja sen jälkeen jäänyt mm. työttömyydellä ja tulotasolla mitaten selvästi jälkeen vertailun muista asuinalueista ja koko kaupungin yleisestä tasosta (Seppänen 2001, 93). Sen vuoksi on kiinnostavaa katsoa, onko tilanteessa tapahtunut muutoksia 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen aikana.

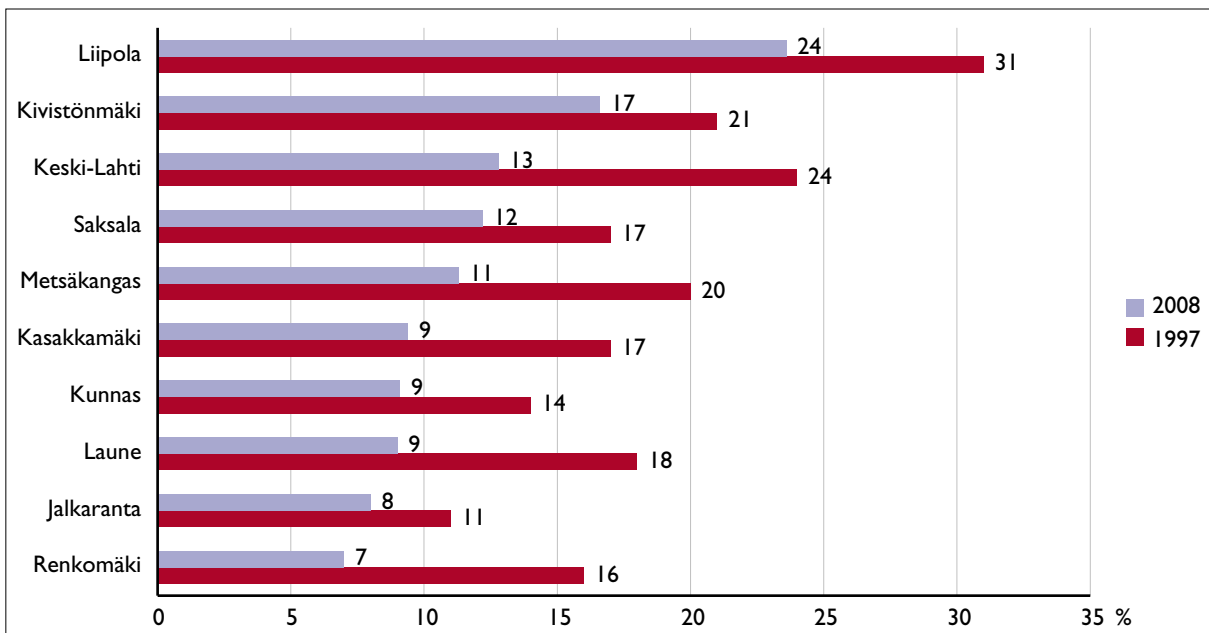
Liipolan asukkaiden koulutustaso oli vuosituhannen vaihteessa vertailualueiden matalin, ja ero muihin alueisiin on 2000-luvulla itse asiassa vain kasvanut (taulukko 13). Ero on erityisen selvä korkea-asteen suorittaneiden osuudessa, joka on Liipolassa alle puolet kaupungin keskiarvosta ja vain kolmannes siitä, mitä se on Rautakankareella tai Renkomäessä.

Taulukko 13. Koulutustaso alueittain vuosina 2000 ja 2009. Vähintään keski-asteen ja korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuudet 15 vuotta täyttäneistä (%).

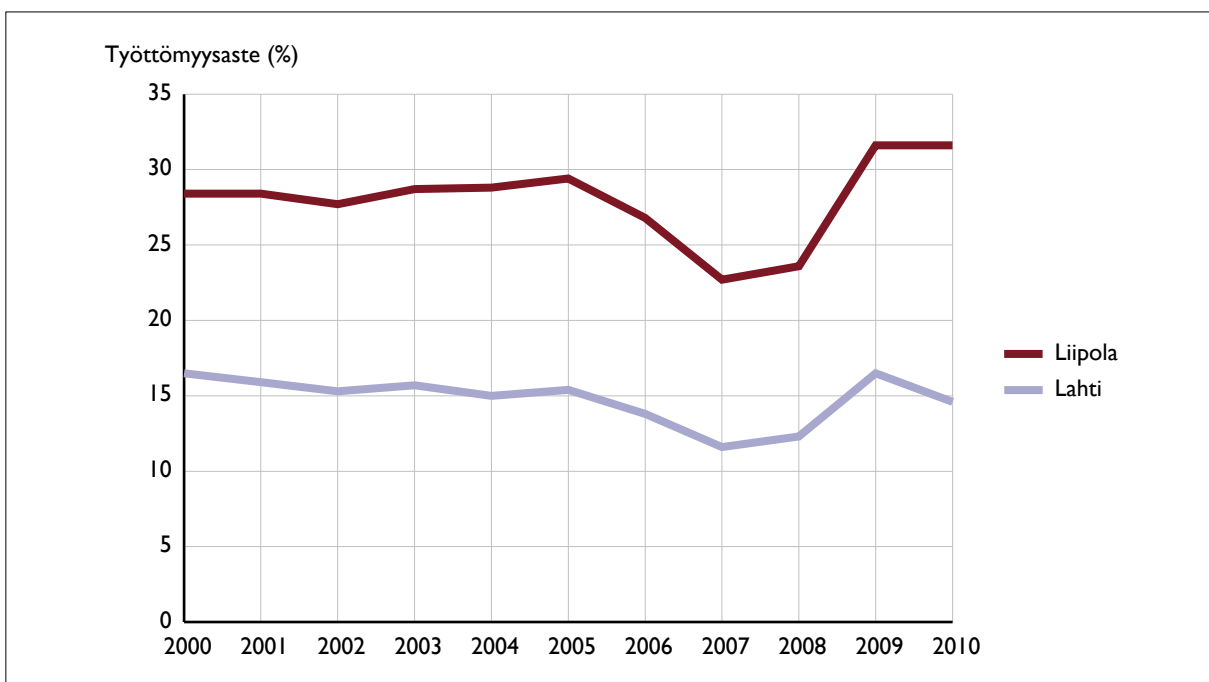
	Vähintään keskiaste		Siitä korkea-aste	
	2000	2009	2000	2009
Rautakankare	71	70	36	35
Renkomäki	65	71	24	31
Keski-Lahti	63	69	29	27
Kiiskilänmäki	62	67	20	24
Kasakkamäki	62	66	23	26
Lahti keskimäärin	58	65	22	25
Laune	57	62	19	25
Saksala	57	64	19	22
Kivistönmäki	47	55	16	17
Metsäkangas	54	62	15	16
<i>Liipola</i>	<i>50</i>	<i>53</i>	<i>10</i>	<i>11</i>

Työttömyys on vuosina 1997–2008 vähentynyt kaikilla tarkasteltavilla alueilla. Liipolan työttömyysaste oli vuonna 2008 selvästi suurin, ja ero muihin alueisiin on pysynyt vähintään ennallaan tai jopa hivenen kasvanut. (Kuvio 6.)

Viimeisin, vuonna 2008 iskenyt taantuma käänsi työttömyyden uudelleen nousuun. Seuraavana vuonna työttömyysaste nousi Lahdessa 16,7 prosenttiin, mutta Liipolassa muutos oli vieläkin rajumpi: työttömyys ponnahti peräti 31,6 prosenttiin eli 1990-luvun laman jälkeisiin lukemiin (kuvio 7).

Kuvio 6. Työttömyysaste alueittain vuosina 1997 ja 2008 (%).

Kuvio 7. Työttömyysasteen kehitys Liipolassa ja koko Lahdessa vuosina 2000–2010.

Tilastoista ei suoraan löydy luotettavia tietoja väestön keskituloista. Alueiden välisissä tuloeroissa tapahtuneista muutoksista saadaan kuitenkin kohtalaisen tarkka kuva tarkastelemalla tulojakauman yläpäästä eli niiden henkilöiden, joiden valtionveronalaiset tulot olivat vähintään 27 000 euroa vuodessa, osuutta kaikista 15 vuotta täyttäneistä. Taulukosta 14 puuttuvat Keski-Lahden tiedot, mutta

siitä voidaan siltikin havaita, että mainitun tulorajan ylittäneitä osuus on Liipolassa vähemmän kuin vertailualueilla. Liipolassakin heidän osuutensa on kymmenessä vuodessa kasvanut, mutta kasvu on ollut huomattavasti pienempää kuin muilla alueilla Kivistönmäkeä lukuun ottamatta. Alueelliset tuloerot ovat siten tällä vuosikymmenellä selvästi kasvaneet Lahdessa.

Taulukko 14. Henkilöiden, joiden valtionveronalaisten tulot olivat vähintään 27 000 euroa, osuus 15 vuotta täyttäneistä asuinalueittain vuosina 2000 ja 2009 (huom. tuloraja on laskettu deflatoimattomista tuloista, ns. käypään hintaan)⁵.

	2000	2009	Muutos 2000–2009 (%-yksikköä)
Renkomäki	20	47	+27
Rautakankare	31	43	+12
Kasakkamäki	18	40	+22
Kiiskilänmäki	18	39	+21
Laune	16	37	+21
Lahti keskimäärin	15	32	+17
Saksala	11	31	+20
Metsäkangas	11	27	+16
Kivistönmäki	8	20	+12
Liipola	6	17	+11
Keski-Lahti	-	-	-

5 Vuonna 2000 valtionveronalaisten tulojen mediaani oli 12 suurimmassa kaupungissa 14 714 euroa eli 54 taulukossa käytetystä tulorajasta. Vuonna 2009 mediaani oli 20 534 euroa. Tulorajan ylittäneet ovat siten keskimääräistä paremmin toimeentulevia kumpanakin tarkasteluvuonna.

3.4

Muuttoliike

Muuttoliike on yksi tärkeimpiä asuinalueiden erilaistumista ylläpitävä ja kiihdyttävä tekijöitä. Ne joilla on varaa valita, hakeutuvat hyvämaineisille alueille. Ne, joiden valinnan mahdollisuudet ovat rajalliset, joutuvat puolestaan tyytymään alueisiin, joilla asunnot ovat edullisempia ja joilla myös vapaita vuokra-asuntoja löytyy helpommin.

Käytettävissä ei ole tietoja kaupungin sisäisestä, asuinalueiden välisestä muuttoliikkeestä, joten kuva muuttoliikkeen vaikutuksesta alueellisiin eroihin jää puutteelliseksi. Se kuitenkin tiedetään, mihin Lahteen muualta muuttaneet ovat sijoittuneet, eli mistä päin ensiasunto Lahdessa on hankittu. Taulukosta 15 havaitaan, että väestöpohjaan suhteutettu tulomuutto oli 2000-luvulla Keski-Lahden aluetta lukuun ottamatta Liipolassa selvästi suurempaa kuin muilla vertailualueilla.

Taulukko 15. Muista kunnista asuinalueelle muuttaneet vuosina 2001–2009: muuttaneiden kokonaismäärä absoluuttisesti ja suhteutettuna alueen keskiväkilukuun tarkasteluperiodilla sekä vieraskielisten muuttajien osuus kokonaismuutosta.

	Muuttaneet yhteensä ja suhteessa väkilukuun		Muut kuin suomen- tai ruotsinkieliset muuttajat	
	N	Muuttaneet/ 100 asukasta	N	% muuttaneista
Keski-Lahti	5273	95	221	4
Liipola	2372	50	251	11
Metsäkangas	1305	43	30	2
Kivistönmäki	660	37	17	3
Rautakankare	238	36	23	10
Saksala	835	35	29	3
Kasakkamäki	547	35	9	2
Laune	615	30	9	1
Kiiskilänmäki	353	29	15	4
Renkomäki	436	24	8	2
Lahti yhteensä	48956	50	1817	4

Taulukosta 15 voidaan myös havaita Liipolaan suuntautuneen muuttoliikkeen erityisyys: muiden kuin suomenkielisten tai ruotsinkielisten osuus muuttajista on Liipolassa poikkeuksellisen suuri, peräti 11 prosenttia. Rautakankareen alueella osuus nousee tosin lähes yhtä suureksi, mutta vieraskielisten muuttaneiden määrä on siellä asukasluvuun suhteutettuna huomattavasti pienempi. Lisäksi on todennäköistä, että vieraskielisten muuttajien sosioekonominen rakenne on Rautakankareella

erilainen kuin Liipolassa. Liipolan osuus Lahteen 2001–2009 muuttaneista vieraskielisistä on 13,8 prosenttia, kun sen osuus kaupungin tuon ajanjakson keskiväkiluvusta oli 4,8 prosenttia.

Lahdessa asui vuonna 2010 noin 4500 vieraskielistä – muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvaa – henkilöä (eli 4,5 asukasluvusta). Viimeisten 15 vuoden aikana kaupunkiin on muuttanut vuosittain noin 400 ulkomaalaista. Pakolaisia, joihin maahanmuuttokeskustelu on pääosin

keskittynyt, heistä on vain murto-osa. Esimerkiksi vuosina 2005–2010 Lahteen muutti 320 pakolaista, mikä on alle 15 prosenttia ajanjakson kaikista maahanmuuttajista. Samalla periodilla Lahteen muutti 150 inkerinsuomalaista paluumuuttajaa. Näiden kahden ryhmän yhteenlaskettu osuus oli siis vain hieman yli viidennes kaikista Lahteen muuttaneista ulkomaalaisista. (Saloranta 2011; vrt. Päijät-Hämeen maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2010–2015.)

Lahden kaupungin tilastotietokantaan TIL-DAan ei ole kerätty tietoja ulkomaan kansalaisten, vieraskielisten tai maahanmuuttajataustan omaavien henkilöiden määristä alueittain. Yleisen käsityksen mukaan heitä on kuitenkin Liipolassa

keskimääräistä enemmän. Etelä-Suomen Sanomien tietojen mukaan vieraskielisten osuus on 14 prosenttia Liipolan asukkaista (Koivisto 2011b). Luku on huomattavasti pienempi kuin esimerkiksi monissa Turun lähiöissä (Rasinkangas 2012)⁶. Se näkyy kuitenkin muun muassa Liipola-Kaikuharjun koulussa, jossa vieraskielisten oppilaiden osuus (21,6 %) on noin kolminkertainen kaupungin peruskoulujen keskiarvoon (6,9 %) verrattuna. Oppilaat voivat Liipola-Kaikuharjun koulussa lukea äidinkielenään suomen ohella venäjää, arabiaa ja albaniaa. (Koivisto 2011a.) Monikulttuurisuus siis näkyy ja kuuluu Liipolassa, mikä antaa alueelle omintakeista ilmettä.

6 Jarkko Rasinkankaan (2012) mukaan Varissuo, jossa vieraskielisiä on 36,5 asukkaista, on Suomen maahanmuuttajavaltaisin lähiö. Sen ohella Turusta löytyy viisi muuta lähiötä, joissa vieraskielisen väestön osuus nousee yli 14 prosentin. Katja Vilkkama (2011, 74) tyypittelee väitöskirjassaan pääkaupunkiseudun pienalueet maahanmuuttajien suhteellisen osuuden mukaan kuuteen aluetyyppiin. ”Maahanmuuttajataustaisten asumiskeskittymissä”, joita on 17, vieraskielisen väestön osuus on yli 19,86. ”Orastavissa keskittymissä” (30 kpl) tämä osuus on 14,24–19,86, ja ”vaihtumisasialueilla” (70 kpl) 8,62–14,23. Espoon maahanmuuttajavaltaisin lähiö on 11 000 asukkaan Suvela, jossa vieraskielisen väestön osuus nousee 22:iin. Seuraavaksi suurimmat vieraskielisten osuudet löytyvät Kirkkojärveltä (19), Lakistosta (19) ja Otaniemestä (17). (Hirvonen 2011, 10)

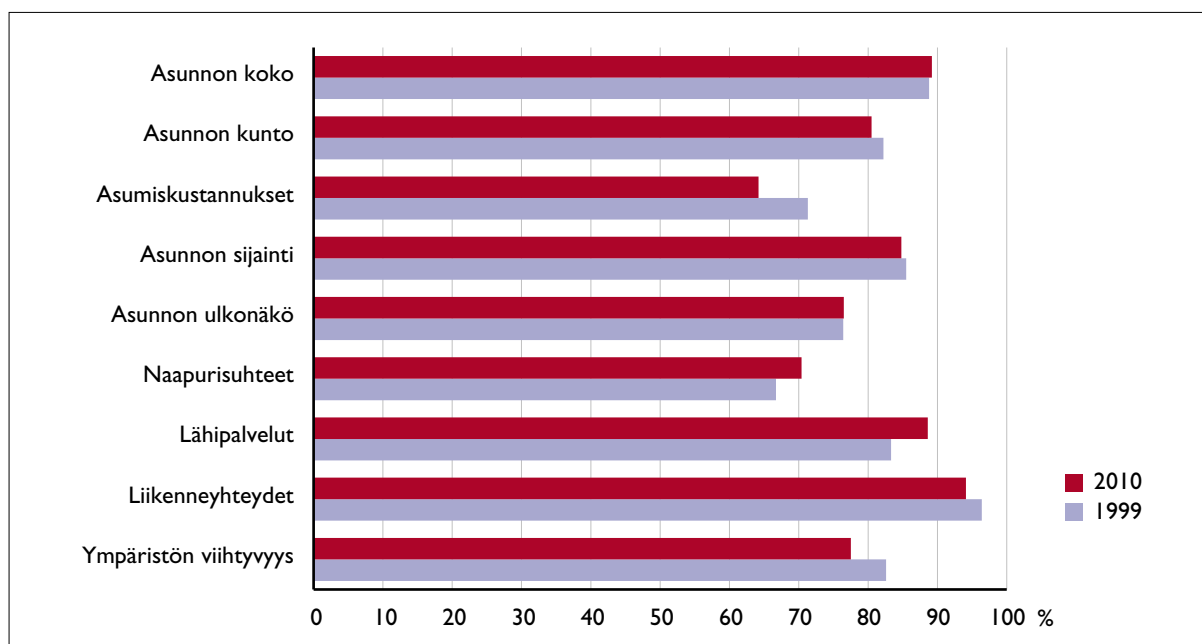
4 Ympäristö ja asuminen

Asumisen laatu koostuu monista tekijöistä. Henkilökohtaisten asumisolojen lisäksi siihen vaikuttavat keskeisesti alueen ympäristön viihtyisyys ja siisteys kuten myös alueen palvelurakenne. Myös puistojen, metsien tai muunlaisten viheralueiden läheisyys koetaan useasti hyvän asumisen tärkeiksi osiksi. Ympäristö ei ole vain tyhjä tila, vaan se aivan kirjaimellisesti ympäröi ihmisen ja ihmisen elämä rakentuu keskeisesti vuorovaikutuksessa niiden ympäristöjen kanssa, joissa hän viettää aikaansa. Kaikenlaiset katkokset ja häiriötekijät tässä vuorovaikutuksessa heikentävät ihmisen kokemusta ympäristöstään. Ympäristön kokeminen riippuu myös ihmisten omista tarpeista ja arvostuksista, jotka vaihtelevat huomattavastikin mm. elämäntilanteen mukaan. Myös alueella pitkään asuneilla on erilainen suhde asuin ympäristöönsä kuin juuri alueelle muuttaneilla tai vasta joitakin vuosia alueella asuneilla.

4.1

Viihtyisä asuin ympäristö

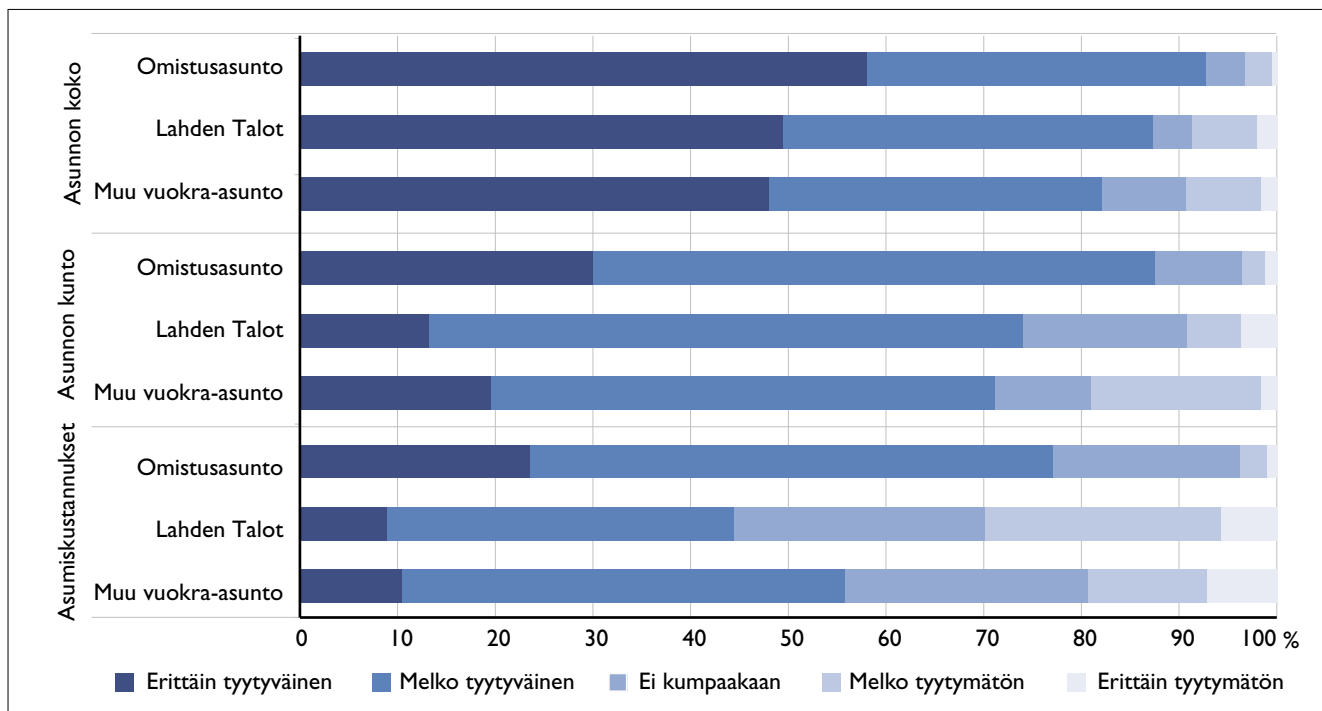
Asumisen laatuun vaikuttavista tekijöistä liipolalaiset ovat erityisen tyytyväisiä asuin ympäristönsä viihtyisyyteen sekä alueen hyviin metsä- ja ulkoilumaastoihin. He eivät ole erityisen tyytymättömiä muihinkaan asumisviihtyvyyteen liittyviin seikkoihin. Liipolalaisten kokemuksia asumistilanteistaan selvitettiin kysymällä heidän tyytyväisyyttään asuntonsa kokoon, kuntoon, ulkonäköön, sijaintiin ja asumiskustannuksiin. Myös kokemuksia naapurisuhteista ja Liipolan liikenne yhteyksistä selvitettiin. Vastaukset näihin kysymyksiin on koottu kuvioon 8. Siitä huomataan, että ihmiset ovat tyytyväisiä varsinkin asuntonsa kokoon ja sijaintiin sekä liikenne yhteyksiin. Liipolalaiset vaikuttavat tyytyväisiltä myös alueen lähipalveluihin, joihin

Kuvio 8. Tyytyväisyys asunnon ja asuin ympäristön eri puoliin. Erittäin tai melko tyytyväisten osuus vuosina 1999 ja 2010 (%).

useat liipolalaiset tuntevat laskevan Liipolan omien palvelujen lisäksi läheisen Launeen markettialueen palvelut. Aukkaiden käsitys Liipolan omista palveluista on hieman negatiivisempi. Liipolalaisien alueen palvelurakennetta koskeviin näkemyksiin perehdytään tarkemmin seuraavassa luvussa. Tyytyväisyys naapuruksuhteisiin on hieman muita seikkoja lievempää ja kaikista laimeinta tyytyväisyyttä herättivät asumiskustannukset.

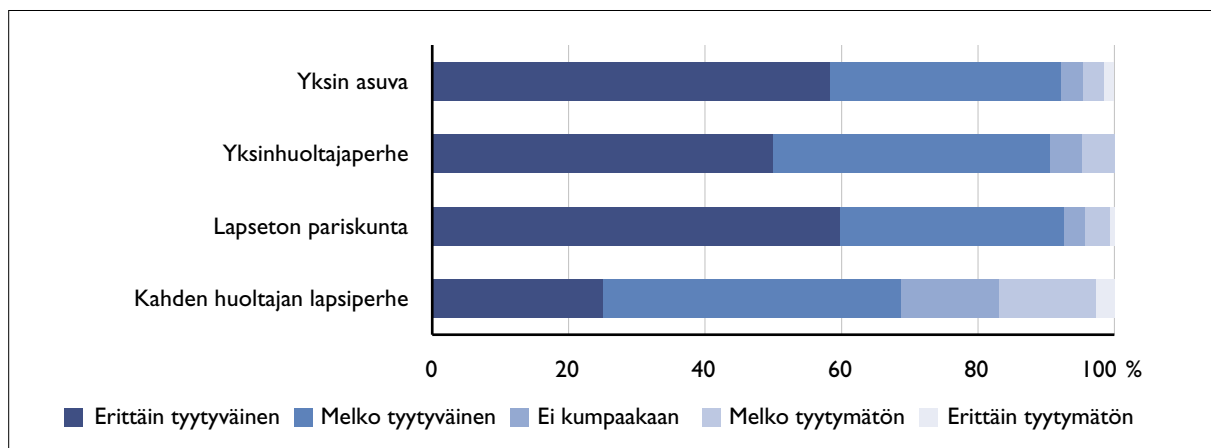
Omistusasunnossa asuvat ovat tyytyväisempiä henkilökohtaisiin asumisoloihinsa kuin Lahden Talot Oy:n vuokra-asunnoissa tai muissa vuokra-asunnoissa asuvat. Tyytyväisyydessä asunnon kokoon ei ole suurta eroa, mutta kuten kuvista 9 voidaan huomata suurempia eroja on havaittavissa, kun tarkastellaan heidän tyytyväisyyttään asuntojensa kuntoon ja asumiskustannuksiin.

Kuvio 9. Tyytyväisyys asunnon kokoon, kuntoon ja asumiskustannuksiin asunnon hallintasuhteen mukaan vuonna 2010 (%).

Silmiinpistävää liipolalaisten asumistyytyväisyyttä koskeviin kysymyksiin antamissa vastauksissa on se, että kahden aikuisen lapsiperheet ovat tyytymättömpämpiä oman asuntonsa kokoon kuin muunlaisissa elämäntilanteissa olevat. Kuvista

10 huomataan, että vain neljännes heistä ilmoittaa olevansa erittäin tyytyväinen asuntonsa kokoon, kun taas muissa ryhmissä ainakin puolet vastaajista ilmoittaa olevansa tähän seikkaan erittäin tyytyväinen.

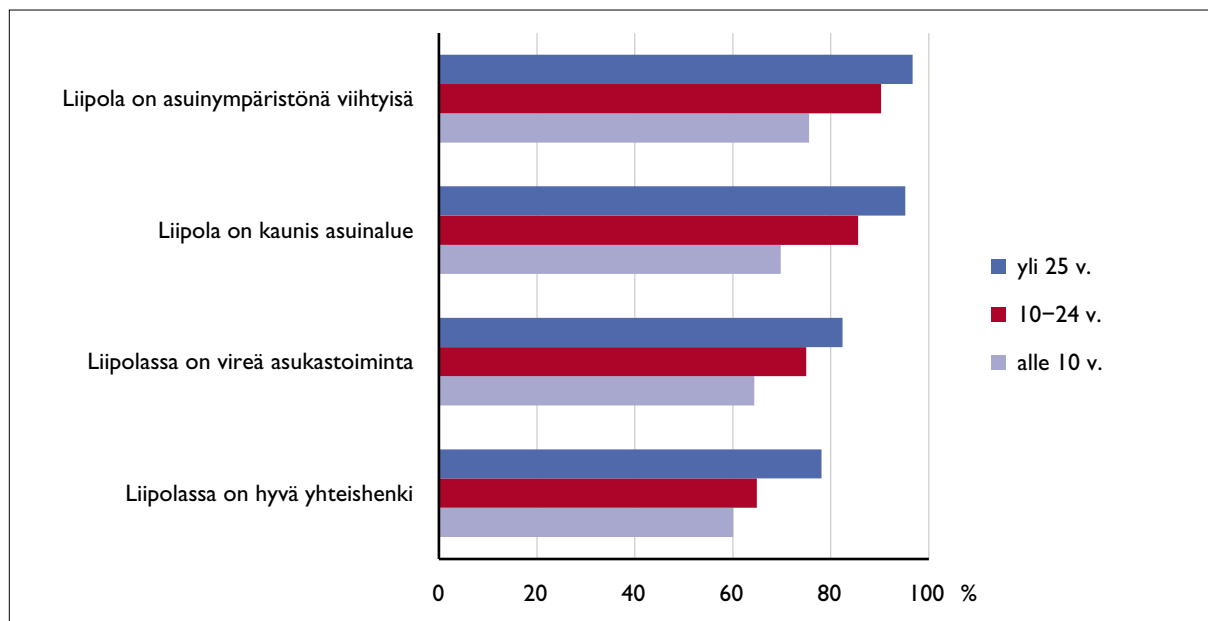
Kuvio 10. Tyytyväisyys asunnon kokoon perhetilanteen mukaan vuonna 2010 (%).

Kahden aikuisen lapsiperheet ovat muita tyytymättömämpiä myös asunnon kuntoon ja asumiskustannuksiin. Tyytymättömyys kaikkiin näihin seikkoihin voi omalta osaltaan selittää sitä, että lähes puolet (47%) tähän ryhmään kuuluvista vastaajista ilmoitti muuttoaikeista pois Liipolasta.

Liipolalaisten tyytyväisyys alueen tarjoamiin ulkoilumahdollisuuksiin, ympäristön viihtyisyyteen ja lähipalveluihin osoittaa, että he pitävät aluettaan ainakin näiltä tärkeiltä asumismukavuuteen liittyviltä osilta hyvänä asuinpaikkana. Myös asukastoi-

mintaa pidetään suhteellisen vireänä ja asukkaiden yhteishenkeä yleisesti ottaen hyvänä.

Asumisaika Liipolassa vaikuttaa joidenkin seikkojen kohdalla siihen, minkälaiseksi asuin-ympäristöksi vastaaja Liipolan kokee. Tämä koskee ennen kaikkea arviota alueen yhteishengestä, asukastoiminnan vireydestä, ympäristön viihtyisyydestä ja kauneudesta. Kuviosta 11 huomataan, että mitä kauemmin vastaaja on Liipolassa asunut, sitä myönteisempi käsitys hänellä on näistä asumisviihtyvyyteen liittyvistä asioista.

Kuvio 11. Seuraavista Liipolan asumisviihtyvyyteen liittyvistä väittämistä täysin ja jokseenkin samaa mieltä olevien osuudet asumisajan suhteen tarkasteltuna (%).

Käsityksissä Liipolan ulkoilumahdollisuuksista ei esiinny yhtä paljon hajontaa eri ryhmien välillä: kaikissa ryhmissä yli 90 prosenttia vastaajista on täysin tai jokseenkin samaa mieltä alueen ulkoilumahdollisuuksien hyvydestä.

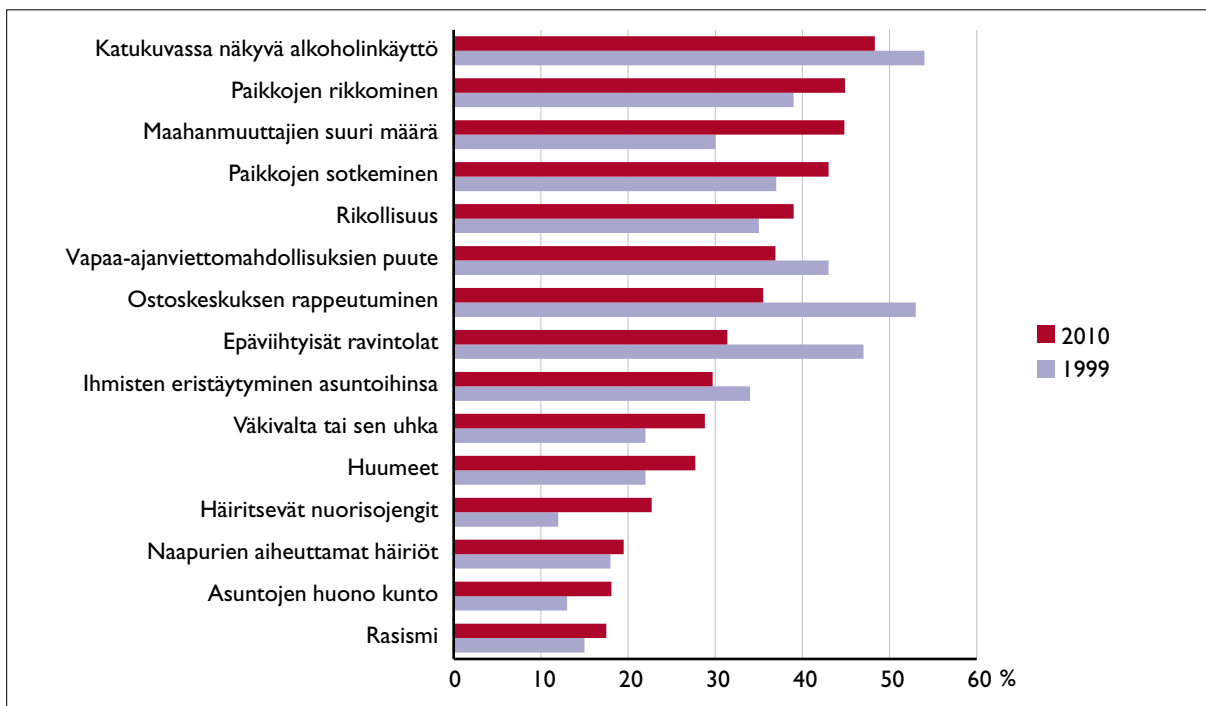
Hieman hajontaa kuitenkin esiintyy siinä, mille ihmisryhmille Liipola koetaan hyväksi asuinalueeksi. Selkeästi parhaimpana paikkana Liipolaa pidetään työikäisille (88%), kun taas huonoimpana vanhuksille (61%). Toisaalta yli 65-vuotiaiden vastaajien oma näkemys Liipolasta heille sopivana asuinalueena on hieman parempi. Yli 65-vuotiaista vastaajista 71 prosenttia on täysin tai jokseenkin samaa mieltä väitteen kanssa, että Liipola on hyvä paikka vanhuksille. Kaikista vastaajista 70 prosenttia on täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että Liipola on hyvä paikka asua nuorille. Tässä tapauksessa itse vastaajaryhmän (alle 35 v.) näkemys on hieman negatiivisempi. Tähän ikäryhmään kuuluvista 64 prosenttia on täysin tai jokseenkin

samaa mieltä siitä, että Liipola on nuorille hyvä asuinpaikka.

4.2

Huolena lähipalvelujen näivettyminen

Lähiöihin on liitetty monia erityisongelmia, kuten rapistuvia ostoskeskuksia, rauhattomuutta ja epäsiisteyttä sekä katukuvassa näkyvää alkoholinkäyttöä. Liipolalaisilta kysyttiin, missä määrin Liipolassa esiintyy tällaisia ongelmia. Vastauksia myös vertailtiin edellisen kyselyn tuloksiin. Kuten kuviosta 12 ilmenee, tiettyjen asioiden kohdalla liipolalaiset tuntuvat kokevan asioiden menneen parempaan suuntaan sitten edellisen kyselyn, mutta myös huonompaan suuntaan kehittyneitä seikkoja on nähtävissä. Ostoskeskuksen rappioitumista ja epäviihtyisiä ravintoloita ei pidetä enää läheskään

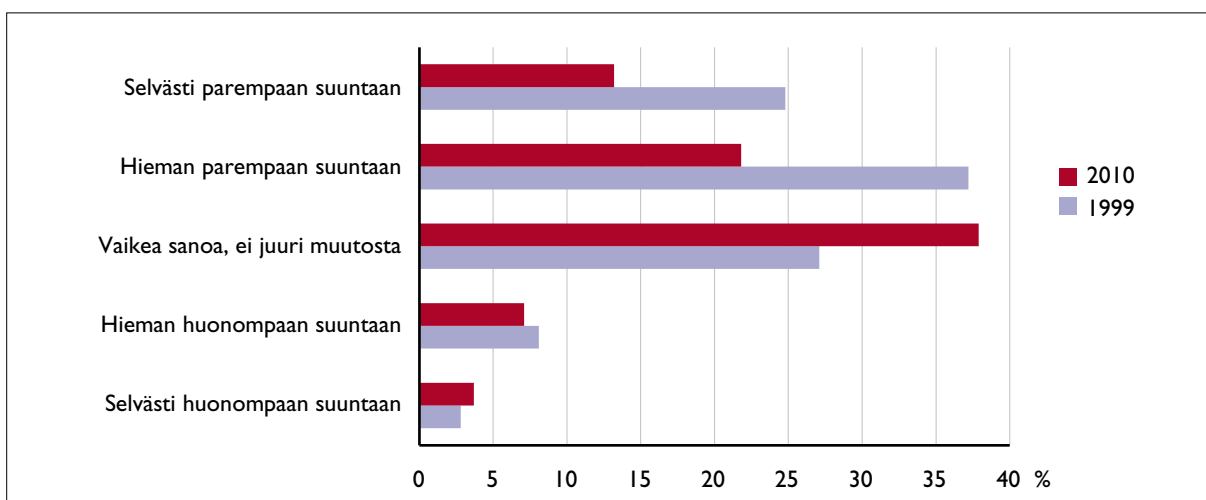
Kuvio 12. Liipolassa seuraavat asiat selvästi ongelmana tai suurena ongelmana pitäneiden osuudet vuosina 1999 ja 2010 (%).

niin suurena ongelmana kuin kymmenen vuotta sitten. Paikkojen rikkomisen ja sotkemisen sekä häiritsevien nuorisojengien aiheuttamat haitat puolestaan vaikuttavat lisääntyneen. Myös maahanmuuttajien suurta määrää pidetään nykyisin suurempana ongelmana kuin edellisessä kyselyssä.

Yleisesti ottaen liipolalaisten näkemys alueen kehityksestä viimeisen viiden vuoden aikana ei ole erityisen negatiivinen: Vain joka kymmenes arvioi asioiden menneen hieman tai selvästi huonompaan suuntaan, kun taas joka kolmannen mielestä ne ovat menneet hieman tai selvästi parempaan suuntaan. Suurin vastaajaryhmä koostuu sellaisis-

ta asukkaista, jotka eivät joko kokeneet kehityksen menneen oikein kumpakaan suuntaan tai jotka eivät osanneet sanoa kehityksen suunnasta.

Vaikka asukkaiden käsitys alueen kehityksestä ei ole silmiinpistävän negatiivinen, siinä on kuitenkin suhteellisen selvä ero edelliseen tutkimukseen nähden. Kuviossa 13 on vertailtu liipolalaisten käsityksiä alueen kehityksestä edellisessä ja uudemmassa kyselyssä. Siitä voi huomata, että niiden vastaajien osuus, joiden mielestä asiat ovat menneet parempaan suuntaan kyselyjä edeltäneinä viitenä vuotena, on tässä kyselyssä huomattavasti pienempi.

Kuvio 13. Liipolalaisten käsitys alueen kehityksestä viimeisten viiden vuoden aikana vuosina 1999 ja 2010 (%)⁷.

⁷ Vuoden 2010 kyselyssä tähän kysymykseen sisältyi myös vastausvaihtoehto "en osaa sanoa", jonka valitsi 17 prosenttia vastaajista. Olemme jättäneet tämän vaihtoehdon pois oheisesta kuviosta, joten vastausvaihtoehtojen yhteenlaskettu summa jää alle 100 prosenttiin (83%). "Ei osaa sanoa" -vastaajaryhmä koostuu suuremmaksi osaksi sellaisista vastaajista, jotka ovat asuneet Liipolassa vasta vähän aikaa eikä heillä täten ole kuvaa kehityksen suunnasta. Alle kymmenen vuotta Liipolassa asuneista 32 prosenttia valitsi tämän vastausvaihtoehdon.

Pohdittaessa kyselyiden välillä ilmenevää eroa on hyvä ottaa huomioon tiettyjä taustatekijöitä. Ennen edellistä kyselyä Liipolassa toteutettiin monia hankkeita, jotka tähtäsivät alueen fyysisen ympäristön viihtyisyyden parantamiseen. Alueen asuinkiinteistöjä esimerkiksi korjattiin 1990-luvulla laajasti ja kirjaston pihauudistus toteutettiin 1990-luvun lopussa. Myös Liipolan keskustaluetta kohennettiin noina aikoina. Nämä fyysisen ympäristön parantamiseen tähdänneet hankkeet varmasti selittävät osin edellisen ja tuoreemman kyselyn välillä ilmeneviä eroja käsityksissä Liipolan kehityksestä kysyttyinä ajankohtina.

Vuoden 2010 kyselyssä liipolalaisten käsityksiä alueella parempaan suuntaan menneistä asioista kysyttiin tarkemmin avokysymyksellä. Alueen asukasviihtyvyyden sekä ympäristön siisteyden ja asuinrakennusten kunnon parantuminen nousivat selvästi esiin vastausten joukosta. Monissa vastauksissa alueen myös katsotaan rauhoittuneen viimeisen viiden vuoden aikana.

Taulukko 16. Asukkaiden mielestä parempaan suuntaan menneitä asioita Liipolassa.

	Mainintojen lkm
Rakennusten kunto	71
Alue rauhoittunut	51
Alue siistiytynyt	38
Yhteensä	267

Häiritsevä alkoholin käyttö, rikollisuus ja ilkeävalta mainitaan edelleen alueen ongelmina. Myös huumeiden käyttö mainitaan joissakin vastauksissa. Taulukkoon 17 on koottu lista vastaajien mainitsemista ongelmista. Siitä nähdään, että päihteisiin

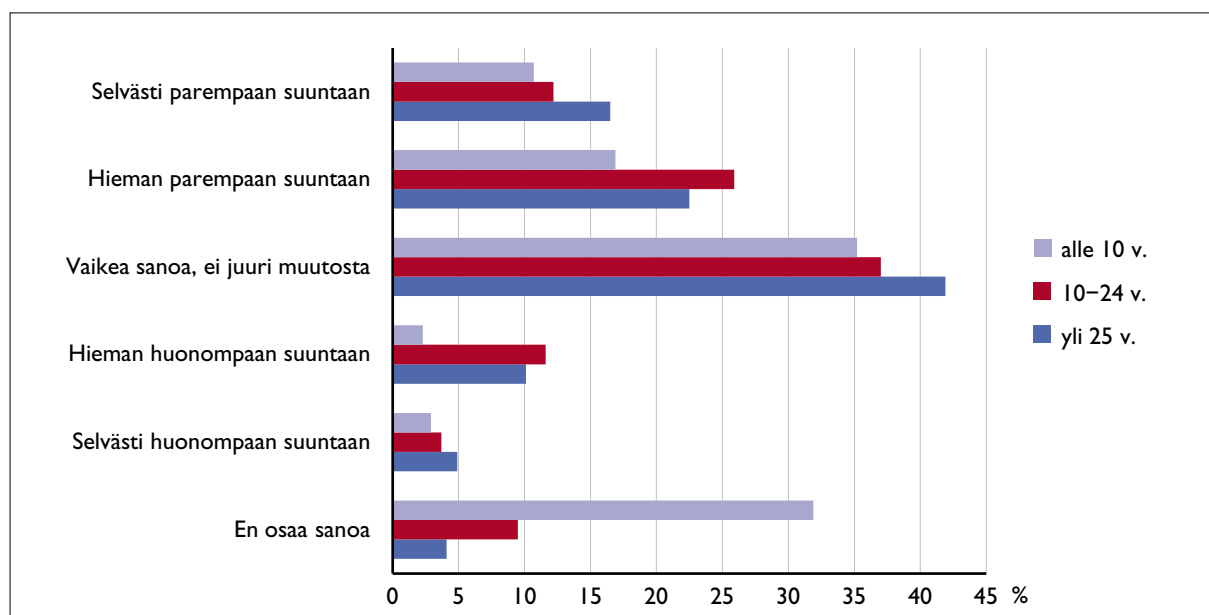
liittyvien ongelmien sijaan liipolalaiset vaikuttavat olevan enemmän huolissaan Liipolan palvelujen vähentymisestä sekä ostoskeskuksen näivettymisestä. Nämä asiat ainakin saavat enemmän mainintoja kysymykseen huonompaan suuntaan viimeisen viiden vuoden aikana menneistä asioista kuin häiritsevän alkoholin käytön, ilkeävallan tai rikollisuuden kaltaiset asiat.

Taulukko 17. Asukkaiden mielestä huonompaan suuntaan menneitä asioita Liipolassa.

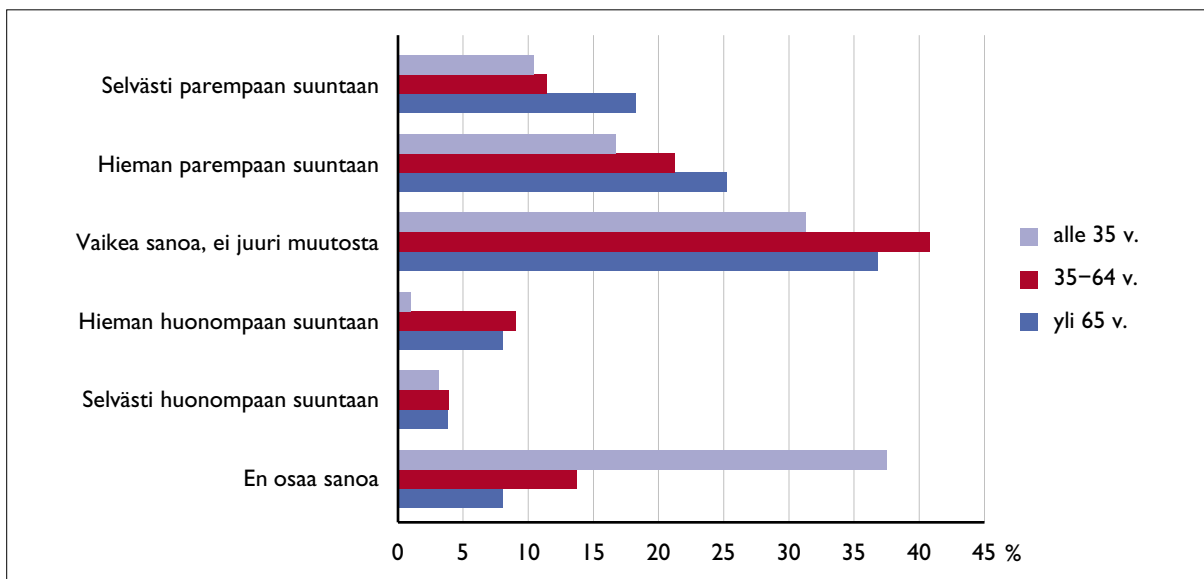
	Mainintojen lkm
Ostarin näivettyminen ja lähipalvelujen kato	37
Maahanmuuttajien määrä	33
Ympäristön siivottomuus	25
Alkoholin käyttö	19
Nuorten käytös	9
Ilkivalta	9
Rikollisuus	6
Huumeiden käyttö	4
Turvottomuus	4
Yhteensä	210

Pohdittaessa Liipolassa viime vuosina tapahtunutta kehitystä, on myös hyvä huomata, että parempaan suuntaan menneitä asioita kysyvään avokysymykseen on annettu jonkin verran enemmän vastauksia kuin kysymykseen, jossa pyydetään listaamaan negatiiviseen suuntaan menneitä asioita.

Yksi tapa lähestyä alueen kehitystä on tarkastella, miten alueella pitempään asuneet ja iäkkäämmät asukkaat kokevat alueella tapahtuneen kehityksen. Tällaisille ihmisille on usein muodostunut vahvempi tunneside alueeseen ja alueesta on voinut peräti muodostua tärkeä osa heidän identiteetti-

Kuvio 14. Käsitys Liipolan kehityksestä viimeisten viiden vuoden aikana asumisajan suhteen tarkasteltuna vuonna 2010 (%).

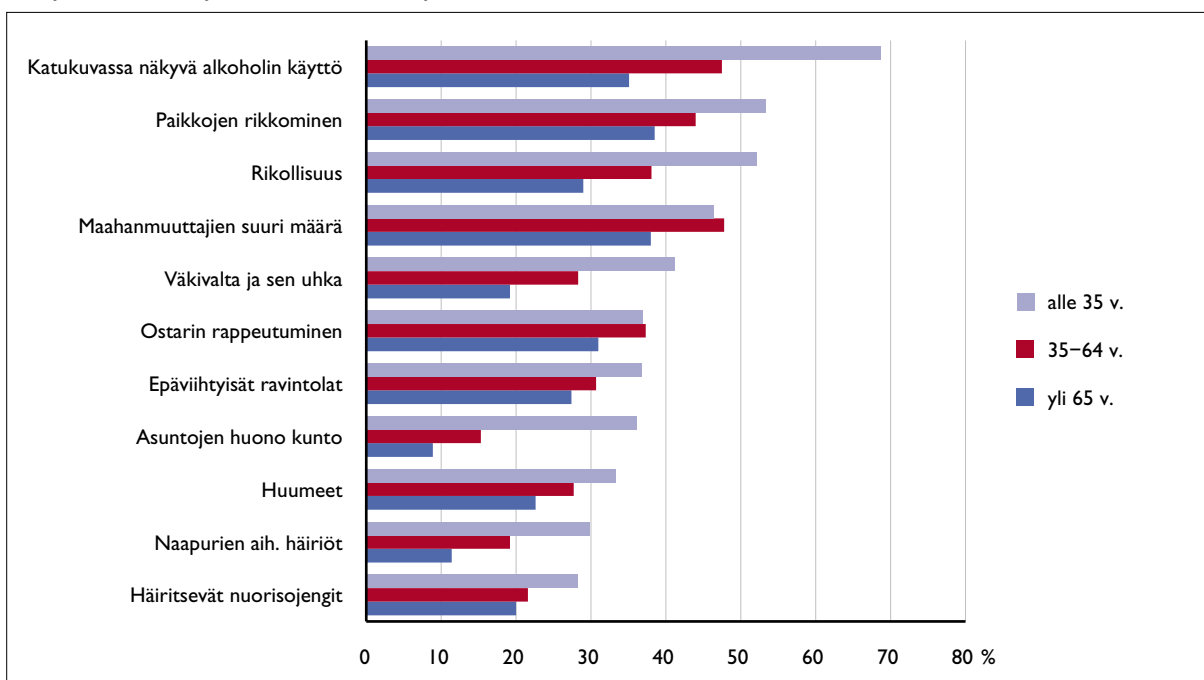

Kuvio 15. Käsitys Liipolan kehityksestä viimeisten viiden vuoden aikana vastaajan iän suhteen tarkasteltuna (%).

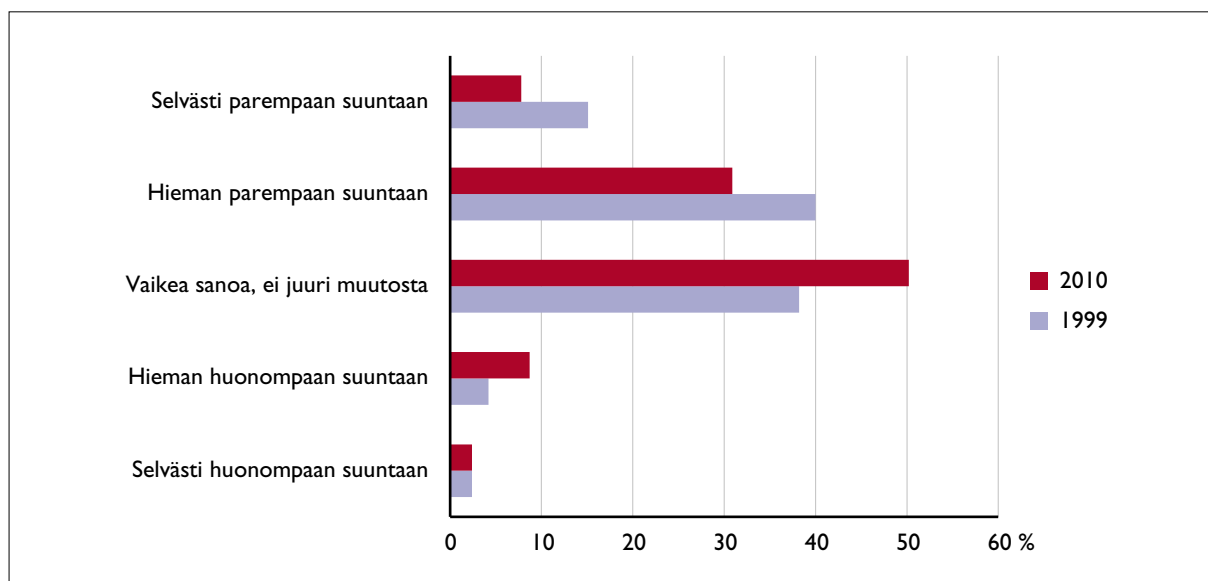
tiään, mistä syystä he voivat reagoida negatiiviseksi kokemiinsa muutoksiin alueella herkästi ja tuovat mielipiteensä herkemmin julki. Kuvioista 14 ja 15 huomataan, että Liipolassa pitkään asuneilla ja eläkeikäisillä liipolalaisilla ei kuitenkaan vaikuta olevan mitenkään erityisen kielteinen näkemys Liipolan kehityksestä. Eläkeikäisten näkemys Liipolan kehityksestä on itse asiassa positiivisempi kuin muiden ikäryhmien.

Eläkeikäisten vastaajien näkemys myöskään Liipolassa vallitsevista yksittäisistä ongelmista ei ole silmiin pistävän negatiivinen verrattuna muiden ikäryhmien käsityksiin. Itse asiassa yli 65-vuotiaat

vastaajat pitävät muun muassa väkivaltaa ja sen uhkaa sekä maahanmuuttajien suurta määrää pienempänä ongelmana kuin alle 35-vuotiaat vastaajat. Eri ikäryhmien näkemykset Liipolan ongelmista käyvät selville kuvioista 16. Alle 35-vuotiaiden vastaajien näkemykset ennen kaikkea katukuvassa näkyvän alkoholin käytön, paikkojen rikkomisen ja rikollisuuden aiheuttamista ongelmista ovat hyvin negatiivisia. Yli puolet heistä pitää näitä asioita Liipolan selvänä tai suurena ongelmana, näkyvää alkoholin käyttöä peräti lähes 70 prosenttia vastaajista.

Kuvio 16. Liipolassa seuraavia asioita selvästi ongelmana tai suurena ongelmana pitäneiden osuudet ikäryhmittäin vuonna 2010 (%).

Kuvio 17. Käsitys Liipolan kehityksestä seuraavan viiden vuoden aikana vuosina 1999 ja 2010 (%).

Alueen kehityksen ja ongelmakohtien lisäksi asukkailta tiedusteltiin molemmissa kyselyissä, mihin suuntaan he uskovat asioiden kehittyvän Liipolassa seuraavan viiden vuoden aikana. Näitä käsityksiä vertaillaan kuviossa 17. Siitä huomataan, että varsinkin niiden vastaajien joukko, joka uskoo asioiden kehittyvän positiivisempaan suuntaan, on pienempi kuin edellisessä kyselyssä. Negatiivinen tulevaisuuskuva Liipolasta on puolestaan nyt hieman suuremmalla osalla vastaajista.

Yksi syy kyselyissä esiintyviin eroihin voi löytyä jo edellä mainituista 1990-luvulla tehdyistä Liipolan fyysistä ympäristöä koskeneista parannustoimista. Samalla kun ne vaikuttivat positiivisesti käsityksiin alueen kehityksestä, ne loivat edellisen kyselyn aikoihin joillekin asukkaille myös uskoa tulevaisuuteen.

4.3

Mainettaan parempi alue?

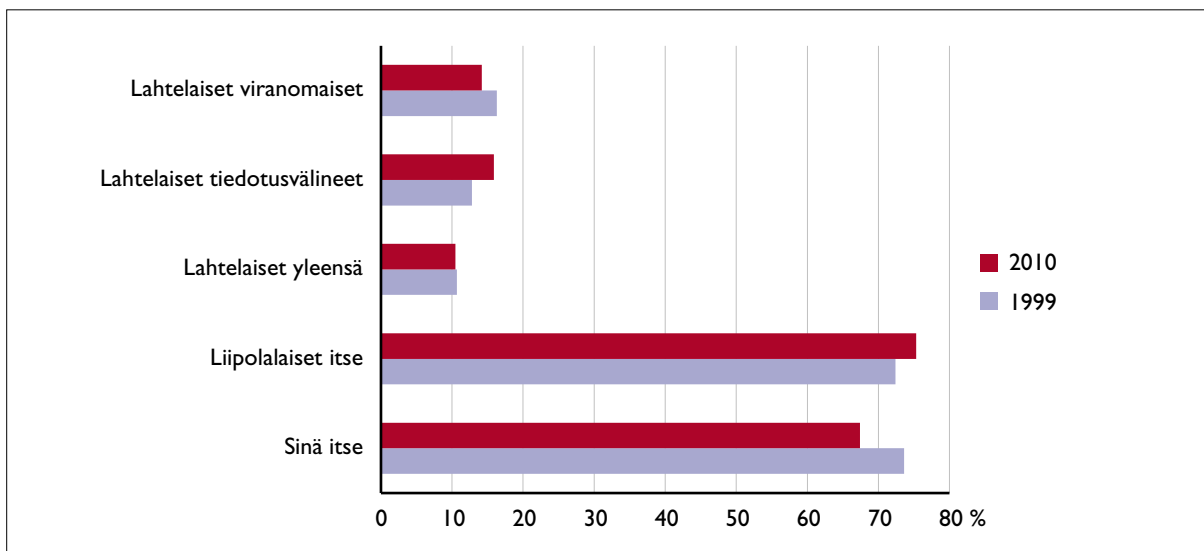
Edellisessä Liipolaa koskevassa tutkimuksessa (Seppänen 2001) nousi esille alueen maineen ja asukkaiden kokemusten välinen ristiriita. Suuri osa asukkaista ei pitänyt Liipolaa asuinalueena lähessään niin huonona kuin alueen maine antoi olettaa. Vuoden 2010 kyselyn antama kuva tilanteesta on samansuuntainen. Liipolalaiset ovat selvästi tietoisia alueensa huonosta maineesta. Tässäkin asiassa on tosin tapahtunut asukkaiden näkökulmasta ainakin jonkinlaista parannusta. Kysyttäessä avokysymyksellä mitkä asiat ovat menneet viiden vuoden aikana parempaan suuntaan, Liipolan maineen parantuminen nousee esiin yhtenä asiana,

vaikka ei tosin yhtä usein kuin esimerkiksi alueen rauhoittuminen ja talojen parantunut kunto.

Liipolalaisten kuva asuinalueensa arvostuksesta on kuitenkin edelleen suhteellisen synkkä. Vain noin kymmenesosa vastaajista uskoo lahtelaisten arvostavan Liipolaa hyvin tai melko paljon. Lahteleisten tiedotusvälineiden ja viranomaisten arvostuksen uskotaan olevan vain hieman parempi. Ero käsitykseen liipolalaisten omaa aluetta kohtaan tuntemasta arvostuksesta on huomattavan suuri. Noin kolme neljäsosa vastaajista uskoi liipolalaisten itse arvostavan asuinalueensa hyvin tai melko paljon. Vastaajista 67 prosenttia puolestaan ilmoittaa itse arvostavansa Liipolaa hyvin tai melko paljon.

Vaikka avovastauksissa Liipolan maineen koettiin parantuneen, liipolalaisten näkemyksissä eri ryhmien, kuten lahtelaisten tiedotusvälineiden ja viranomaisten sekä lahtelaisten yleensä Liipolaa kohtaan tuntemasta arvostuksesta, ei ole suuria eroja edelliseen tutkimukseen nähden. Myös tuolloin näiden tahojen ja liipolalaisten oman arvostuksen välillä oli suuri ero. Kuten kuviosta 18 nähdään, liipolalaisten käsitys alueen huonosta arvostuksesta muiden lahtelaisten keskuudessa vaikuttaa juurtuneen syvälle heidän mieliinsä.

Alueen arvostus on suorassa yhteydessä asumisaikaan Liipolassa: mitä pidempään on Liipolassa asunut, sitä enemmän aluetta arvostaa. Lähes 90 prosenttia yli 25 vuotta alueella asuneista ilmoittaa arvostavansa Liipolaa hyvin tai melko paljon. Alle 10 vuotta asuneiden joukossa tällaisia ihmisiä on ainoastaan hieman yli puolet vastaajista. Vaikka Liipolassa pidempään asuneet arvostavat Liipolaa enemmän kuin lyhyemmän aikaa alueella asuneet, eri ryhmien arviot siitä, miten esimerkiksi muut

Kuvio 18. Vastaajien arviot siitä, kuinka paljon eri tahot arvostavat Liipolaa. "Hyvin paljon" tai "melko paljon" -vastausten yhteenlaskettu osuus vuosina 1999 ja 2010 (%).

lahtelaiset Liipolaa arvostavat, eroavat vähemmän toisistaan. Esimerkiksi alle 35-vuotiaista vastaajista 7 prosenttia uskoo muiden lahtelaisten arvostavan Liipolaa hyvin tai melko paljon. Yli 25 vuotta asuneissakaan tällaisia ihmisiä ei ollut kuin 14 prosenttia.

Kaupunkilaisten mielikuva alueesta on tärkeä kysymys pohdittaessa alueellisen erilaistumisen eli segregoitumisen syitä. Alueen heikko arvosuus voi vaikuttaa vahvastikin alueen eriytymiseen muista kaupunkiyhteisön osista. Tunnettu ranskalaissyntyinen sosiologi Loïc Wacquant on esittänyt ajatuksen kehkeytyvästä marginaalisuudesta, johon liittyy ajatus siitä, että ihmisillä, joilla vain on siihen mahdollisuus, muuttavat pois huonomaineisilta asuinalueilta, koska he voivat leimautua asuinalueensa mukana, millä voi puolestaan olla erinäisiä negatiivisia vaikutuksia eri elämänalueille (Wacquant 1996). Liipolan huono maine nousee esille monissa vastaajissa kysymykseen "Mikä Liipolassa on pahinta?" Kovin konkreettisista haitoista ei kuitenkaan löydy mainintaa eivätkä liipolalaiset vaikuta kokevansa tulleen leimatuiksi alueen huonon maineen myötä. Huono maine tuntuu pikemminkin ärsyttävän alueen asukkaita kuin olevan ylitsepääsemätön haitta elämässä. Ärsyntyminen johtuu varmasti osaksi siitä, että varsinkin alueella pitkään asuneet asukkaat kokevat huonon maineen katteettomaksi. Myös niiden kohdalla, jotka ilmoittavat muuttoaikasta pois Liipolasta, alueen huono maine ei noussut esille avovastauksessa, jossa vastaajia pyydettiin tarkentamaan muuttoaikeiden syitä. Asiasta löytyy tuskin edes mainintaa.

4.4

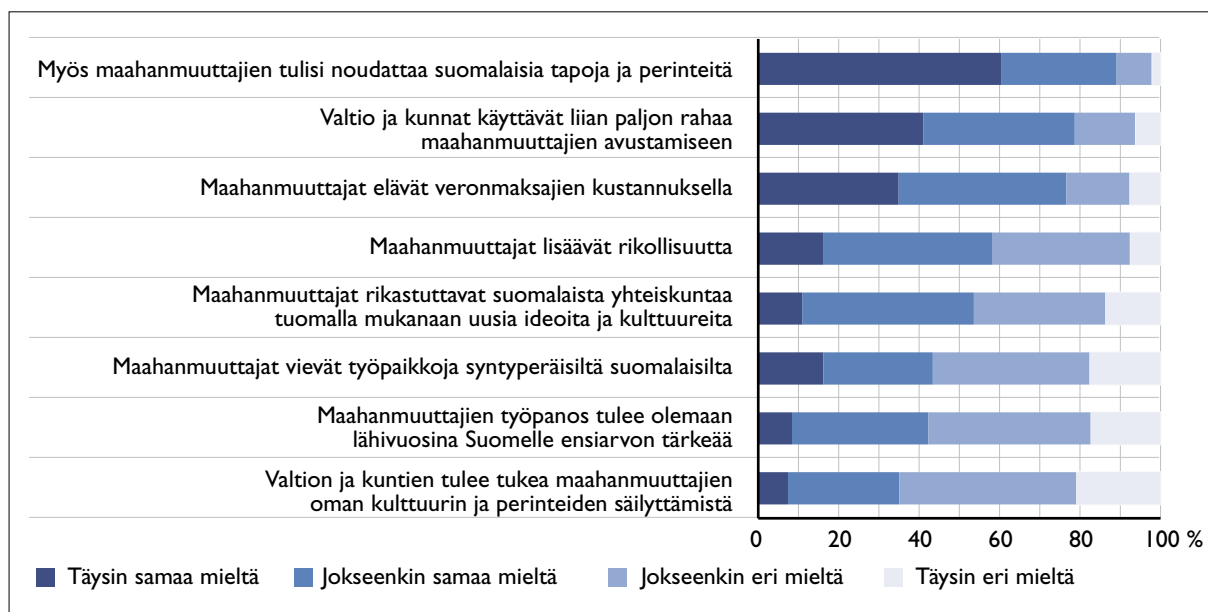
Maahanmuutto askarruttaa

Suhtautuminen maahanmuuttajiin on Liipolassa tärkeä teema, sillä alueen väestöstä noin 14 prosentilla on ulkomaalaistausta. Edellä kävi ilmi, että 45 prosenttia vastanneista piti maahanmuuttajien liian suurta määrää ongelmana. Osuus on kasvanut selvästi vuodesta 1999, jolloin näin ajatteli 30 prosenttia tutkimukseen osallistuneista.

Tarkemman kuvan liipolalaisten suhtautumisesta maahanmuuttajiin tai maahanmuuttoon tarjoaa kuviossa 19 esitetty kahdeksan väittämän sarja. Siitä nähdään, että vastanneiden enemmistö suhtautuu verraten kielteisesti maahanmuuttoon. Useampi kuin kolme vastaajaa neljästä hyväksyy väittämät "Valtio ja kunnat käyttävät liian paljon rahaa maahanmuuttajien avustamiseen" ja "Maahanmuuttajat elävät veronmaksajien kustannuksella". Enemmistö (58 %) hyväksyy myös näkemyksen, että maahanmuuttajat lisäävät rikollisuutta.

Selvästi alle puolet vastanneista hyväksyy väittämän, että maahanmuuttajien työpanos on lähivuosina Suomelle ensiarvoisen tärkeää. Toisaalta sen enempää ei ole niitäkään, joiden mielestä maahanmuuttajat vievät työpaikkoja syntyperäisiltä suomalaisilta. Toisin sanoen liipolalaisten enemmistö ei pidä työperäistä maahanmuuttoa talouden kannalta elintärkeänä, mutta sitä ei liioin pidetä uhkana suomalaisille.

Lähes 90 prosenttia vastanneista kannattaa ainakin osittain näkemystä, että myös maahanmuuttajien tulisi noudattaa suomalaisia tapoja ja perinteitä. Tämä väittämä on kuitenkin luonteeltaan niin yleinen, ettei sen hyväksyminen välttämättä

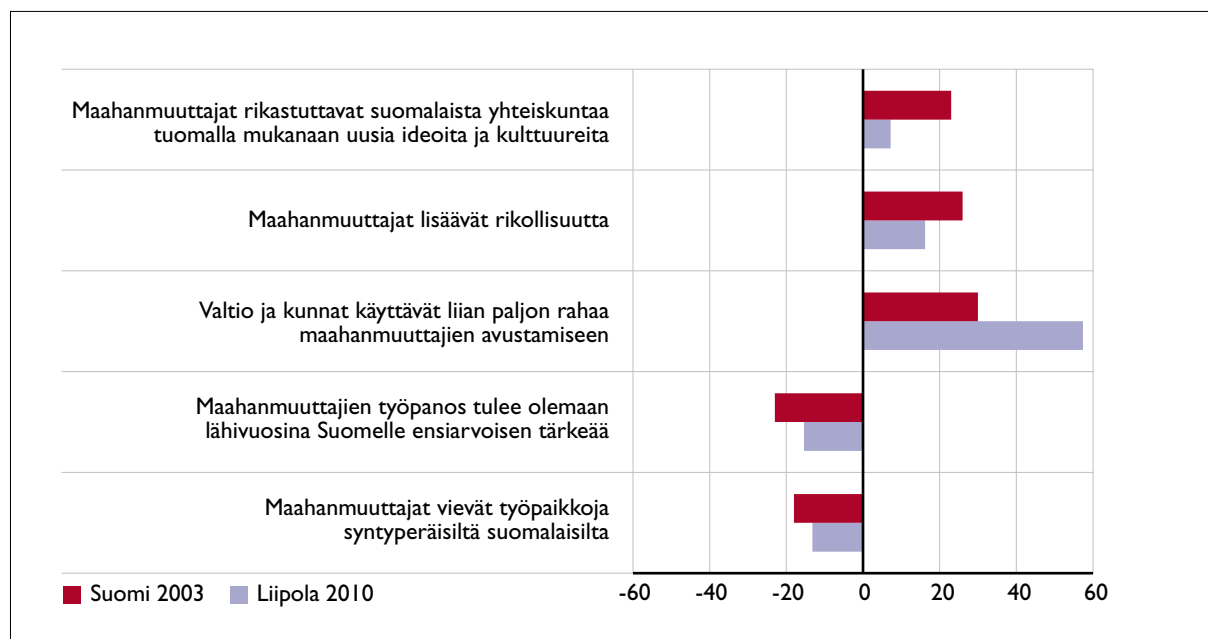

Kuvio 19. Suhtautuminen maahanmuuttoa ja maahanmuuttajia koskeviin väittämiin.

tarkoita täydellistä assimilaatiota, jossa maahanmuuttajien tulisi luopua omista perinteistään. Tällaista tulkintaa tukee se, että yli puolet vastanneista on sitä mieltä, että maahanmuuttajat rikastuttavat suomalaista yhteiskuntaa tuomalla mukanaan uusia ideoita ja kulttuureita.

Ovatko liipolalaiset sitten poikkeuksellisen maahanmuuttokielteisiä? Joitakin samoja väittämiä esitettiin vuonna 2003 kansallista identiteettiä selvittäneessä valtakunnallisessa kyselyssä (Oinonen ym. 2005). Tässä kyselyssä käytettiin hieman erilaista vastausasteikkoa kuin Liipolassa, mutta tuloksia voidaan silti verrata toisiinsa laskemalla

väittämästä samaa ja eri mieltä olleiden erotus, joka kertoo kumpaan suuntaan vastaajien mielipiteet painottuvat. Kuvion 20 mukaan Liipolassa ollaan muuta maata yleisemmin sitä mieltä, että julkisia varoja käytetään liikaa maahanmuuttajien avustamiseen. Liipolalaiset suhtautuvat myös muita suomalaisia nihkeämmin siihen, että maahanmuuton luoma monikulttuurisuus rikastuttaisi suomalaista yhteiskuntaa. Toisaalta väittämä, että maahanmuuttajat lisääisivät rikollisuutta, saa heiltä vähemmän kannatusta kuin suomalaisilta keskimäärin seitsemän vuotta aikaisemmin vuonna 2003. Kuvion kaksi viimeistä, maahanmuuton työllisyys-

Kuvio 20. Maahanmuuttoa koskevat asenteet koko maassa vuonna 2003 ja Liipolassa 2010 (väittämistä samaa ja eri mieltä olleiden prosenttiosuuskien erotus).

vaikutuksiin liittyvää väittämää koskevat ensisijaisesti työperäistä maahanmuuttoa. Niiden osalta liipolalaisten mielipidejakauma vaikuttaa hivenen neutraalimmalta kuin muiden suomalaisten.

Vaikka liipolalaisten asenteet vaikuttavat ensi silmäyksellä varsin tiukoilta, niiden ilmentämä kriittisyys vaikuttaa kohdistuvan ensisijaisesti harjoitettuun maahanmuuttopolitiikkaan, ei maahanmuuttajiin sinänsä yksilöinä. Asenteiden taustalla näyttää olevan epäily, että maahanmuuttajia avustetaan paljon ylenpalttisemmin ja lievemmin kriteerein kuin toimeentulovaikeuksista kärsiviä syntyperäisiä suomalaisia, mikä vain houkuttelee tänne lisää maahanmuuttajia.

Tällaiselle tulkinnalle antaa tukea väittämäsarjaa koskenut pääkomponenttianalyysi. Sen tuloksena löytyi kaksi komponenttia, jotka yhdessä selittävät 59 prosenttia mielipiteiden vaihtelusta (taulukko 18). Ensimmäiselle pääkomponentille latautuvat voimakkaimmin julkisen sektorin rahankäyttöä koskevat väittämät. Tämän perusteella sille voidaan antaa nimeksi ”maahanmuutto rasisiteena”. Toiselle pääkomponentille latautuu puolestaan kolme väittämää, joista kaksi koskee maahanmuuton luomaa monikulttuurisuutta. Sille voidaan antaa nimeksi ”monikulttuurisuus rikkautena”.

Taulukko 18. Maahanmuuttoa koskevien väittämien pääkomponenttianalyysi: muuttujien lataukset pääkomponenteille (varimax-rotatio, vahvimmat lataukset lihavoitu).

	1	2
Valtio ja kunnat käyttävät liian paljon rahaa maahanmuuttajien avustamiseen	,817	-,157
Maahanmuuttajat elävät veronmaksajien kustannuksella	,787	-,228
Maahanmuuttajat lisäävät rikollisuutta	,730	-,190
Maahanmuuttajat vievät työpaikkoja syntyperäisiltä suomalaisilta	,656	-,088
Myös maahanmuuttajien tulisi noudattaa suomalaisia tapoja ja perinteitä	,585	-,113
Valtion ja kuntien tulee tukea maahanmuuttajien oman kulttuurin ja perinteiden säilyttämistä	-,087	,806
Maahanmuuttajat rikastuttavat suomalaista yhteiskuntaa tuomalla mukanaan uusia ideoita ja kulttuureita	-,218	,796
Maahanmuuttajien työpanos tulee olemaan lähivuosina Suomelle ensiarvoisen tärkeää	-,209	,790

Analyysimenetelmän laskemat yksilölliset pääkomponenttipistemäärät tallennettiin uusina muuttujina, joiden avulla voidaan tarkastella ko-

koavasti maahanmuuttoasenteissa esiintyviä eroja. Näin on tehty taulukossa 19, jossa tarkastellaan näiden komponenttipistemäärien keskiarvoja osaryhmittäin.

Taulukko 19. Maahanmuuttoasenteisiin vaikuttavat taustatekijät: ”maahanmuutto rasisiteena” ja ”monikulttuurisuus rikkautena” -komponenttien pistemäärien keskiarvot osaryhmittäin.

	Maahanmuutto rasisiteena	Monikulttuurisuus rikkautena		Maahanmuutto rasisiteena	Monikulttuurisuus rikkautena
Sukupuoli	ns	**	Koulutus	***	ns
mies	-0,03	-0,12	perusaste	0,15	0,00
nainen	0,02	0,11	keskiaste	-0,01	-0,04
Ikä	*	*	korkea-aste	-0,52	0,09
18–34 v	-0,13	-0,16	Työmarkkina-asema	ns	ns
35–64 v	-0,02	0,03	työssä	-0,02	-0,10
65+ v	0,15	0,12	työtön	-0,07	0,04
Perhetilanne	ns	ns	eläkkellä	0,05	0,05
yksinasuva	0,04	0,10	muutoin työvoiman ulkopuolella	-0,08	-0,01
yksinhuoltaja	-0,01	-0,03	Asumisaika Liipolassa	*	ns
lapseton pari	0,00	-0,06	alle 10 v	-0,09	-0,02
kahden huoltajan lapsiperhe	-0,16	0,05	10–24 v	-0,07	0,01
muut	0,13	-0,08	yli 24 v	0,15	0,01

Maahanmuutto rasitteena -asenteella on selvimmin yhteys vastaajan koulutukseen siten, että maahanmuuttokielteisyys vähenee koulutustason noustessa. Lisäksi vanhimpaan ikäryhmään kuuluvat sekä Liipolassa pitkään asuneet ovat jonkin verran kriittisempiä kuin muut vastaajat. Sen sijaan vastaajan sukupuolella, perhetilanteella tai työmarkkina-asetmalla ei ole tilastollisesti merkitsevää yhteyttä selitettävään muuttujaan.

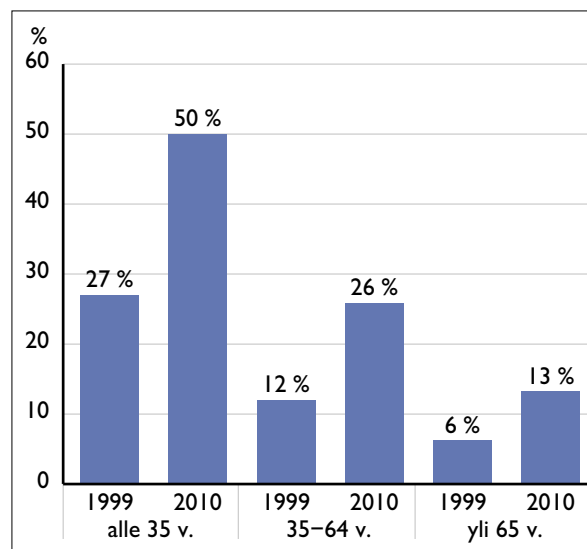
Monikulttuurisuus rikkautena -asenteen vaihtelua puolestaan selittävät parhaiten vastaajan sukupuoli ja ikä. Naiset suhtautuvat monikulttuurisuuteen miehiä myönteisemmin, samoin vanhimman ikäryhmän jäsenet yllättäen nuorimpia myönteisemmin. Pieni yllätys on sekin, että koulutuksen yhteys monikulttuurisuus-asenteisiin on kohtalaisen heikko.

4.5

Väkeä lähdössä

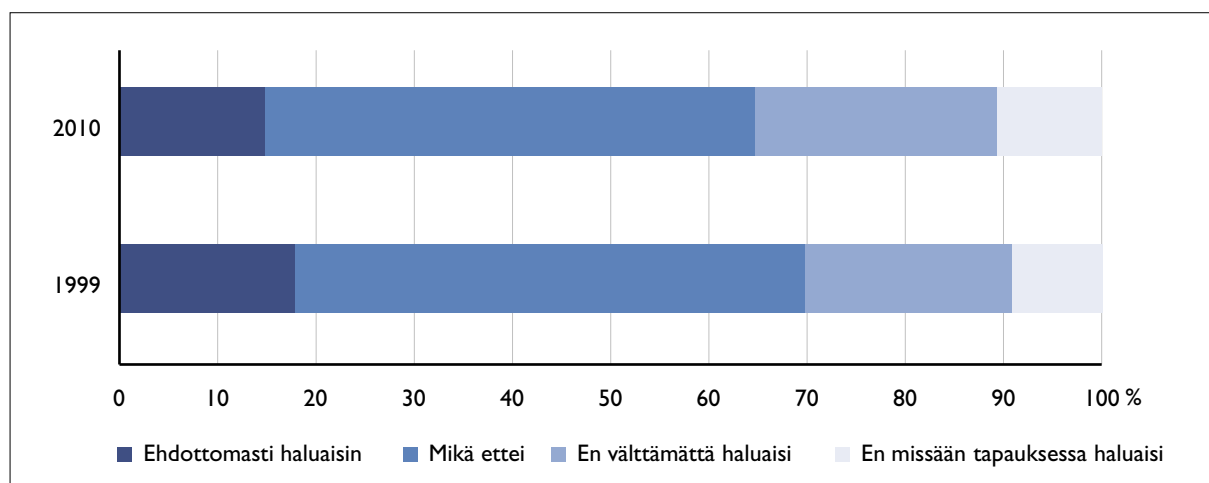
Liipolalaisten muuttoaikeet ovat nousseet aiemmasta kyselystä. Edellisessä kyselyssä muuttoaikeita oli 15 prosentilla vastaajista, kun taas vuoden 2010 kyselyssä 27 prosenttia vastaajista ilmoittaa muuttoaikeista pois Liipolasta. Kuvioista 21 huomataan, että muuttoaikeet ovat lisääntyneet kaikissa ikäryhmissä. Erityisen paljon muuttoaikeet ovat lisääntyneet nuorten aikuisten keskuudessa, mitä voidaan pitää suhteellisen hälyttävänä seikkana.

Tämän kuvion havainnot vahvistavat aiemmin esille tullutta huomiota siitä, miten nuoret aikuiset näkevät Liipolassa tietyt ongelmat paljon vakavampina kuin vanhemmat ikäryhmät. Nuoret aikuiset eivät tunnu viihtyvän Liipolassa eivätkä koe

Kuvio 21. Muuttoaikeista pois Liipolasta ilmoittaneet ikäryhmittäin vuosina 1999 ja 2010.

sitä alueeksi, jonne haluavat jäädä pysyvämmiin asumisiin. Muuttoaikeet voivat tosin johtua osaksi myös siitä, että Liipolassa ei ole tarjolla varsinkin perheellisten nuorten aikuisten toivomia asuntotyyppisiä. Avovastauksissa yhdeksi pääasialliseksi syyksi muuttoaikeille Liipolasta ilmoitetaan nimitäin halu muuttaa isompaan asuntoon tai vaihtaa asumismuotoa kokonaan kerrostalosta rivi- tai omakotitaloon. Myös fyysisen kunnon heikkeneminen mainitaan yhdeksi syyksi muuttaa pois Liipolasta keskustaan ja/tai palvelutaloon. Asuintalon hissittömyys tai palveluiden riittämättömyys alueella eivät olleet ainoat seikat, joiden katsotaan hankaloittavan fyysisesti heikkenevien ihmisten mahdollisuutta asua alueella, vaan myös Liipolan mäkisyys nousi esille monissa vastauksissa.

Kuvio 22. Halu asua Liipolassa 5–10 vuoden kuluttua vuosina 1999 ja 2010 (%).

Sekä vuoden 1999 että 2010 kyselyssä liipolalaisilta kysyttiin, haluavatko he asua alueella vielä 5–10 vuoden kuluttua. Näissäkin vastauksissa on tapahtunut jonkin verran muutosta huonompaan suuntaan. Kuten kuviosta 22 nähdään, niin niiden vastaajien osuus, jotka haluavat jatkaa Liipolassa asumista, on uudemmassa kyselyssä pienempi.

Eläkeikäisten liipolalaisten halu jatkaa alueella asumista on selvästi vahvinta. Heistä 80 prosenttia ilmoittaa haluavansa jatkaa Liipolassa asumista, kun taas nuorista aikuisista ainoastaan 39 prosenttia. Keskimmäiseen ikäryhmään kuuluvien halukkuus asettuu näiden kahden ryhmän väliin (66 %).

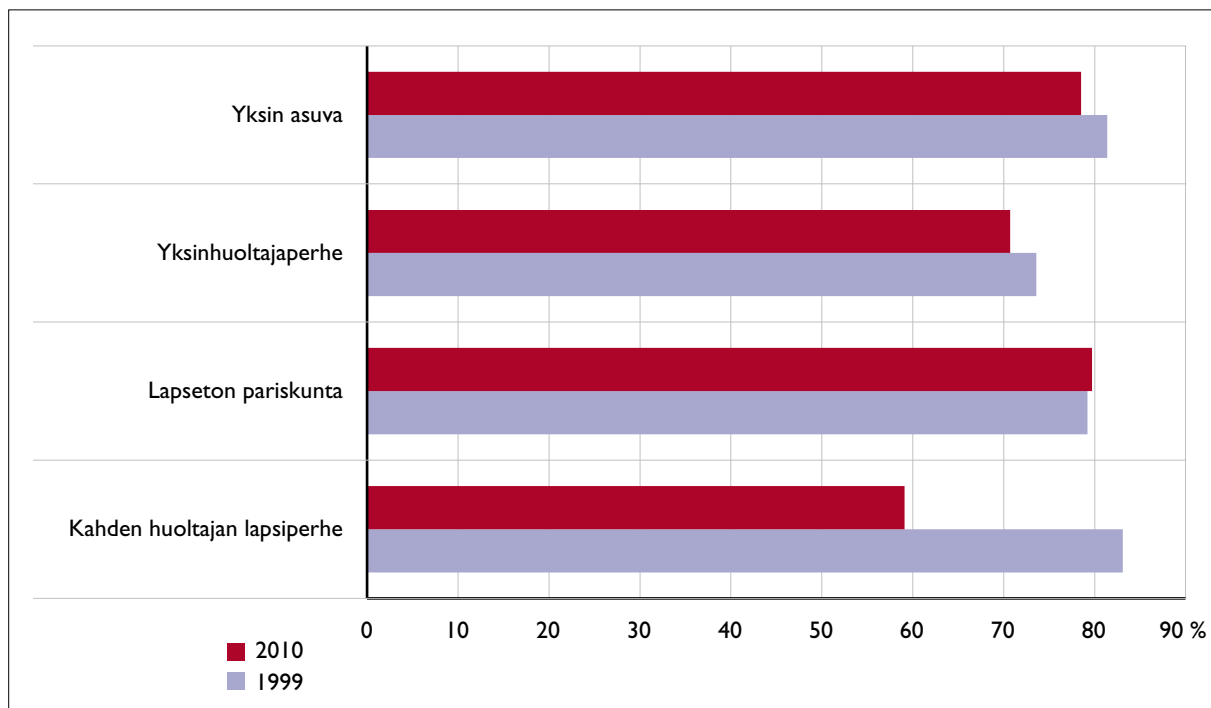
Halu jatkaa alueella asumista ei kuitenkaan aina riitä yksistään takaamaan, että asukas todella jää alueelle. Asukas voi nimittäin kohdata sellaisia esteitä, jotka saavat hänet miettimään poismuuttoa alueelta, vaikka itse halussa jatkaa alueella asumista ei olisi tapahtunutkaan muutosta. Muuttoaikeiden syitä luotaavaan avokysymykseen annetuissa vastauksissa nousee esiin Liipolan mäkisyyden asettamat haasteet ikäihmisten liikkumiselle. Alueen mäkisyys saa kaikista eniten mainintoja kysymykseen muuttoaikeiden syistä. Monet ikäihmiset vaikuttavat olevan halukkaita asumaan Liipolassa, mutta heidän fyysinen kuntonsa ei yksinkertaisesti anna siihen mahdollisuutta. Ikääntyneiden liipolalaisten kohdalla voidaankin puhua jonkinasteisesta hyvinvointivajeesta siinä suhteessa, että Liipolan ympäristö asettaa sellaisia vaatimuksia,

joihin kaikkien ikääntyneiden toimintakyky ei pysty vastaamaan.

Kuten jo yllä tuli esille, myös kahden aikuisen lapsiperheillä on huomattavasti enemmän poismuuttoaikeita Liipolasta kuin muunlaisissa perhe-tilanteissa olevilla ryhmillä. Melkein puolet (47 %) tähän ryhmään kuuluvista ilmoittaa aikeista muuttaa pois Liipolasta. Ottaen huomioon poismuuttoaikeista ilmoittavien suuren määrän kahden aikuisen lapsiperheissä, Liipolan kohdalla voidaan nähdä jonkin asteista valikoivaa poismuuttoa, jossa tietyn ominaisuuden omaavat asukkaat pyrkivät muuttamaan alueelta pois.

Poismuuttoaikeiden syitä käsittelevän avokysymyksen kohdalla joissakin vastauksissa syyksi halulle muuttaa pois Liipolasta mainitaan alueen sopimattomuus lapsiperheille.

Lapsiperheiden tyytymättömyys tulee esille myös muissa vastauksissa. Kuten kuviosta 23 nähdään, lapsiperheiden näkemys Liipolan sopivuudesta lapsille on selvästi kielteisempi kuin yksinasuvien tai muiden ihmisten, joilla ei ole lapsia. Yksinhuoltajien mielipide Liipolasta lapsille hyvänä asuinalueena on hieman myönteisempi kuin kahden huoltajan lapsiperheiden, mutta se on kuitenkin negatiivisempi kuin esimerkiksi yksinasuvien. Kuviosta 23 huomataan lisäksi, että kahden huoltajan lapsiperheiden näkemys Liipolasta lapselle hyvänä asuinpaikkana on myös muuttunut huomattavasti kielteisemmäksi sitten viime kyselyn.

Kuvio 23. Väittämän ”Liipola on hyvä paikka asua lapsille” kanssa täysin tai jokseenkin samaa mieltä olevien osuus perhe-tilanteittain vuosina 1999 ja 2010 (%).

Yksi selittävä tekijä lapsiperheiden tyytymättömyydelle voi olla jo aiemmin mainittu seikka, että he kokevat asuntonsa liian pieneksi. Kahden aikuisen ja lapsiperheiden tyytymättömyys asuntonsa kokoon on suurempaa kuin muissa perhetilanteissa olevilla. 69 prosenttia tästä ryhmästä on erittäin tai melko tyytyväinen asuntonsa kokoon, kun muissa ryhmissä tyytyväisten osuus on yli 90 prosenttia.

Muuttoaikeita ennustavia seikkoja analysoitiin myös logistisella regressioanalyysillä, jonka tulokset on koottu taulukkoon 20. Siinä on ensin vasemmanpuoleisella sarakkeella esitetty muuttoaikeista ilmoittaneiden prosenttiosuus kyseisessä osaryhmässä. Tämän sarakkeen oikealla puolella ovat varsinaiset regressiomallit (mallit 1–4), joiden ”selitysasetta” kuvaa alimmalle riville kirjattu Naegelkerke R²-arvo.

Taulukko 20. Poismuuttoaikeisiin vaikuttavat tekijät 2010 logistisen regressiomallin mukaan (Tilastollisesti merkitsevät suhteelliset vedonlyöntisuhteet (odds ratio, OR) lihavoitu).

	Aikoo muuttaa (%)	Malli 1 OR	Malli 2 OR	Malli 3 OR	Malli 4 OR
Sukupuoli					
Mies	31	1,6	1,6	1,3	1,3
Nainen	24	1	1	1	1
Ikäryhmä					
alle 35 v	50	2,2	1,8	1,8	1,5
35–64 v	26	1,3	1,2	1,0	0,9
65+ v	13	1	1	1	1
Perhetilanne					
Lapsiperheet	43	1,6	1,5	1,5	1,4
Muut	23	1	1	1	1
Koulutus					
enintään perusaste	20	1	1	1	1
keskiaste	34	1,5	1,4	1,4	1,4
korkea-aste	43	1,8	1,6	1,6	1,6
Työmarkkina-asema					
työssä	37	1	1	1	1
Työttömänä	28	0,8	0,8	0,7	0,8
Eläkkeellä	15	0,6	0,6	0,6	0,6
Muuten työvoiman ulkopuolella	53	1,7	1,7	1,7	1,9
Tiiviit naapurisuhteet					
Kyllä	18		1	1	1
Ei	31		1,1	1,1	1,1
Kuinka moni ystävistä asuu Liipolassa					
vähintään puolet	13		1	1	1
alle puolet	24		1,4	1,5	1,3
ei yksikään	43		2,5	2,7	2,4
Näkemys Liipolan kehityksestä seuraavan 5 v aikana					
parempaan suuntaan	23			1	1
vaikea sanoa	24			1,1	1,0
huonompaan suuntaan	53			4,2	3,6
Miten muut lahtelaiset arvostavat Liipolaa					
Paljon	8				1
Ei vähän, eikä paljon	17				2,5
Vähän	36				4,6
Naegelkerke R ²		0.152	0.182	0.233	0.261

Mallista 1, jossa ovat mukana vain vastaajan tilannetta kuvaavat taustamuuttujat, havaitaan, että muuttoaikeita ennustavat sukupuoli, ikä, perhetilanne ja koulutus: miehet ovat naisia todennäköisemmin muuttamassa pois Liipolassa, samoin nuoret aikuiset, lapsiperheet ja keski- tai korkea-asteen tutkinnon suorittaneet todennäköisemmin kuin muut ryhmät. Sen sijaan vastaajan työmarkkina-aseman vaikutus muuttoaikeisiin on jo heikompi.

Kun malliin lisätään sosiaalista verkostoa kuvaavia tietoja⁸, tilanne muuttuu jonkin verran (malli 2). Havaitaan että tiiviillä naapurisuhteilla ei ole vaikutusta muuttoaikeisiin, sen sijaan ystäväverkostolla on. Niillä joiden ystävistä ei yksikään asu Liipolassa, muuttoaikeita kuvaava vedonlyöntisuhde on 2,5-kertainen verrattuna niihin, joiden ystävistä vähintään puolet asuu Liipolassa. Ystävyysverkon ohella muuttoaikeita selittävät sukupuoli ja perhetilanne. Sen sijaan koulutuksen ja ikäryhmän merkitys on selvästi pienempi kuin edellisessä mallissa. Tämä johtunee siitä, että näiden muuttujien ja ystäväverkoston välillä on vahva yhteys, jolloin jälkimmäisen lisääminen malliin vähentää taustamuuttujien selityssastetta.

Mallissa 3 ainoiksi tilastollisesti merkitseviksi selittäjiksi nousevat vastaajan näkemys Liipolan tulevaisuudesta ja se missä ystävät asuvat. Se että vastaaja arvelee kehityksen kulkevan Liipolassa seuraavan viiden vuoden aikana huonompaan suuntaan, nostaa muuttoaikeita kuvaavan vedonlyöntisuhdetta yli nelinkertaiseksi verrattuna niihin, joiden mielestä Liipolan olot kehittyvät parempaan suuntaan.

Mallissa 4 muuttoaikeita ennustaa em. muuttujien ohella vastaajan näkemys siitä, miten muut lahtelaiset arvostavat Liipolaa. Jos Liipolan imago on vastaajan mielestä huono (arvostus vähäistä), muuttoaikeita kuvaava vedonlyöntisuhde on 4,6-kertainen.

4.6

Asuinalueelle juurtuminen

Yksi tapa hahmottaa asuinalueen kokemisen eroja eri ikäryhmien välillä on tarkastella sitä, kuinka he arvostavat asuinaluettaan ja miten he kokevat juurtuneensa alueelle. Lähes puolet yli 64-vuotiaista vastaajista ilmoittaa arvostavansa Liipolaa hyvin paljon ja 35 prosenttia melko paljon. 35–64-vuotiaiden vastaajien kohdalla vastaavat luvut olivat 33 prosenttia ja 35 prosenttia. Alle 35-vuotiaista ainoastaan 11 prosenttia sanoo arvostavansa Liipolaa hyvin paljon ja 34 prosenttia melko paljon.

⁸ Naapurisuhteita ja ystäväverkostoa käsitellään tarkemmin luvussa 6.

Liipolalaisten juurtumisessa alueelle ei ole tapahtunut oikeastaan lainkaan muutosta edelliseen tutkimukseen nähden. Molemmissa kyselyissä noin 70 prosenttia vastaajista kokee juurtuneensa Liipolaan (kuvio 24).

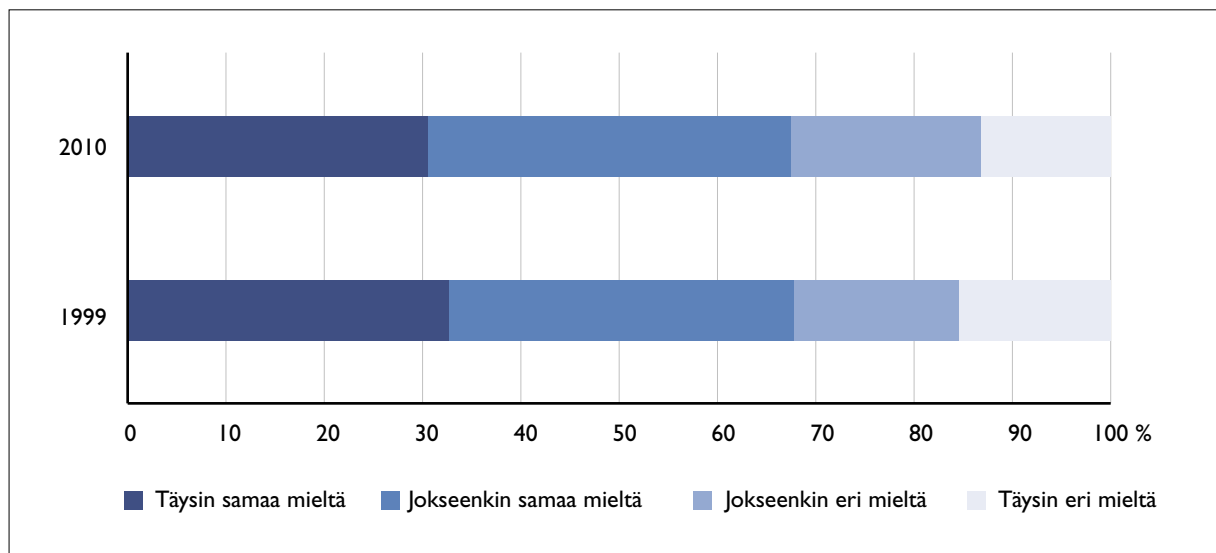
Juurtumisen tunne on yhteydessä asumisaikaan: mitä kauemmin vastaaja on alueella asunut, sitä juurtuneemmaksi hän kokee itsensä alueelle. Kun yli 25 vuotta Liipolassa asuvista peräti yli 90 prosenttia ilmoittaa olevansa joko täysin tai jokseenkin samaa mieltä alueelle juurtumisestaan, niin 10–24 vuotta alueella asuneista tätä mieltä oli noin 75 prosenttia ja viimeisten 10 vuoden sisällä alueelle muuttaneista vain 40 prosenttia.

Liipolan kohdalla asuinalueen huono maine ei siis näyttäisi estävän ihmisten kiinnittymistä paikkaan ja tuntemasta aluetta kodikseen. Yhtenä merkinä alueen segregatiosta on pidetty juuri sitä, että alueen asukkaat eivät tunne kiinnittyneensä asuinpaikkaansa ja että he eivät välitä sen kunnosta tai eivät ole kiinnostuneita tekemään aluetta viihtyisämmäksi ja elävämmäksi. Liipolan kohdalla tätä segregatioon liittyvää ilmiötä ei ole näkyvissä.

Vaikka lähiöt ovat lähtökohdiltaan hyvin funktionaalisia ja rationaalisen suunnittelun läpäiseviä, niihin aikoinaan muuttanut väestö on vähitellen myös juurtunut alueelle ja alkanut pitää sitä kotinaan. Tyhjiä mykistä rakennetuista tiloista on tullut korostetusti paikkoja, joihin ihmiset liittyvät henkilökohtaisia muistoja ja merkityksiä. 1990-luvulla ongelmälähtöisen tarkastelutavan rinnalle muodostui myös ns. ”kotiseutuistumisdiskurssi”, jossa tarkasteltiin lähiöasukkaiden kiinnittymistä alueelle.

Lähiöiden muuttuminen ihmisten kotiseuduksi tulee esille myös tässä tutkimuksessa. Kauemmin Liipolassa asuneet ovat selvästi juurtuneet alueelle. Tämä kehitys kuitenkin synnyttää myös uusia haasteita. Jos asuinpaikkaan juurtumista pidetään yhtenä elämän laadun keskeisenä osana, ihmisille pitäisi taata mahdollisuus asua sellaisella alueella mahdollisimman pitkään, johon he kokevat juurtuneensa. Lähiöiden rakennushistoria kuitenkin asettaa tälle pyrkimykselle omat haasteensa. Ikääntyneet ihmiset kokevat juurtuneensa muita ihmisryhmiä vahvemmin Liipolaan, vaikka aluetta ei alun perin ole suunniteltu ikääntyneiden tarpeita silmällä pitäen. Liipolan tapauksessa alueen mäkisyys tuottaa omat lisähaasteensa.

Asukkaiden ikääntyminen voi tuottaa myös muunlaisia haasteita. Ikääntyneiden muuttaessa alueelta pois, heidän elämäntilanteeseensa kannalta sopivampaan paikkaan, alueelle pitäisi saa-

Kuvio 24. Suhtautuminen väittämään ”Tunnen juurtuneeni Liipolaan” vuosina 1999 ja 2010 (%).

da heidän tilalleen uusia asukkaita. Kun otetaan huomioon aiemmin esille tullut lapsiperheiden ja nuorten aikuisten suhteellisen laajat poismuutto-aiheet Liipolasta, lähiöasukkaiden ikääntymisen synnyttämä haaste on lopulta kahtalainen: lähiöt pitäisi saada ikääntyneille ihmisille soveltuvimmiksi asuinalueiksi, mutta samalla tulisi ottaa huomioon myös hyvin toisenlaisten ihmisryhmien, kuten lapsiperheiden tarpeet, jotka voivat luoda alueelle uutta asukaspohjaa.

5 Palvelut, liikkuminen ja alueen käyttö

Palvelut ovat olennainen osa ympäristöä ja ympäristön tarjoamat palvelut vaikuttavat keskeisesti siihen, millaiseksi ihmiset asuinalueensa kokevat. Tarpeellisten palveluiden puuttuminen voi monessa tapauksessa olla keskeinen syy ihmisten muuttohalukkuudelle alueelta. Ympäristön yleisen viihtyvyyden ohella alueen palveluiden sisältöön ja laatuun on kiinnitettävä huomiota selvittäessä asukkaiden alueen kokemista ja mietittäessä, miten alueesta voitaisiin tehdä asukkailleen viihtyisämpi sekä sitä, miten alue saataisiin haluttavammaksi muuttokohteeksi mahdollisille muuttajille.

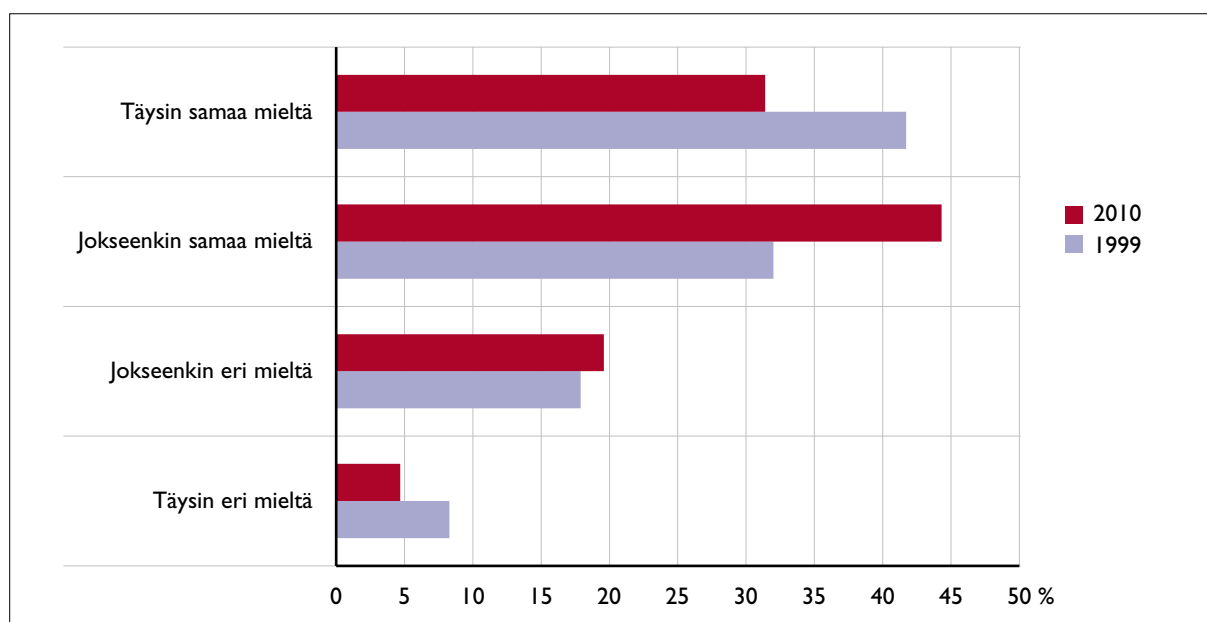
Alueen palvelurakenteen suunnittelun tekee haasteelliseksi se, että eri ihmisryhmien palveluja koskevat tarpeet eroavat toisistaan. Eläkeikäiset toivovat asuinalueeltaan erilaisia palveluita kuin keski-ikäiset lapsiperheelliset ihmiset. Kaupungin keskustassa paljon asioiva nuori aikuinen ei taas saata tarvita juuri minkäänlaisia palveluita asuinalueeltaan. Tällaiset eroavuudet eri ryhmien välillä tulevat esille myös tässä tutkimuksessa.

5.1

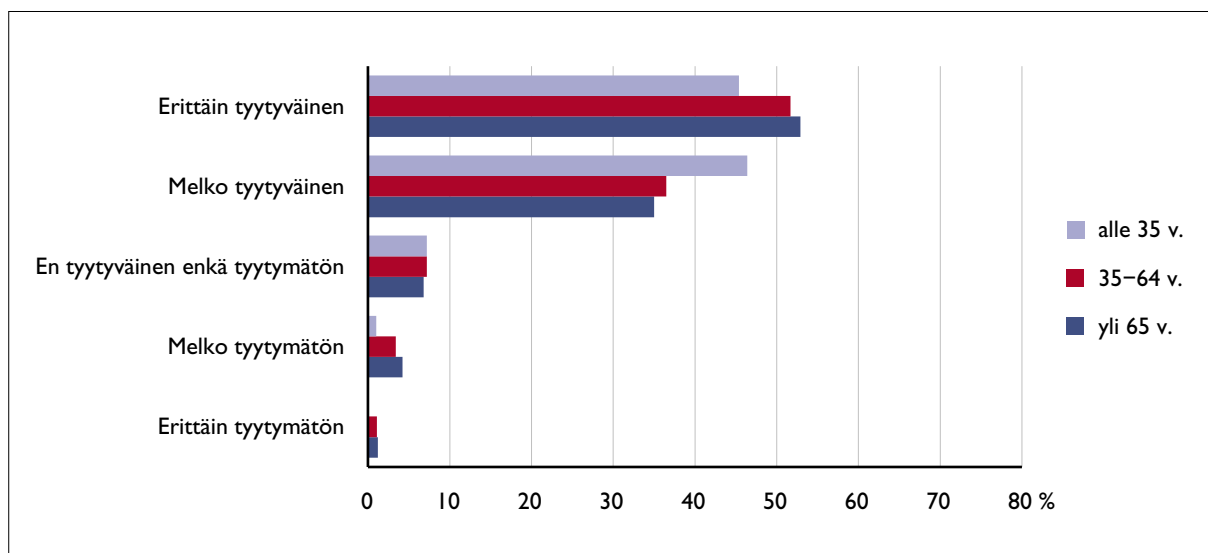
Lähikauppa ja kirjasto tärkeitä palveluita

Liipolan palveluihin kuuluvat muun muassa kaksi ruokakauppaa, toinen ostoskeskuksessa ja toinen Ylä-Liipolassa Liipolan mäen päällä. Ostoskeskuksessa sijaitsevan ruokakaupan luota löytyy pankkiautomaatti. Liipolassa sijaitsee myös hammashoitola, kirjasto, kolme päiväkotia sekä Liipola-Kaikuharjun koulu, joka on koulurakennuksen sisäilmaongelmien vuoksi siirtymässä (keväällä 2012) tilapäisiin tiloihin. Myös Liipolan seurakunta järjestää erilaisia tilaisuuksia perhekerhoista eläkeläisten torstaikerhoihin.

Liipolalaisten yleinen tyytyväisyys asuinalueensa lähipalveluihin vaikuttaa jopa hieman kasvaneen vuoden 1999 kyselyyn verrattuna. Kuviosta 25 huomataan, että ainakin erittäin tai melko tyytyväisten osuus on tässä kyselyssä hieman suurempi

Kuvio 25. Suhtautuminen väittämään "Liipolassa on hyvät palvelut" vuosina 1999 ja 2010 (%).

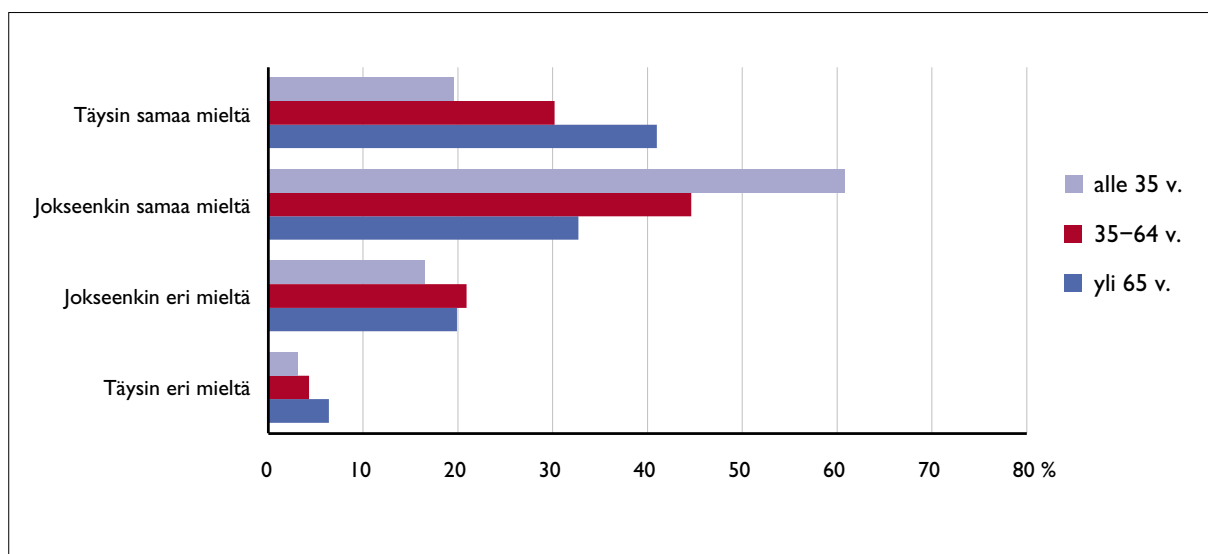

Kuvio 26. Tyytyväisyys lähipalveluihin ikäryhmittäin (%).

kuin edellisessä. Analysoitaessa ihmisten käsityksiä Liipolan palvelurakenteesta on hyvä ottaa huomioon se, että monet liipolalaiset laskevat läheiset Launeen marketit alueen lähipalveluiksi. Asukkaiden käsitys Liipolan lähipalveluista vaikuttaakin olevan hieman myönteisempi kuin heidän näkemyksensä Liipolan omista palveluista. Kun lähes 90 prosenttia vastaajista ilmoittaa olevansa erittäin tai melko tyytyväinen Liipolan lähipalveluihin, 76 prosenttia vastaajista ilmoittaa olevansa täysin tai jokseenkin samaa mieltä sen kanssa, että Liipolassa on hyvät palvelut. Myös kysyttäessä, minkälaisia puutteita he näkevät alueen palvelurakenteesta tai kokevatko he joidenkin palveluiden olevan peräti retuperällä, ”puuttuvat lähipalvelut” saa eniten mainintoja.

Verrattaessa kahden kyselyn vastauksia väittämään ”Liipolassa on hyvät palvelut” täysin tai jokseenkin samaa mieltä asiasta olevien osuudet ovat molemmissa lähes samansuuruiset. Tämä seikka käy ilmi kuviosta 25. Siitä ilmenee kuitenkin myös se, että täysin samaa mieltä olevien osuus on laskenut viime kyselyyn nähden noin kymmenellä prosenttiyksiköllä, kun taas jokseenkin samaa mieltä olevien määrä on vastaavasti kasvanut saman verran.

Kuvioissa 26 ja 27 tarkastellaan asukkaiden näkemyksiä Liipolan alueen palveluista ikäryhmittäin. Niistä huomataan, että tyytyväisyydessä lähipalveluihin ei ole suuria eroja ikäryhmien välillä (kuvio 26). Myös niiden ihmisten joukko, jotka ovat täysin tai jokseenkin samaa mieltä Liipolan omien palveluiden hyvyydestä, on lähes samansuuruinen eri ikäryhmissä (kuvio 27).

Kuvio 27. Suhtautuminen väittämään ”Liipolassa on hyvät palvelut” ikäryhmittäin (%).

On kuitenkin huomattava, että eri ikäryhmien suhtautumisessa Liipolan palvelutarjontaan on aste-ero: nuorista aikuisista vain joka viides on täysin samaa mieltä siitä, että Liipolassa on hyvät palvelut, kun eläkeikäisten ryhmässä vastaava osuus on kaksinkertainen. Voi olla, että Liipolassa asuvat nuoret aikuiset kokevat alueen tarjoavan heille elämän välttämättömät palvelut, mutta ei tärkeäksi kokemiaan vapaa-ajan palveluja, kuten ravintoloita ja muunlaisia illanviettopaikkoja tai muita, esimerkiksi harrastuksiin liittyviä virkistyspalveluja. Alle 35-vuotiaiden harrastuspaikat vaikuttavatkin sijaitsevan keskimääräistä useammin Liipolan ulkopuolella. Heistä hieman yli puolet ilmoittaa, että heidän harrastuksensa sijoittuvat joko Lahden keskusta tai muualle Liipolan ulkopuolelle. Keskimmaisessa ikäryhmässä tällaisia ihmisiä on 40 prosenttia ja yli 65-vuotiaissa 36 prosenttia. Alle 35-vuotiaat osallistuvat myös vähiten eri ikäryhmistä Liipolan alueen harrastustoimintaan.

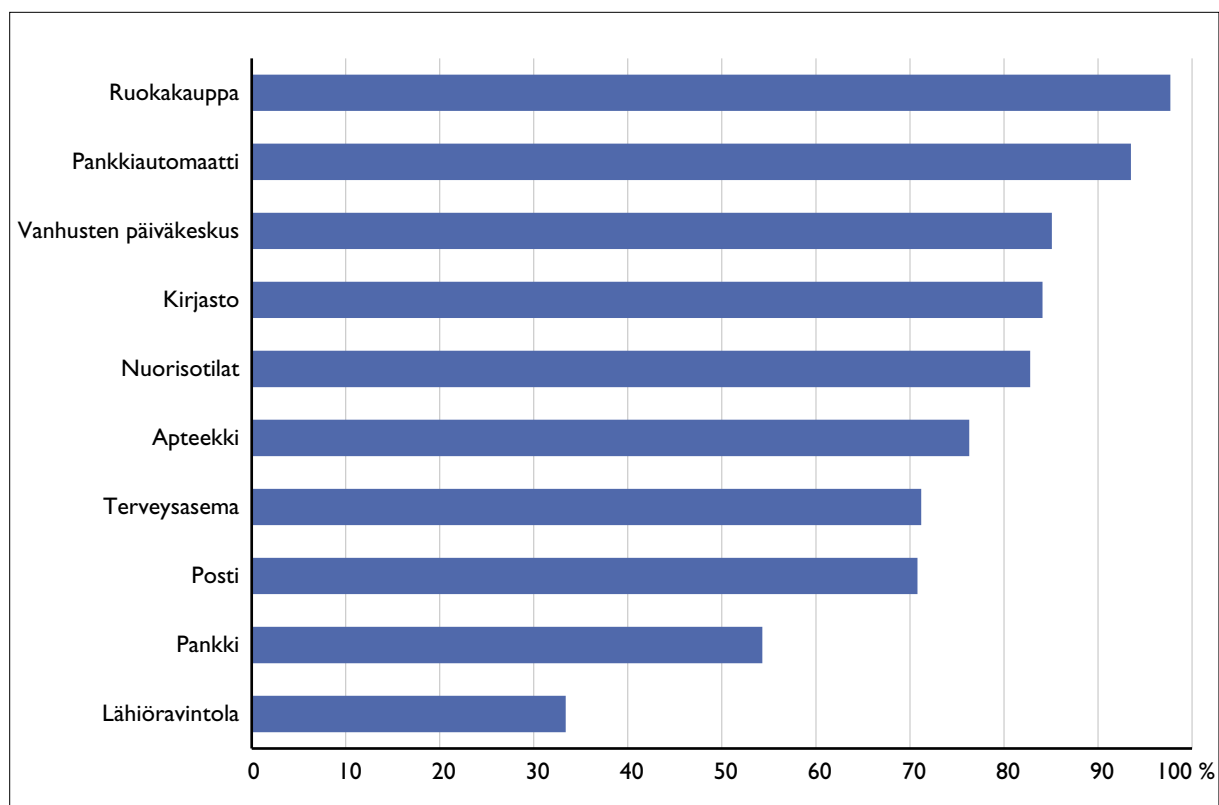
Liipolalaisilta tiedusteltiin myös, kuinka tärkeänä he pitävät eri palveluiden sijaitsemista Liipolassa (kuvio 28). Ylivoimaisesti vähiten kannatusta saa lähiöravintola: sitä pitää ehdottoman tai melko tärkeänä ainoastaan 34 prosenttia vastanneista. Ero toiseksi vähiten kannatusta saaneeseen palveluun eli pankkiin muodostuu suhteellisen selväksi. Lähes kaikki vastaajat pitävät tärkeänä ruokakaup-

paa ja pankkiautomaattia. Myös vanhusten palvelukeskusta, kirjastoa ja nuorisotiloja, jotka luovat mahdollisuuksia muiden tapaamiseen, pidetään tärkeinä täydennyksinä alueen palvelurakenteeseen. Yli 80 prosenttia vastaajista pitää niiden sijaitsemista Liipolassa erittäin tai melko tärkeänä.

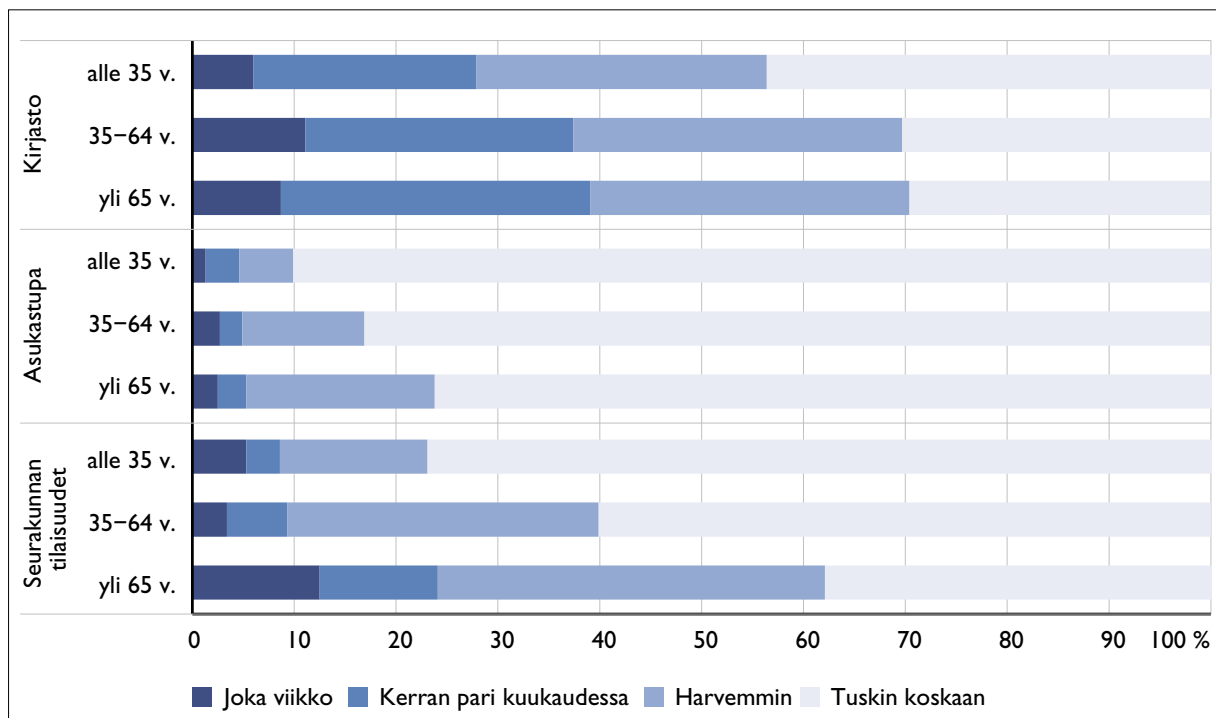
Liipolalaiset myös käyttävät kirjastoa suhteellisen aktiivisesti. Runsas kolmannes (36 %) käy kirjastossa ainakin kerran viikossa. Tosin lähes saman verran (33 %) on niitä, jotka eivät käy siellä juuri koskaan. Avovastauksista ilmenee, että kirjasto on monelle liipolalaiselle tärkeä alueen elämää rikastuttava palvelu, johon ihmisillä on huomattavan henkilökohtainen suhde. Monet vastaajat ovat huojentuneita kirjaston säilymisestä, ja kirjasto saa eniten mainintoja (138 kpl) kysyttäessä, mitkä palveluun liittyvät asiat on hoidettu Liipolassa mallikkaasti.

Nuorisotilojen tärkeys ja vanhuksille suunnatut palvelut nousevat sen sijaan esille, kun vastaajia pyydettiin nimeämään asioita ja palveluja, joissa on puutteita tai jotka ovat aivan retuperällä.

Kuvioon 29 on kerätty yhteen tiedot liipolalaisten vierailuaktiivisuudesta kirjastossa, asukastuvalla ja seurakunnan järjestämissä tilaisuuksissa ikäryhmittäin. Siitä huomataan, että kirjaston käytössä ei ole suuria eroja eri ikäryhmien välillä. Nuoret aikuiset käyttävät sitä hieman vähemmän

Kuvio 28. Seuraavien palveluiden Liipolassa sijaitsemista ehdottoman tai melko tärkeänä pitävien osuus vuonna 2010 (%).

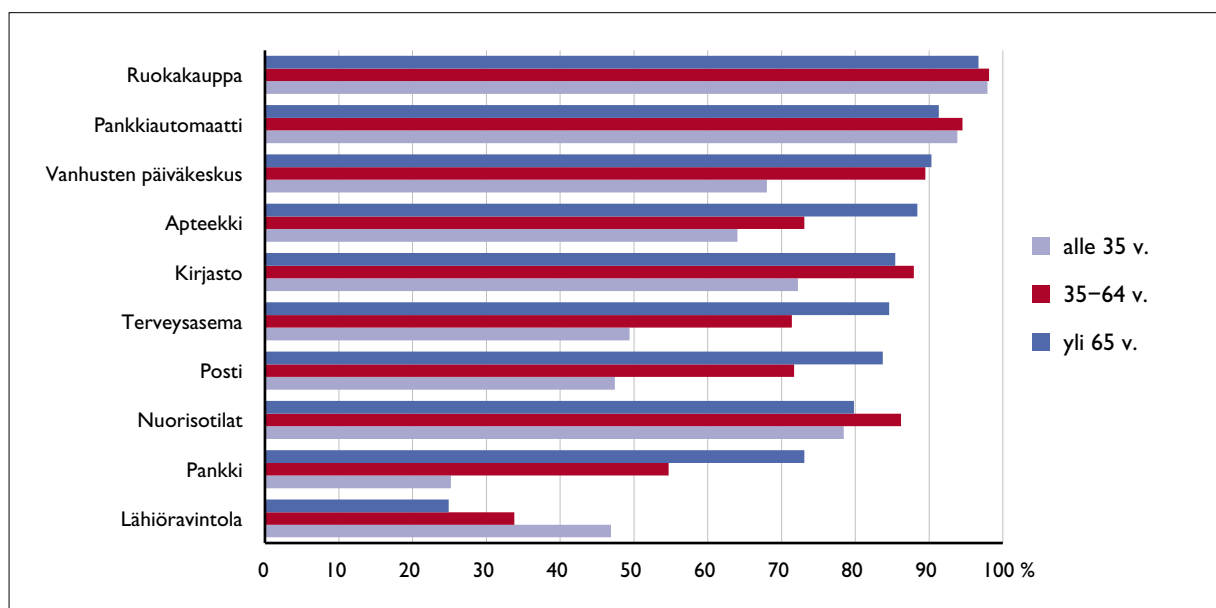
Kuvio 29. Vierailutiheys kirjastossa, asukastuvalla ja seurakunnan tilaisuuksissa ikäryhmittäin vuonna 2010 (%).

kuin keskimmaiseen ikäryhmään kuuluvat ja eläkeikäiset. Seurakunnan tilaisuuksissa eläkeikäiset käyvät huomattavasti muita ikäryhmiä useammin.

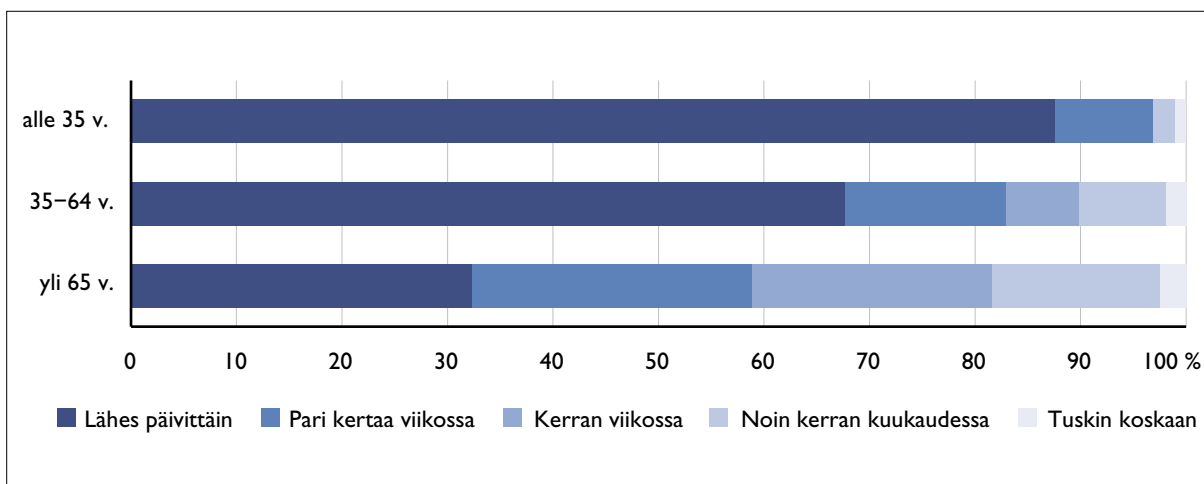
Kuten kuviosta 30 huomataan, nuorten aikuisten ja eläkeikäisten näkemykset siitä, mitä palveluja Liipolassa pitäisi olla, eroavat toisistaan joiltakin osin paljon. Varsinkin apteekin, postin, pankin ja terveysaseman sijaitsemista Liipolassa eläkeikäiset vastaajat pitivät suhteellisesti tärkeämpinä kuin

nuoret aikuiset. Keskimmaisen ikäryhmän käsitykset asettuvat monissa kohdin näiden kahden väliin, joskin esimerkiksi kirjaston ja nuorisotilojen kannatus on 35–64-vuotiaiden joukossa jopa suurempaa kuin muissa ikäryhmissä.

Erot näkemyksissä pankkipalvelujen tarpeellisuudesta johtuvat suurelta osin erilaisista tietokoneen käyttötottumuksista. Kun nuorista aikuisista käytännössä kaikki (99 %) käyttävät tietokonetta,

Kuvio 30. Seuraavien palveluiden Liipolassa sijaitsemista ehdottoman tai melko tärkeänä pitävien osuus ikäryhmittäin tarkasteltuna vuonna 2010 (%).

Kuvio 31. Arkisin (ma–pe) Liipolan ulkopuolella työmatkat mukaan lukien käyvien osuus ikäryhmittäin (%).

niin eläkeikäisistä sitä käyttää ainoastaan vajaa kolmannes (29%). Laskujen maksu omalla tietokoneella on heidän joukossaan vielä sitäkin harvinaisempaa (23%). Tämä merkitsee, että pankki tai ainakin maksuautomaatti on ikäihmisille tarpeen jo laskujen hoitamiseksi.

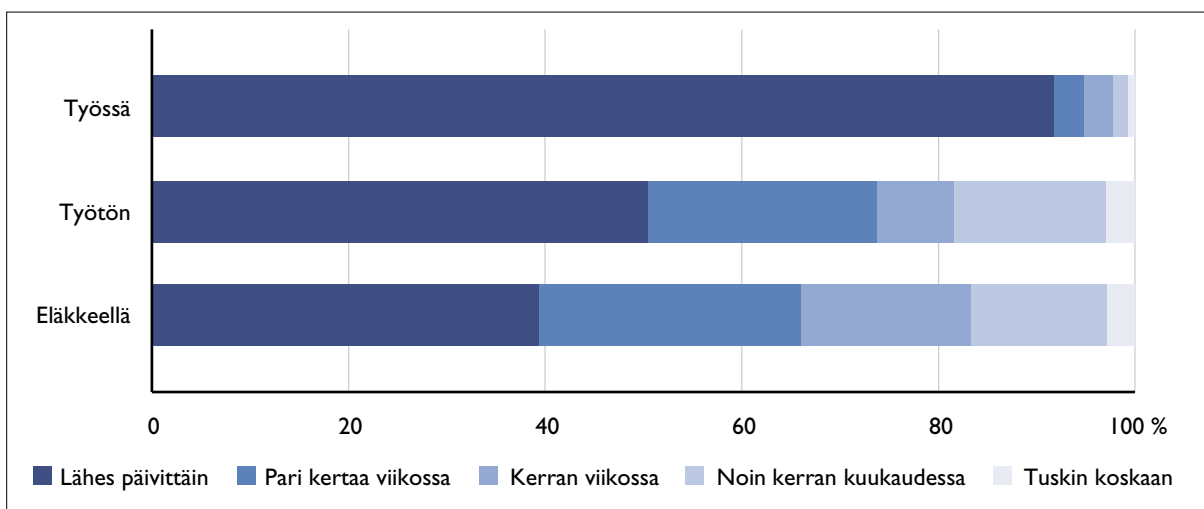
5.2.

Launeen marketit vetävät

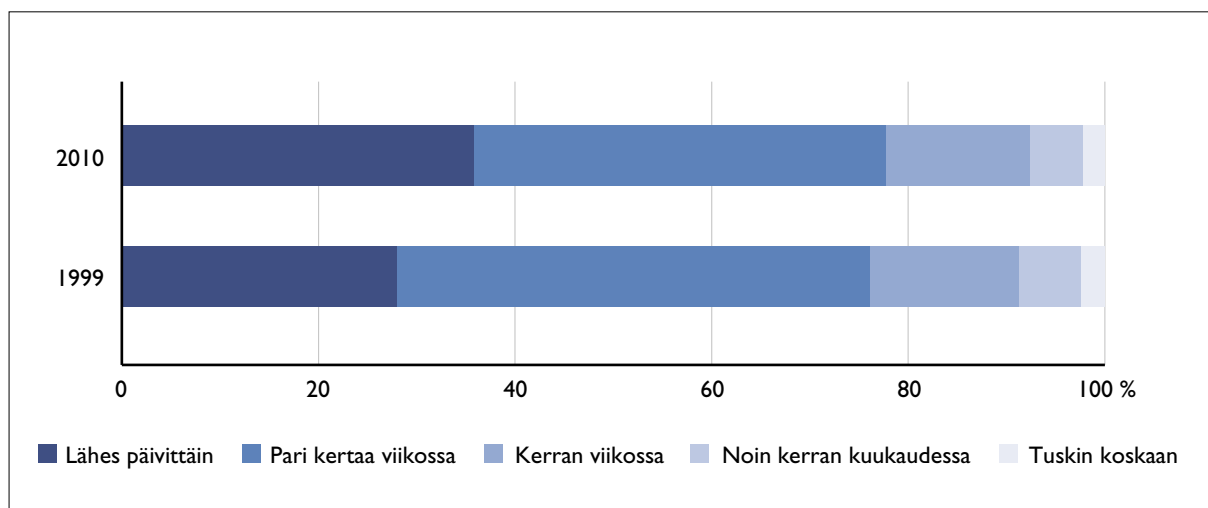
Liipolalaiset liikkuvat aktiivisesti asuinalueensa ulkopuolella. Lähes kaksi kolmannesta (62%) vastaajista ilmoittaa käyvänsä arkisin Liipolan ulkopuolella lähes päivittäin, ja ainoastaan kaksi prosenttia vastasi tuskin koskaan liikkuvansa Liipolan ulkopuolella arkisin.

Kuvioon 31 on kerätty yhteen tiedot liipolalaisten arkiliikkumisesta Liipolan ulkopuolella ikäryhmittäin. Siitä nähdään, että selkeästi useimmin liikkuvat nuoret aikuiset, joista lähes kaikki käyvät Liipolan ulkopuolella vähintään pari kertaa viikossa. Eläkeikäisten ryhmä liikkuu arkisin Liipolasta pois vähiten, mutta suhteellisen moni (82%) heistäkin vierailee alueen ulkopuolella ainakin kerran viikossa.

Naisten ja miesten välisessä arkiliikkumisessa on myös hieman eroa: 72 prosenttia miehistä käy Liipolan ulkopuolella päivittäin mutta naisista 56 prosenttia. Työssäkäyvien ja työttömien arkiliikkumisessa Liipolan ulkopuolella on odotetusti selvä ero. Kun työssäkäyvistä 92 prosenttia käy Liipolan ulkopuolella lähes päivittäin, niin työttömistä näin tekee vain puolet. Eläkeikäisten päivittäinen arkiliikkuminen Liipolan ulkopuolelle on työttömiäkin vähäisempää. (Kuvio 32.)

Kuvio 32. Arkisin (ma–pe) Liipolan ulkopuolella työmatkat mukaan lukien käyvien osuus työmarkkina-asemittain (%).

Kuvio 33. Launeen marketeissa käyntitiheys arkisin (ma-pe) vuosina 1999 ja 2010 (%).

Liipolalaiset tuntuvat vierailevan sekä arkisin että viikonloppuisin erityisen paljon läheisissä Launeen marketeissa ja lähes päivittäin marketeissa vierailevien määrä on jopa noussut edelliseen kyselyyn nähden (kuvio 33).

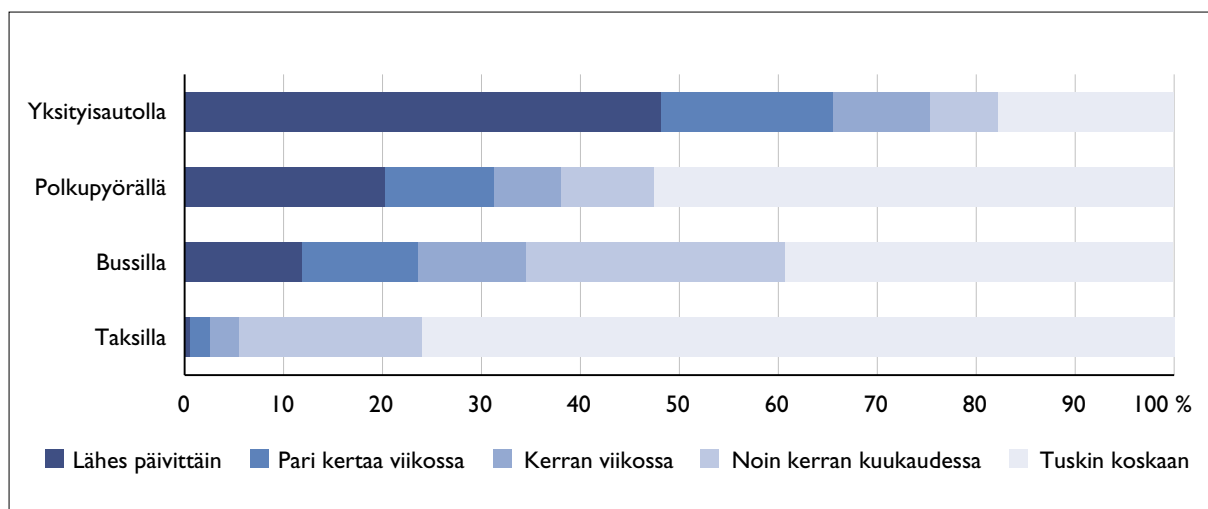
Kaikki liipolalaiset eivät tunnu edes mieltävän markettialuetta erilliseksi alueeksi Liipolasta. Suurempi osa vastaajista nimittäin ilmoittaa käyvänsä vähintään viikoittain Launeen marketeissa (93 %) kuin Liipolan ulkopuolella (89 %). Huomionarvoista on myös se, että Launeen marketeissa käyntien tiheydessä ei ole merkittäviä eroja eri ikäryhmien välillä. Eläkeikäiset ovat itse asiassa aktiivisin ryhmä käymään marketeissa arkisin. Heistä 81 prosenttia ilmoittaa vierailevansa marketeissa vähintään pari kertaa viikossa.

Launeen marketeissa vierailu kuuluu selvästi liipolalaisten viikonloppuaktiviteetteihin. Lähes puolet (45 %) vastaajista ilmoittaa käyvänsä mar-

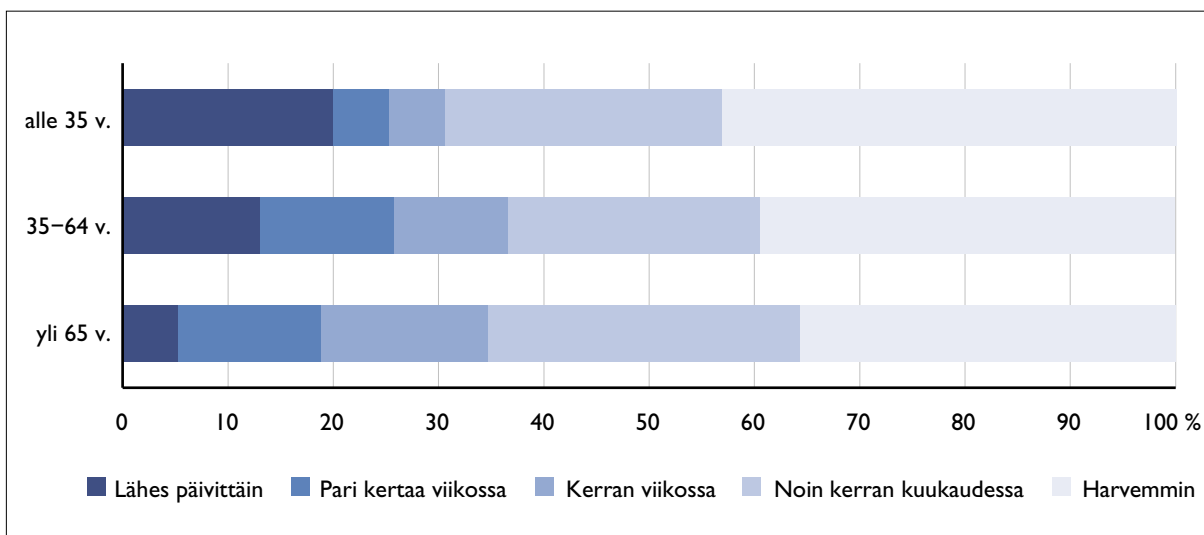
keteissa joka viikonloppu. Esimerkiksi Lahden keskustassa liipolalaiset käyvät huomattavasti harvemmin: vain viidesosa vastaajista sanoo käyvänsä siellä joka viikonloppu. Puolet vastaajista puolestaan kertoo käyvänsä joka viikonloppu Liipolan ulkopuolella ja neljännes pari kertaa kuukaudessa.

Lahden keskustaan liikkumisessa ikäryhmien väliset erot tulevat jälleen esille: nuoret aikuiset vierailevat arkisin useammin Lahden keskustassa kuin kaksi muuta ikäryhmää. Eläkeikäisistä 66 prosenttia ilmoittaa käyvänsä Lahden keskustassa ainakin kerran viikossa. Liipolalaisten liikkuminen arkisin Lahden ulkopuolella jatkaa liikkumista kartoittavien vastausten yleistä linjaa: nuoret aikuiset ovat selvästi aktiivisempi kuin muut ikäryhmät.

Vaikka Liipolan liikenneyhteyksiä kiitetään laajalti, henkilöauto on liipolalaisten keskuudessa ylivoimaisesti suosituin kulkuväline. Kuten kuviosta 34 huomataan, lähes puolet vastaajista käyttää hen-

Kuvio 34. Liikkumistiheys seuraavilla kulkuvälineillä Liipolassa tai sen ulkopuolella (%).

Kuvio 35. Liikkumistiheys bussilla Liipolassa tai sen ulkopuolella ikäryhmittäin vuonna 2010 (%).

kilöautoa päivittäin ja vajaa viidennes pari kertaa viikossa. Ero esimerkiksi bussilla liikkumiseen on suuri: vain 12 prosenttia vastaajista käyttää bussia päivittäin, ja peräti kaksi kolmasosaa sanoo matkustavansa bussilla ainoastaan kerran kuukaudessa tai sitäkin harvemmin.

Kuviossa 35 tarkastellaan bussilla liikkumista ikäryhmittäin. Nuoret aikuiset ovat aktiivisin yksityisautolla liikkuva ryhmä, mutta kuviosta nähdään, että he käyttävät myös bussia lähestulkoon yhtä aktiivisesti kuin keskimmäiseen ikäryhmään kuuluvat ja eläkeikäiset.

5.3

Liipolan ostoskeskus jakaa mielipiteitä

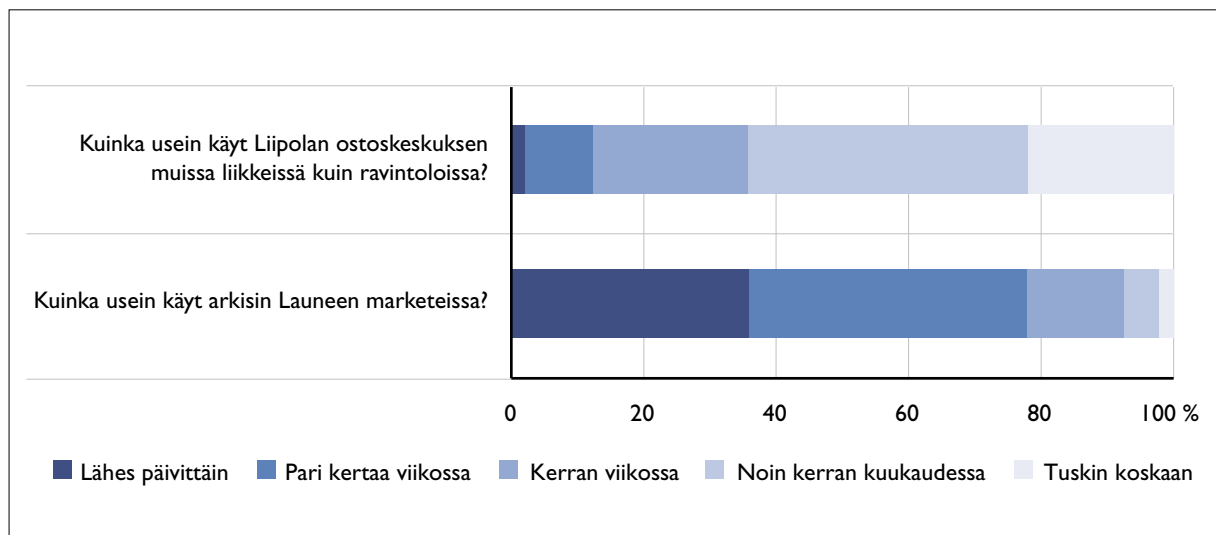
Liipolan ensimmäisellä tasanteella sijaitseva ostoskeskus on alueen tärkeä palvelukeskittymä. Anniskelu- ja pikaravintoloiden lisäksi sen palvelutarjontaan lukeutuu muun muassa kodinkonehuoltoliike, lemmikkieläinkauppa, parturi-kampaamo sekä Pelastusarmeijan kirpputori. Ostoskeskusta on pidetty alueen ympäristön yhtenä keskeisistä turmelevista asioista. Haitta ei ole puhtaan esteettinen, vaan asukkaat ovat kokeneet myös alueella tapahtuvan katujuopottelun ja kovaäänisen tai peräti väkivaltaisen käytöksen häiritseväksi. Ostoskeskusta ei kuitenkaan vaikuteta enää pidettävän yhtä suurena ongelmana kuin edellisessä kyselyssä. Kun vuoden 1999 kyselyssä yli 50 prosenttia vastaajista piti ostoskeskuksen rappeutumista selvänä tai suurena ongelmana, niin luku on nyt pudonnut 35 prosenttiin. Avovastauksissakaan

kielteiset kannanotot eivät nouse ylitse muiden. Niissä on itse asiassa suhteellisen paljon hajontaa ja lähes täysin vastakkaisiakin näkemyksiä. Monelle asukkaalle ostoskeskus ei ole ongelma, vaan sitä ja sen tarjoamia palveluja pidetään tärkeänä osana Liipolaa. On tosin huomioitava, että positiivisten ja negatiivisten kommenttien välillä on selvä sävyero. Edelliset ovat harvoin mitenkään suitsuttavia, vaan niiden yhteydessä käytetään sellaisia suhteellisen tavanomaisia termejä kuin ”tarpeellinen”, ”toimiva” ja ”hyvä”. Negatiiviset kuvaukset ovat puolestaan huomattavasti värikkäämpiä ja tyrmäävämpiä. Ostoskeskusta kutsutaan muun muassa ”paskakasaksi”, ”lehmänhännäksi” ja yhdessä vastauksessa sen katsotaan olevan ”perseestä”.

Vaikka asukkaiden mielipide ostoskeskuksesta onkin muuttunut positiivisempaan suuntaan viime tutkimuksesta, se ei edelleenkään kuulu liipolalaisten vakituisimpiin vierailukohteisiin. Varsinkin ostoskeskuksen ravintoloissa vieraillaan harvoin. 87 prosenttia asukkaista ilmoittaa käyvänsä niissä vain kerran pari kuukaudessa tai sitä harvemmin.

Ostoskeskuksen muissa liikkeissä asioidaan hieman useammin, mutta niissäkin vierailee vähintään pari kertaa viikossa vain joka kymmenes liipolalainen. Ostoskeskuksen palvelujen käytössä ei ole merkittäviä eroja eri ikäryhmien välillä lukuun ottamatta ravintoloita, joissa nuoret aikuiset ja keski-ikäiset käyvät eläkeikäisiä useammin.

Ostoskeskuksen liikkeissä pistäytytään huomattavasti harvemmin kuin Launeen marketeissa kuvio 36). Vaikka kuviossa tarkastellaan ainoastaan arkisin tapahtuvaa asiointia Launeen marketeissa, ero siihen aktiivisuuteen, jolla liipolalaiset käyvät alueen omassa ostoskeskuksessa, on huomatta-

Kuvio 36. Käyntitiheys Liipolan ostoskeskuksen liikkeissä ja Launeen marketeissa arkisin vuonna 2010 (%).

van suuri. Tätä selittää palveluiden niukkuuden ohella varmastikin ostoskeskuksen hieman kaukainen sijainti monista Liipolan asuinrakennuksista. Myös alueen mäkisyys hankaloittaa kulkua sinne. Varsinkin talvisin, jolloin ostoskeskukseen johtavat kävelytiet ovat vaikeakulkuisia, siellä asiointi edellyttää melkein auton käyttöä. Samalla vaivalla ajaa ostoskeskuksen ohi Launeen markettialueelle, jonka palvelutarjonta on huomattavasti monipuolisempaa.

6 Sosiaaliset suhteet ja hyvinvointi

Monet tutkimukset ovat korostaneet naapurisuhteiden ja muun asuinalueella tapahtuvan sosiaalisen kanssakäymisen merkitystä kuulumista ja identiteettiä vahvistavina tekijöinä (ks. esim. Smith 2009). Naapurisuhteiden on havaittu toimivan myös terveyttä ja hyvinvointia edistävänä voimavarana (esim. Tampubolon 2010). Globalisaation myötä tapahtunut kehitys on kuitenkin tuonut uusia ulottuvuuksia kysymykseen sidoksesta paikkaan. Sen mukanaan tuoma liikkuvuus, tilapäisyys ja juurettomuus ovat vaikuttaneet paikallisten sosiaalisten suhteiden ja yhteisöllisyyden kokemuksiin ja tulkintoihin. On syntynyt uusia sosiaalisia jakolinjoja, esimerkiksi jako niihin, jotka voivat valita elämäntapansa ja -historiansa pohjalta asuinpaikkansa, ja niihin, joilla ei ole siihen mahdollisuutta ja jotka kohtaavat torjuntaa ja marginaalisuutta asuinpaikassaan. (Phillipson 2007.) Chris Phillipson (emt.) nostaa esille jakolinjojen syntymisen ikääntyneiden ryhmän sisällä, mutta myös ikäryhmien väliset erot ovat tulleet vahvasti esiin viime vuosien tutkimuksissa. Myöhäismodernin yhteiskunnan muutokset näkyvät eri lailla eri ikäryhmien suhteessa paikkaan, ja monissa empiirisissä tutkimuksissa iällä on todettu olevan vahva yhteys muun muassa asuinalueen sosiaalisten suhteiden muodostumiseen. Esimerkiksi asuinalueeseen liittyvän yhteisöllisyyden tunteen on havaittu liittyvän ihmisen ikään (esim. Hirvonen 2011, 65).

Tarkastelemme tässä luvussa liipolalaisten sosiaalisia suhteita erityisesti siitä näkökulmasta, millainen merkitys asuinalueella on heidän sosiaalisten suhteidensa kokonaisuudessa. Pohdimme lisäksi naapuriavun merkitystä ikääntyneille. Päättämme luvun koetun hyvinvoinnin tarkasteluun, jossa vertaamme liipolalaisten koettua hyvinvointia koko kaupunkia kuvaaviin tuloksiin.

6.1

Naapureiden kanssa jutellaan

Sekä vuoden 1999 että 2010 aineistot kertovat, että useimmat Liipolan asukkaat pitävät yhteyttä alueen muihin asukkaisiin (taulukko 21). Niitä, jotka eivät pidä millään tavalla yhteyttä naapureihinsa, on nyt jopa hieman vähemmän kuin kymmenen vuotta sitten: reilu kymmenesosa vastaajista. Joka viides harrastaa kyläilyä naapureiden kanssa, mikä viittaa läheiseen tai välittömään kanssakäymiseen ja ajanviettoon yhdessä. Joka kuudennella on naapureidensa kanssa yhteisiä harrastuksia, ja lähes yhtä moni tapaa heitä talon yhteistiloissa. Edelliseen kyselyyn verrattuna kyläilyä harrastavien osuus on hieman pienentynyt, mutta yhteiset harrastukset näyttävät sen sijaan hieman yleistyneen.

Taulukko 21. Yhteydenpito naapureihin vuosina 1999 ja 2010 (%).

Yhteydenpitotapa	1999	2010
ei pidä yhteyttä	20	13
juttelee naapurien kanssa pihalla	80	86
kyläilee naapurien luona	30	22
naapurit käyvät kylässä	26	21
pitää yhteyttä puhelimitse	19	21
tapaa naapureita harrastusten merkeissä	10	16
tapaa naapureita talon yhteistiloissa	10	14

Naapurikontakteissa on selviä sukupuolten ja ikäryhmien välisiä eroja (taulukko 22). Nuorilla aikuisilla kanssakäyminen rajoittuu pääosin pihalla tapahtuvaan jutteluun, lähes kolmasosa ei harrasta sitäkään. Sen sijaan vanhimmassa ikäryhmässä joka kolmas kyläilee naapurissa ja lähes joka neljännellä on yhteisiä harrastuksia naapureiden kanssa. Naisilla naapurikontaktit ovat tiiviimpiä kuin miehillä. He kyläilevät naapureiden luona miehiä useammin aivan samalla tavoin kuin 10 vuotta aikaisemmin (Seppänen 2001, 163).

Taulukko 22. Yhteydenpito naapureihin sukupuolen ja ikäryhmän mukaan 2010 (%).

Yhteydenpitotapa	mies	nainen	18–34 v.	35–64 v.	yli 65 v.	Kaikki
ei pidä yhteyttä	16	11	31	11	5	13
juttelee pihalla	82	88	68	89	92	86
puhelimitse	20	22	7	21	31	21
sähköpostilla tai internetin kautta	5	4	2	6	4	4
kyläilee naapurien luona	16	26	8	21	32	22
naapurit käyvät kylässä	15	24	7	19	32	21
tapaa naapureita talon yhteistiloissa	14	14	1	18	15	14
tapaa harrastuksissa	16	17	3	17	23	16

Laskemalla yhteen naapureiden kanssa kyläilevät ja heihin puhelimitse yhteyttä pitävät saadaan likipitäen selville ne, joilla on melko tiiviit suhteet ainakin osaan naapureistaan. Näin saatavaan ”kyläilijöiden” ryhmään kuuluu joka kolmas vastaaja. Lähes joka toinen 65 vuotta täyttäneistä kuuluu ryhmään, mutta nuorista aikuisista vain joka kymmenes. Edelliseen tutkimukseen (1999) verrattuna naapureiden välinen tiivis kanssakäyminen näyttää hivenen harvinaistuneen. Silloin kyläilijöiden ryhmään kuului 38 prosenttia vastanneista (Sepänen 2001, 164).

Taulukossa 23 tarkastellaan, missä määrin vastaajat ovat osallistuneet omassa talossa tai muualla Liipolassa järjestettyihin tapahtumiin vuosina 1999 ja 2010. Kovin suuria muutoksia ei ole tapahtunut. Esimerkiksi Liipolan lähiöseuran toimintaan on kummankin kyselyn mukaan osallistunut lähes joka kymmenes eli varsin suuri joukko asukkaista. Ainoa suurehko ero tarkasteluvuosien välillä on yleisötapahtumissa, joihin osallistuneiden osuus on pudonnut 31:stä 23 prosenttiin. Tämä saattaa kertoa siitä, että tällaisia tapahtumia järjestettiin Liipolassa 1990-luvun lopulla tavanomaista enemmän käynnissä olleen lähiöprojektin ansiosta.

Taulukko 23. Osallistuminen tapahtumiin omassa asuin- talossa ja muualla Liipolassa vuosina 1999 ja 2010 (vähintään silloin tällöin osallistuneiden osuus).

	1999	2010
Talkoot, pihatapahtumat	51	48
Taloyhtiön kokoukset	44	43
Liipolan lähiöseuran järjestämä toiminta	9	9
Muiden yhdistysten järjestämä toiminta	5	7
Yleisötapahtumat	31	23
Harrastustoiminta	18	17

Taulukko 24. Kuinka moni ystävästä asuu Liipolassa 2010 (%).

	mies	nainen	alle 35 v	35–64 v	65+ v	Kaikki
Ei yksikään	30	36	57	34	17	33
Vähintään puolet	25	29	6	26	44	28

6.2

Ystävyys- ja sukulaissuhteet ovat ensisijaisia

Edellä tarkasteltiin naapurisuhteita sekä osallistumista taloyhtiön tilaisuuksiin ja muualla Liipolassa järjestettyyn toimintaan. Niiden ohella on syytä katsoa Liipolan asemaa vastaajien muussa sosiaalisten suhteiden verkostossa.

Vastaajien joukossa on erittäin vähän (2%) niitä, joilla ei ole yhtään ystävää, ja esimerkiksi miesten ja naisten sekä ikäryhmien väliset erot ovat melko vähäisiä. Se pieni ero on kuitenkin havaittavissa, että nuorilla aikuisilla on ystäviä enemmän kuin muilla. Samoin työssä käyvillä on yleensä enemmän ystäviä kuin työttömillä.

Ystävät eivät kuitenkaan välttämättä asu samalla asuinalueella. Peräti kolmannes vastaajista ilmoittaa, että heillä ei ole yhtään Liipolassa asuvaa ystävää (taulukko 24). Edellisessä tutkimuksessa (1999) 40 prosenttia ilmoitti, että yksikään heidän läheisistä ystävistään ei asu Liipolassa. Osuus oli siis hieman suurempi kuin nyt.

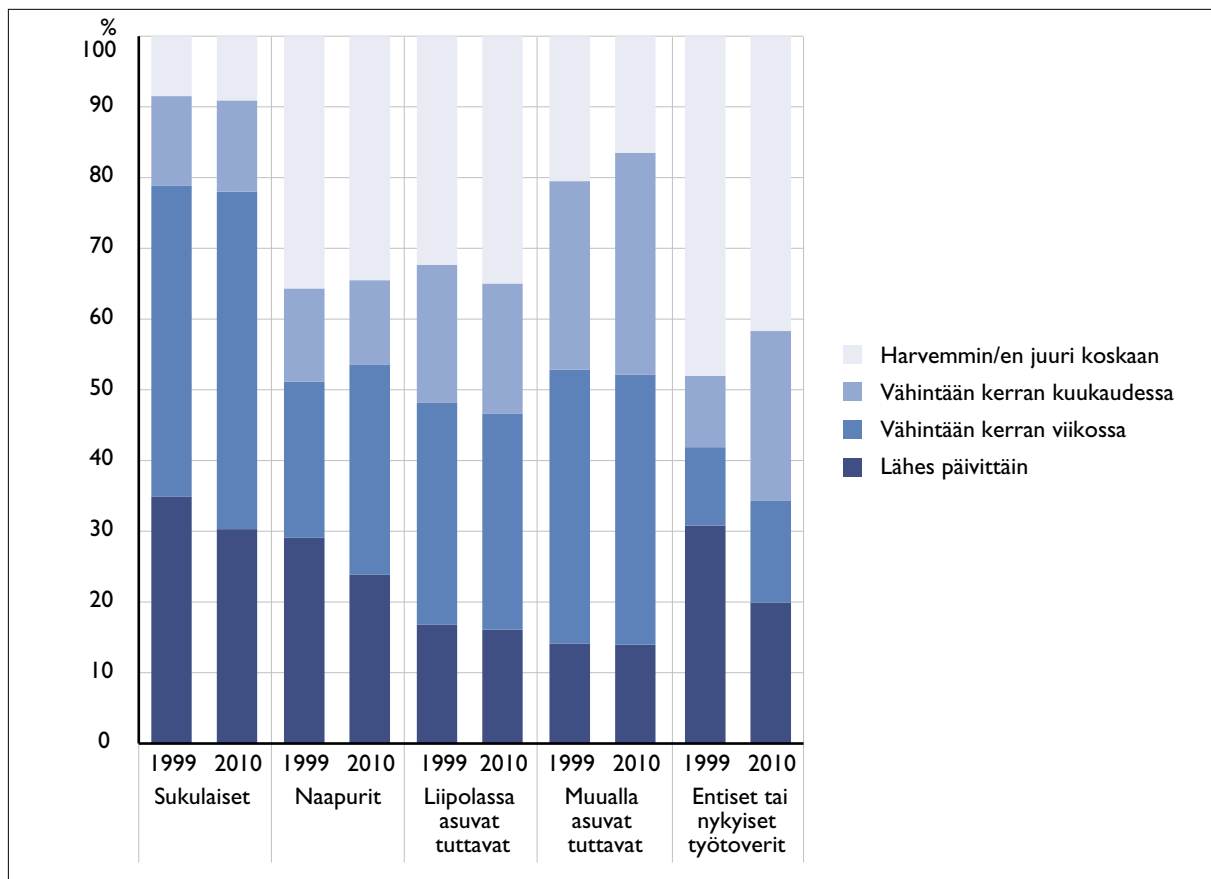
Omalta asuinalueelta syntyneen ystäväverkon laajuus on Liipolassa selvästi sidoksissa ikään. Vanhimmassa ikäryhmässä vajaa viidennes kuuluu niihin, joilla ei ole yhtään Liipolassa asuvaa ystävää, mutta nuorten aikuisten ryhmässä heitä on yli puolet. Tämä johtunee siitä, että alle 35-vuotiaiden joukossa on vähän pitkään alueella asuneita liipolalaisia: lähes 80 prosenttia heistä on muuttanut alueelle viimeisten kymmenen vuoden aikana.

Ystävöverkon alueellista rakennetta voidaan arvioida myös tarkastelemalla, missä enemmistö ystävistä asuu (alin rivi taulukossa 24). Tällöin havaitaan, että nuorten aikuisten joukossa on erittäin vähän (6 %) niitä, joiden ystävöverkosto painottuu Liipolaan. Sen sijaan eläkeikäisistä vastaava osuus nousee 44 prosenttiin. Useimmat heistä ovat asuneet pitkään Liipolassa, joten he ovat ehtineet löytää ystäviä alueelta. Lisäksi eläkeläiset viettävät todennäköisesti muita suuremman osan ajastaan lähiympäristössään; he edustavat niin sanottua päiväväestöä.

Tarkempi, sosiaalisen aseman mukainen erittely paljastaa, että oman lähiön merkitys ystävöverkostossa on sitä suurempi, mitä heikommalla henkilöllä on omat sosiaaliset ja taloudelliset resurssit. Korkea-asteen tutkinnon suorittaneista vain 7 prosentilla ystävien enemmistö asuu Liipolassa, kun enintään perusasteen koulutuksen saaneilla tämä osuus nousee 37 prosenttiin. Myös työttömien sosiaalinen verkosto painottuu muita enemmän Liipolaan: joka kolmannella vähintään puolet ystävistä löytyy samasta lähiöstä, ja 16 prosentilla lähes kaikki ystävät asuvat Liipolassa. Työttömien kohdalla lienee kyse sekä valikoitumisesta että työttömyyden vaikutuksista. Yhtäältä on mahdollista, että työttömyysriski – varsinkin työttömyyden pitkittymisen riski – on

muuta suurempi henkilöillä, joiden sosiaaliset verkostot ovat rajoittuneet tai painottuneet Liipolaan. Toisaalta pitkittyvästä työttömyydestä aiheutuvat toimeentulovaikkeudet ja rahan puute rajoittavat liikkumista, mikä vaikeuttaa yhteydenpitoa kauempana asuviin ystäviin ja entisiin työkavereihin. Kumpikin seikka voi olla yhteydessä siihen, että työttömien ystävöverkosto on sekä suppeampi että maantieteellisesti rajoittuneempi kuin muilla.

Ystävyys- ja naapurisuhteiden ohella sukulaisilla on suuri merkitys sosiaalisessa kanssakäymisessä. Tämä havaitaan kuviosta 37, jossa tarkastellaan yhteydenpitoa sukulaisiin, naapureihin ja tuttaviiin vuosina 1999 ja 2010. Siitä nähdään, että kaikkein tiiveimmin pidetään yhteyttä omiin sukulaisiin. Kolme vastaajaa neljästä sanoo juttelevansa heidän kanssaan vähintään kerran viikossa. Liipolassa ja muualla asuvien tuttavien sekä naapureiden kanssa vähintään viikoittain juttelevia on noin puolet vastaajista. Entisiin tai nykyisiin työtovereihin yhteyttä pitäviä on vähemmän. Jälkimmäisen tiedon osalta kiinnittää huomiota se, että päivittäin työtovereihin yhteyttä pitäviä on lähes yhtä paljon kuin sukulaisiinsa yhteyttä pitäviä. Tämä kertonee siitä, että moni on varmaan laskenut mukaan myös työaikana tapahtuvan juttelun siitä huolimatta, että kysymyksessä tiedusteltiin nimenomaan vapaa-aikana tapahtuvaa yhteydenpitoa.

Kuvio 37. Kuinka usein juttelee (vaikkapa vain puhelimessa) sukulaisten, naapureiden, tuttavien ja työtovereiden kanssa vapaa-aikana: osuudet vuosina 1999 ja 2010 (%).

Yhteydenpidossa sukulaisiin ja tuttaviiin ei kuvion 37 mukaan ole tapahtunut muutoksia vuosien 1999 ja 2010 välillä. Ainoastaan yhteydenpito entisiin tai nykyisiin työtovereihin on vähentynyt: päivittäin työtovereihinsa yhteyttä pitävien osuus on pudonnut 30:stä 20 prosenttiin. Tämä johtuu pääosin siitä, että työikäisten ja työssäkäyvien vastaajien osuus on vuoden 2010 kyselyssä huomattavasti pienempi kuin kymmenen vuotta aikaisemmin.

Sukulaissuhteiden tiiviyyttä kuvaa myös se, että noin puolet vastanneista tapaa lähisukulaisiaan suunnilleen joka viikko (taulukko 25). Hieman yllättäen alle 35-vuotiaat tapaavat sukulaisiaan useammin kuin muut ikäryhmät. Samoin naiset ovat miehiä aktiivisempia. Työttömien joukossa on eniten niitä, jotka tapaavat lähisukulaisiaan harvemmin kuin kerran vuodessa (9 %) tai joilla lähisukulaisia ei ole (3 %).

Taulukko 25. Kuinka usein tapaa lähisukulaisia, jotka eivät asu samassa taloudessa 2010 (%).

	mies	nainen	alle 35 v.	35–64 v.	yli 65 v.	Yhteensä
suunnilleen joka viikko	46	57	62	50	51	53
suunnilleen joka kuukausi	27	26	26	26	29	27
muutaman kerran vuodessa	21	14	12	18	17	17
harvemmin kuin kerran vuodessa tai ei koskaan	4	2	0	4	2	3
ei ole lähisukulaisia	2	1	0	2	1	1
Yhteensä	100	100	100	100	100	100

Suurimmalla osalla liipolalaisista oli sosiaalisia suhteita, mutta joukossa oli myös yksinäisyyttä kokevia. Yksinäisyyden kokeminen on noussut merkittäväksi yhteiskuntapoliittiseksi kysymyksi viime vuosien aikana (ks. esim. Saari 2009). Yksinäisyys ilmiönä on yhdistetty erityisesti vanhuksiin ja nuoriin, joiden uskotaan kärsivän yksinäisyydestä työikäistä väestöä todennäköisemmin. Yksinäisyyden nousu julkiseen keskusteluun luo helposti vaikutelman, että yksinäisyys olisi huomattavasti lisääntynyt viime vuosina. Monet empiiriset tarkastelut eivät kuitenkaan tue tällaista käsitystä (vrt. Moisio & Rämö 2007), vaan pikemminkin kertovat yksinäisyyden vähentyneen. Myös Liipolassa yksinäisyyden kokemukset näyttävät jopa vähentyneen kymmenen vuoden aikana (taulukko 26).

Taulukko 26. Yksinäisyyden tuntemusten yleisyys vuosina 1999 ja 2010 (%).

	1999	2010
erittäin usein	4	2
melko usein	8	6
silloin tällöin	31	22
hyvin harvoin	40	35
en koskaan	18	35
Yhteensä	100	100

Syvää, jatkuvaa yksinäisyyttä tuntevia on vastaajissa melko vähän, vain pari prosenttia. Ikäryhmittäin tarkasteltuna (taulukko 27) tässä ei löydy suuria eroja, kun katsotaan erittäin tai melko usein yksinäisyydestä kärsivien osuutta. Jonkin verran eroja ikäryhmien välillä kuitenkin näkyy. Keskimäisessä ikäryhmässä (35–64-vuotiaat) on eniten niitä, jotka tuntevat vähintään silloin tällöin yksinäisyyttä. Vanhimmassa ikäryhmässä puolestaan on eniten niitä, jotka eivät koskaan koe itseään yksinäiseksi. Sukupuolten välillä eroja ei ole.

Yksinäisyys liittyy yksin asumiseen: yksin asuvista vajaa puolet tuntee yksinäisyyttä vähintään silloin tällöin. Kahden aikuisen taloudessa asuvien joukossa on puolestaan selvästi eniten niitä, jotka eivät koskaan tunne itseään yksinäiseksi. Koulutus ja työmarkkina-asema liittyvät yksinäisyyden kokemukseen siten, että korkea-asteen koulutetut ja työssä käyvät liipolalaiset tuntevat itsensä yksinäiseksi harvemmin kuin muut.

Tutkimuksemme kannalta kiinnostava kysymys on yksinäisyyden yhteys asuinalueella tapahtuvaan sosiaaliseen kanssakäymiseen. Tämän selvittämiseksi luokittelimme vastaajat yksinäisyyden tuntemuksen esiintymistiheyden mukaan kolmeen ryhmään: (1) harvoin tai ei koskaan, (2) silloin tällöin ja (3) erittäin tai melko usein yksinäisyyttä kokeneisiin. Asuinalueella tapahtuvaa sosiaalista kanssakäymistä tarkastelimme puolestaan naapurisuhteiden, talkoisiin tai pihatapahtumiseen osallistumisen sekä Liipolan lähiöseuran järjestämään toimintaan osallistumisen avulla. (Taulukko 28.)

Taulukko 27. Yksinäisyyden tuntemusten yleisyys sukupuolen ja iän mukaan 2010 (%).

	mies	nainen	alle 35 v.	35–64 v.	yli 65 v.	Yhteensä
erittäin usein	2	2	2	2	2	2
melko usein	6	6	4	7	5	6
silloin tällöin	21	23	17	24	23	22
hyvin harvoin	33	37	47	34	30	35
en koskaan	38	33	30	34	39	35
Yhteensä	100	100	100	100	100	100

Taulukko 28. Naapurisuhteet sekä taloyhtiön tapahtumiin ja Liipolan lähiöseuran toimintaan osallistuminen yksinäisyyden kokemusten mukaan 2010 (%).

	Yksinäisyyden tuntemuksia		
	Hyvin harvoin tai ei koskaan (n=549)	Silloin tällöin (n=171)	Melko tai erittäin usein (n=63)
On naapureita, joilta voi tarvittaessa pyytää apua	74	67	44
Harrastaa kyläilyä naapureiden kanssa	26	27	13
Osallistunut talkoisiin tai pihatapahtumiin	49	52	31
Osallistunut Liipolan lähiöseuran järjestämään toimintaan	9	13	5

Taulukon 28 tietojen mukaan silloin tällöin yksinäisyyttä kokeneiden naapurisuhteet eivät juuri poikkea niistä, joille yksinäisyyden tuntemukset ovat hyvin harvinaisia. Näyttää myös siltä, että talkoisiin tai pihatapahtumiin ja paikallisen lähiöseuran toimintaan osallistuminen on silloin tällöin yksinäisyyttä kokeneiden joukossa on vähintään yhtä yleistä kuin jälkimmäisessä ryhmässä, jossa yksinäisyyden kokemuksia ei esiinny.

Kun tarkastellaan syvempää, melko tai erittäin usein koettua yksinäisyyttä, yksinäisyyden yhteys sosiaalisiin suhteisiin naapurustossa nousee merkittäväksi. Syvästä yksinäisyydestä kärsivät ovat osallistuneet selvästi muita harvemmin kanssakäymiseen alueella. Heillä on harvemmin naapureita, joilta voi tarvittaessa pyytää apua. He käyvät naapurien luona kylässä ja osallistuvat asuinalueella järjestettävään toimintaan selvästi harvemmin kuin muut.

Kun katsottiin yksinäisyyden kokemisen yhteyttä siihen, kuinka suuri osa ystävistä asuu Liipolassa, havainto oli yllättävä. Ne, joilla valtaosa ystävistä asuu Liipolassa, tunsivat muita todennäköisemmin itsensä yksinäiseksi. Ilmiö liittyyneen luvussa 6.2 esitettyyn havaintoon siitä, että sosiaalisten suhteiden rajoittuminen alueelle liittyy resurssien puuttumiseen, mm. työttömyytenä ja vähäiseen koulutukseen.

Edellä esitetyt havainnot kertonevat siitä, että asuinalueella tapahtuva toiminta voi tarjota tärkeää vastapainoa lieville yksinäisyyden tuntemuksille. Sen sijaan syvästä/vakavasta yksinäisyydestä kärsiviä tällainen toiminta ei useinkaan auta sen vuoksi, että he vetäytyvät muita herkemmin pois tällaisesta toiminnasta.

6.3

Naapuriavun merkitys on vähäinen

Vaikka naapuriavun merkityksen katsotaan vähentyneen yksilöllistymiskehityksen seurauksena, yhteisölliseen apuun kohdistetut toiveet ovat lisääntyneet. Siksi on kiinnostavaa tarkastella, onko naapuriapu lisääntynyt 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen aikana, jolloin on tapahtunut muutoksia mm. vanhuspalvelujen kattavuudessa. Voisi ajatella, että tällöin naapuriapu on lisännyt merkitystään ainakin ikääntyneiden apua tarvitsevien arkielämässä. Vastaajilta tiedusteltiin sekä vuonna 1999 että 2010, kuinka usein he saavat apua erilaisissa arkielämän asioissa kuten lastenhoito, siivousapu, rahavipit tai työapu.

Taulukossa 29 tarkastellaan viikoittain tai useammin saatavaa apua, mitä voidaan pitää jo melko intensiivisenä auttamisena. Selvästi yleisimmin apua saatiin molempina ajankohtana sukulaisilta. Naapureilta sitä saatiin huomattavasti vähemmän, mutta silti enemmän kuin erilaisilta järjestöiltä tai yhteisöiltä. Tuttavat sijoittuvat järjestyksessä heti sukulaisten jälkeen. Näyttää siltä, että kaikkien tahojen kohdalla avun saamisessa on tapahtunut pientä vähentymistä. Vähentyminen kohdistuu erityisesti vanhimpaan ikäryhmään, jossa apua saaneita oli vuoden 2010 kyselyssä huomattavasti vähemmän kuin kymmenen vuotta aikaisemmin.

Taulukko 29. Viikoittain tai useammin apua saavien osuus ikäryhmittäin vuosina 1999 ja 2010 (%).

Saa apua viikoittain tai useammin...	alle 35 v.		35–64 v.		yli 64 v.		Kaikki	
	1999	2010	1999	2010	1999	2010	1999	2010
sukulaisilta	26	25	11	11	32	20	18	17
tuttavilta	16	12	9	7	10	10	11	9
naapureilta	2	2	7	3	13	9	7	4
yhteisöiltä/järjestöiltä	2	1	2	1	13	4	3	1

Kun tarkastellaan sitä, miten vastaajat itse kertovat auttavansa muita, osuudet ovat huomattavasti korkeampia kuin apua saavien osuudet (taulukko 30). Kun tässäkin otetaan tarkastelun kohteeksi

viikoittainen auttaminen, eri tahojen järjestys on samanlainen kuin avun vastaanottamisessa: todennäköisimmin autetaan sukulaisia, sen jälkeen tuttavlia ja vasta viimeiseksi naapureita.

Taulukko 30. Viikoittain tai useammin sukulaisia, tuttavlia ja naapureita auttavien osuus 2010 (%).

Auttaa viikoittain tai useammin...	alle 35 v.		35–64 v.		yli 64 v.		Kaikki	
	1999	2010	1999	2010	1999	2010	1999	2010
sukulaisia	24	25	28	29	26	18	26	25
tuttavia	19	16	13	13	15	10	15	13
naapureita	2	3	7	5	13	10	6	6

Myös apua antavien osuuksissa on havaittavissa pientä laskua tarkasteluajankohtien välillä. Tämä johtuu siitä, että muita auttavia on nyt vanhimmassa ikäryhmässä huomattavaasi vähemmän kuin edellisessä kyselyssä. Joka tapauksessa, epävirallinen auttaminen ei ole ainakaan lisääntynyt huolimatta siihen kohdistetuista odotuksista.

Siinä, että naapureita autetaan harvemmin kuin muita sosiaaliseen verkostoon kuuluvia, voi olla kyse monenlaisista asioista. Konkreettisen avun lisäksi ihmisten hyvinvointiin vaikuttaa suuresti

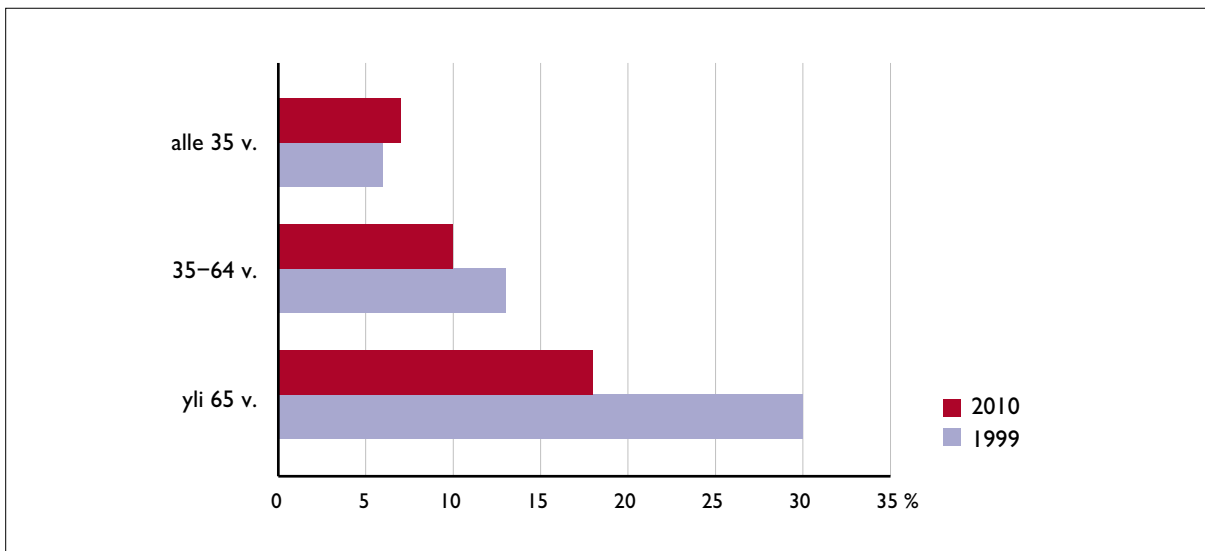
luottamus siihen, että apua voi tarvittaessa saada. Tässä suhteessa naapureilla voi olla suuri merkitys turvallisuutta tuottavana tekijänä, vaikka auttaminen ei vielä olisi realisoitunutkaan toiminnaksi. Tiedustelimmekin vastaajilta, onko heillä sellaisia naapureita, joilta he voivat tarvittaessa pyytää apua (taulukko 31). Kolmasosalla vastaajista ei ollut tällaisia naapureita, mutta joka toisella oli yksi tai kaksi sellaista naapuria. Hieman harvinaisempaa oli, että apua voisi pyytää useammaltakin naapurilta.

Taulukko 31. Onko sinulla sellaista naapuria, jolta voi pyytää apua tarvittaessa? 2010 (%).

	mies	nainen	alle 35 v.	35–64 v.	yli 64 v.	Kaikki
ei	32	28	46	30	17	29
on yksi tai kaksi	51	55	46	54	57	53
on useita	17	17	8	16	26	17
Yhteensä	100	100	100	100	100	100

Tässä kysymyksessä eri ikäryhmät poikkesivat toisistaan merkittävästi. Selvästi eniten sellaisia, jotka kokivat voivansa pyytää apua naapureilta, oli vanhimmassa ikäryhmässä. Heidän joukossaan neljäsosalla oli useita sellaisia naapureita, mikä kertoo siitä, että tähän ikäryhmään kuuluvilla on tiiviit yhteydet alueen muihin asukkaisiin. Kyse oli mm. siitä, että he ovat asuneet pitkään

alueella ja siten myös tutustuneet naapureihinsa. Alle kymmenen vuotta Liipolassa asuneista lähes puolet kertoi, ettei heillä ole yhtään sellaista naapuria, jolta voisi pyytää apua. Heidän joukossaan on paljon lapsiperheitä, jotka kokivat muita perhetyyppisiä harvemmin voivansa pyytää naapureilta apua. Työmarkkina-aseman perusteella tarkasteluna työttömien ja työvoiman ulkopuolella olevien

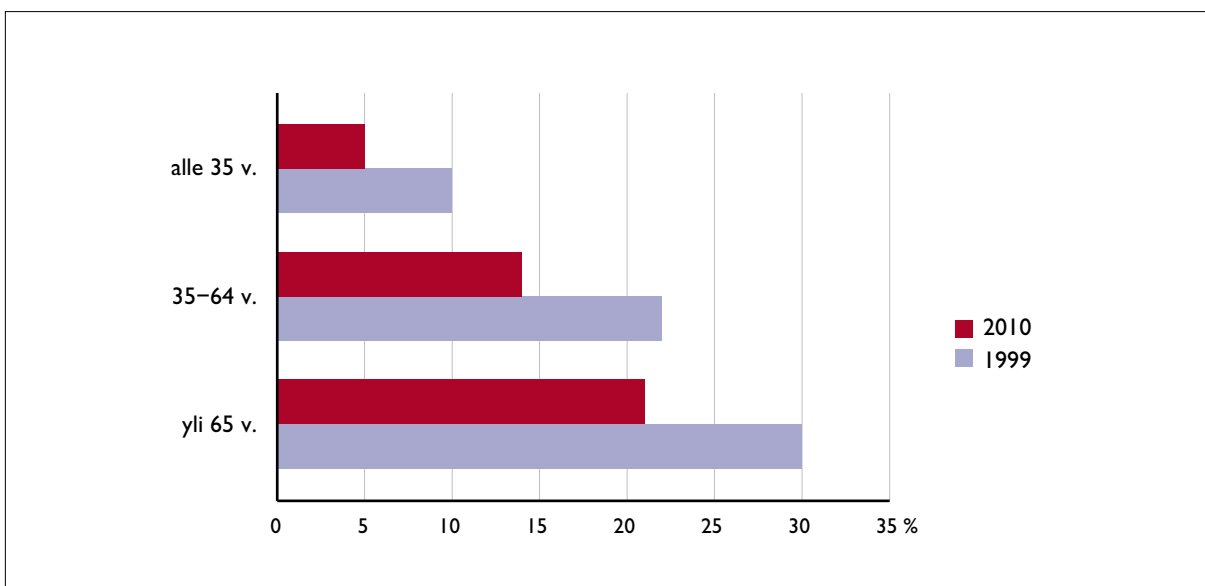
Kuvio 38. Vähintään kuukausittain naapuriapua saavat ikäryhmittäin vuosina 1999 ja 2010 (%).

ei-eläkeläisten joukossa oli selvästi eniten niitä, joilla ei ollut sellaisia naapureita, joilta olisi voinut pyytää apua.

Katsomme vielä tarkemmin naapuriavun realisoitumista eli sitä, ketkä auttavat ja saavat naapureiltaan apua vähintään kuukausittain (kuviot 38 & 39). Kuten apuun luottamista tarkasteltaessa kävi ilmi, iäkkäämmät liipolalaiset luottavat naapuriapuun ja he myös saavat sitä muita useammin. Edelliseen kyselyyn verrattuna apua saaneiden osuus on kuitenkin vähentynyt vanhimmassa ikäryhmässä yli 10 prosenttiyksikköä. Pudotus on huomattavasti suurempi kuin nuoremmissa ikäryhmissä.

Eniten naapuriapua saavat siis iäkkäämmät, vähiten taas nuoret aikuiset. Miehet saavat sitä hieman yleisemmin kuin naiset. Asumisaika vaikuttaa naapuriavun saantiin siten, että Liipolassa pidempään asuneet saavat sitä muita todennäköisemmin. Tämä selittää, miksi naapuriavun saanti on omistusasunnoissa ja Lahden Talojen vuokra-asunnoissa asuvien joukossa yleisempää kuin muissa vuokra-asunnoissa asuvien keskuudessa.

Vanhimman ikäluokan liipolalaiset profiloituvat myös naapureidensa auttajina (kuvio 39). Mielenkiintoista on, että miesten joukossa on naisia enemmän niitä, jotka auttavat naapureitaan edes joskus. Naiset sen sijaan juttelevat ja kyläilevät naapureiden kanssa miehiä yleisemmin, kuten aiemmin havaittiin.

Kuvio 39. Naapureitaan vähintään kuukausittain auttavat ikäryhmittäin vuosina 1999 ja 2010 (%).

Liipolassa asuttu aika sekä asuintalotyyppi vaikuttavat tässäkin: pitempään alueella asuneet auttavat naapureitaan muita todennäköisemmin, samoin Lahden Talojen asunnoissa ja omistusasunnoissa asuvat muissa vuokra-asunnoissa asuvia useammin. Myös Hirvosen (2011, 63–64) Espoon Suvelaa koskevien havaintojen mukaan naapuriapu oli vahvasti sidoksissa asumismuotoon. Naapuriapu oli Suvelassa tyypillisimmillään lapsiperheiden vastavuoroista lastenhoitoa. Liipolassa puolestaan aktiivisimpia naapuriavun antajina ja saajina olivat alueen iäkkäämmät asukkaat.

Naapuriavun suhteen aktiivisimpia asukkaita ovat ikääntyneet ja Liipolassa pitkään asuneet henkilöt. He sekä auttavat että saavat apua. Erityisen kiinnostava kysymys tässä on naapuriavun merkitys ikääntyneiden elämässä: auttaako se heitä selviytymään pitempään kotona? Pessin ja Seppäsen (2010) Ikihyvä Päijät-Häme -tutkimuksen aineistoon perustuvassa tutkimuksessa havaittiin, että epävirallisen avun saaminen on herkkä tarpeille: ne, jotka eniten tarvitsevat apua, myös saavat sitä. Tarkastelemme seuraavassa lähemmin sitä, miten naapuriavun saaminen ja antaminen liittyvät 65 vuotta täyttäneiden liipolalaisten toimintakykyyn ja avun tarpeeseen.

6.4

Naapuriapu on yleistä ikääntyneiden keskuudessa

65 vuotta täyttäneiltä vastaajilta kysyttiin hieman tarkemmin selviytymisestä arjessa ja siitä, missä asioissa he tarvitsevat apua. Suurin osa 65 vuotta täyttäneistä vastaajista arvioi selviytyvänsä arkielämän tavallisista toimista kohtalaisen hyvin (taulukko 32). Vain 14 prosenttia heistä kokee selviytyvänsä niistä melko tai erittäin huonosti. Miehet arvioivat selviytymisensä hivenen paremmaksi kuin naiset: Heidän joukossaan on enemmän niitä, jotka kokevat selviytyvänsä erittäin hyvin arkitoimistaan.

Taulukko 32. 65 vuotta täyttäneiden vastaajien arvio kyvyistään ja mahdollisuuksistaan selviytyä itse arkielämän tavallisista toimista ja vaatimuksista 2010 (%).

	mies	nainen	yhteensä
erittäin hyvät	26	21	23
melko hyvät	61	66	64
melko huonot	11	13	12
erittäin huonot	2	1	1
Yhteensä	100	100	100

Tiedustelimme vanhimpaan ikäryhmään kuuluvilta tutkittavilta myös hieman tarkemmin, millaisissa arkiaskareissa he tarvitsevat apua (taulukko 33). 60 prosenttia vastaajista ei katso tarvitsevänsä apua missään taulukossa mainituista asioista. Miesten joukossa omatoimisesti pärjääviä on huomattavasti enemmän kuin naisten joukossa.

Taulukko 33. Viisi vuotta täyttäneiden vastaajien avuntarve arkiaskareissa 2010 (%).

	miehet	naiset	yhteensä
Ei tarvitse apua	67	56	60
Tarvitsee apua seuraavissa asioissa:			
• raskaat kotiaskareet, kuten siivous, ikkunoiden pesu	21	34	29
• kaupassa käynti	11	12	11
• kevyet mutta jokapäiväiset kotityöt kuten ruoanlaitto	9	3	5
• kodin ulkopuolella asioiminen	8	10	9
• peseytyminen tai pukeutuminen	5	4	4
• jokin muu asia	2	6	4

Avun tarvetta esiintyy yleisimmin raskaissa kotiaskareissa kuten siivouksessa ja ikkunoiden pesussa. Niissä apua tarvitsi viidesosa miehistä ja kolmasosa naisista. Joka kymmenes tarvitsi apua kaupassa käyntiin ja kodin ulkopuolella asioimiseen. Avuntarve näissä asioissa oli varsinkin miehillä selvästi yleisempää kuin Ikihyvä Päijät-Häme -tutkimukseen osallistuneilla samaan ikäluokkaan kuuluvilla päijäthämäläisillä (Fogelholm ym. 2007, liitetaulukko 36). Tämä kertonee Liipolan suurista korkeuseroista, jotka vaikeuttavat liikkumista.

Vaihtoehto ”jossakin muussa asiassa” antoi mahdollisuuden vapaasti kertoa avun tarpeen syitä. Tähän saatiin esimerkiksi seuraavia vastauksia: *miehen hoidossa, muistamisessa, lääkännostelussa, kesämökin kevät- ja syystöissä, kaikessa.*

Useimmat vanhimpaan ikäryhmään kuuluvat kokevat, että apua on tarjolla heidän tarpeisiinsa nähden riittävästi, joidenkin mielestä sitä on jopa enemmän kuin he tarvitset. Toisaalta varsin moni – vanhimman ikäryhmän jäsenistä peräti joka kuudes – olisi tarvinnut apua ja tukea enemmän kuin tarjolla oli. (Taulukko 34.)

Taulukko 34. 65 vuotta täyttäneiden vastaajien arviot avun ja tuen riittävyydestä 2010 (%).

Apua ja tukea on tarjolla...	miehet	naiset	Yhteensä
enemmän kuin tarvitsee	12	4	7
juuri niin paljon kuin tarvitsee	74	80	78
vähemmän kuin tarvitsee	14	16	15
Yhteensä	100	100	100

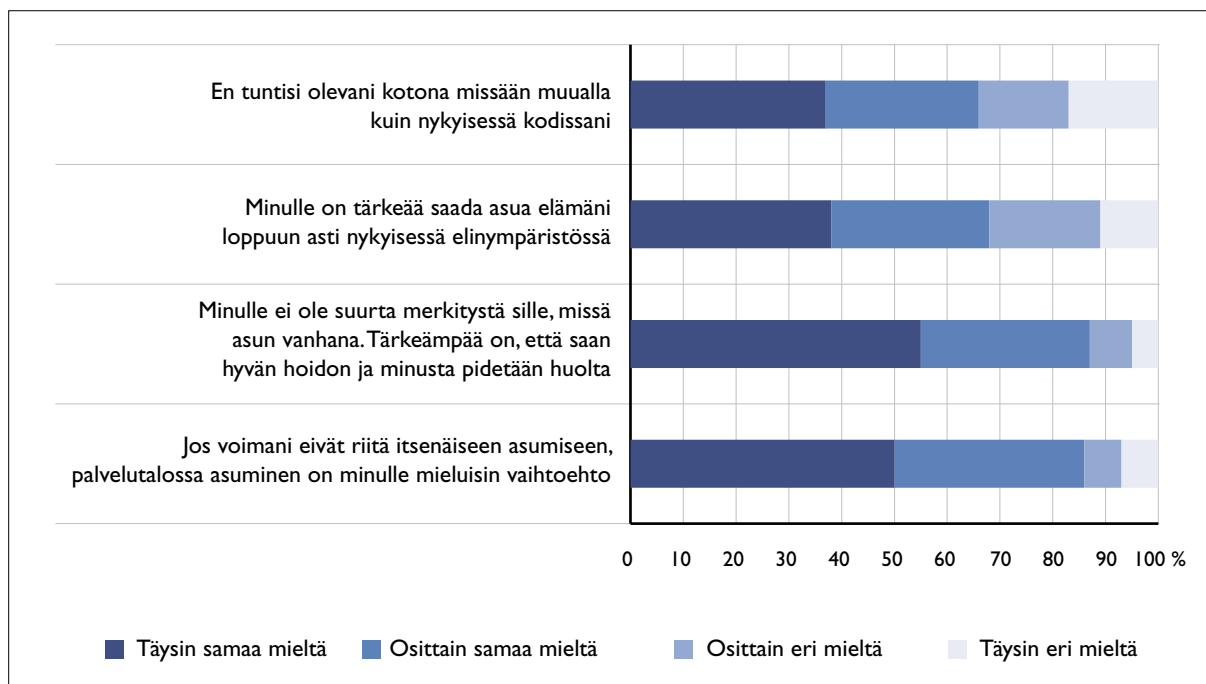
Kuten aiemmin todettiin, vanhin ikäryhmä oli aktiivisin naapuriavun suhteen. 65 vuotta täyttäneet liipolalaiset sekä auttoivat toisia että saivat muilta apua enemmän kuin muut ikäryhmät. Vastausten perusteella voidaan arvioida, että naapuriapu reagoi tarpeeseen: ne, jotka kertoivat selviytyvänsä arkiaskareista huonosti, saavat naapureilta apua enemmän kuin hyvin selviytyvät. Toisaalta naapuriapu ei näyttänyt kuitenkaan riittävän. Ne, jotka saavat naapuriapua, kokevat silti useammin kuin muut, että apua ei ole riittävästi tarjolla. Avun riittämättömäksi kokevat olivat todennäköisemmin muuttamassa pois Liipolasta: heistä joka neljännellä oli muuttoaikeita, kun riittävästi apua saavista poismuuttoa suunnitteli vain joka kymmenes.

Näyttää siis siltä, että naapuriavulla ei ole ratkaisevaa merkitystä paikoillaan vanhenemisen (ageing in place) tavoitteen kannalta. Kun apua tarvitaan paljon, naapuriapuakin todennäköisesti saadaan. Se ei kuitenkaan pysty korvaamaan muun, intensiivisemmän avun puutetta. Siten naapuriavun merkitys lienee vähäinen sen mahdol-

listamisessa, että voisi asua entisessä asunnossaan huolimatta toimintakyvyn vaikeuksista ja avun tarpeista.

Vastaajien halukkuutta jatkaa asumista nykyisessä kodissaan ja elinympäristössään kunnan mahdollisesti heikentyessä selvitettiin muutamilla väittämällä, joihin heitä pyydettiin ottamaan kantaa neliportaisella asteikolla (kuvio 40).

Vastausten perusteella arvioiden ikääntyville liipolalaisille ei ole ehdottoman tärkeää, että he voisivat asua samassa paikassa kunnan heiketessä. Suhtautuminen asiaan oli kuitenkin kaksijakoista. Toisaalta valtaosa vastaajista oli sitä mieltä, että on tärkeä asua loppuun asti nykyisessä elinympäristössä ja että olisi vaikea tuntee olevansa kotonaan missään muualla. Toisaalta sitäkin useampi oli sitä mieltä, että palvelutalo voi hyvin tulla kysymykseen, jos kunto huononee eivätkä voimat riitä itsenäiseen asumiseen. Paikkaa tärkeämpää on saada hyvää hoitoa ja huolenpitoa. Miesten ja naisten näkemysten välillä ei ollut suuria eroja lukuun ottamatta väittämää ”Minulle on tärkeä saada asua elämäni loppuun asti nykyisessä elinympäristössä”, jota miehet kannattivat naisia yleisemmin.

Kuvio 40. 65 vuotta täyttäneiden vastaajien suhtautuminen kotona asumista koskeviin väittämiin 2010 (%).

Liipolalaiset ovat tyytyväisiä elämäänsä

Tarkastelemme tämän luvun päätteeksi, mitä mieltä liipolalaiset ovat hyvinvoinnistaan. Kysymme, millaisena he pitävät terveyttään ja taloudellista tilannettaan ja kuinka tyytyväisiä he ovat omaan tilanteeseensa muutamilla tärkeillä elämänalueilla. Tarkasteltavia kysymyksiä ei Seppäsen (2001) tutkimuksessa esitetty, joten emme saa tietoa ajallisesta muutoksesta. Sen sijaan Liipolan asukkaiden näkemyksiä voidaan joiltakin osin verrata koko Lahtea koskeviin tietoihin, jotka on poimittu Päijät-Hämeen hyvinvointibarometrissa vuodelta 2008 (jatkossa "Hyvinvointibarometri"; ks. Haapola

ym. 2009). Kysymme siis, poikkeako liipolalaisten koettu hyvinvointi muista lahtelaisista ja millaisia eroja liipolalaisten kesken esiintyy.

Lähes 40 prosenttia liipolalaisista pitää itseään hyvin toimeentulevana tai vähintään keskituloisena. Pienituloiseksi lukee itsensä joka toinen ja joka kymmenes pitää itseään köyhänä. Hyvinvointibarometrissa 55 prosenttia lahtelaisista piti itseään vähintään keskitulolisena, pienituloisena 37 prosenttia ja köyhänä vajaat 8 prosenttia (Haapola ym. 2009, 76). Näiden lukujen valossa liipolalaiset arvioivat taloudellisen asemansa selvästi huonommaksi kuin muut lahtelaiset. Ikäryhmittäisessä vertailussa kiinnittää huomiota se, että keski-ikäisten joukossa on kaikkein eniten (65%) niitä, jotka pitävät itseään pienituloisena tai köyhänä. Ero varsinakin tätä nuorempiin on suuri.

Taulukko 35. Millaisena pitää taloudellista tilannettaan (%).

	alle 35 v.	35–64 v.	yli 65 v.	Kaikki
hyvin toimeen tuleva tai varakas	11	6	10	8
keskituloinen	42	29	28	31
pienituloinen	36	53	57	51
köyhä	12	12	5	10
Yhteensä	100	100	100	100

Taulukko 36. Kuinka hyvin rahasi riittävät pakollisiin menoihin? (%).

	mies	nainen	alle 35 v.	35–64 v.	yli 65 v.	Kaikki
erittäin hyvin	17	9	19	10	12	12
melko hyvin	43	42	44	39	47	42
siinä ja siinä riittävätkö	24	33	21	32	31	29
melko huonosti	10	8	6	10	8	9
erittäin huonosti	7	8	10	10	2	8
Yhteensä	100	100	100	100	100	100

Aineellista toimeentuloa selvitettiin myös kysymällä, kuinka hyvin rahat riittävät pakollisiin menoihin. Yli puolet liipolalaisista katsoo rahojensa riittävän vähintään melko hyvin. Joka kuudes (17) kuitenkin katsoo niiden riittävän melko tai erittäin huonosti. Keski-ikäisten koettu toimeentulo on muita ikäryhmiä huonompi myös tämän mittarin mukaan. Ero muihin lahtelaisiin on sen sijaan pienempi kuin edellä: toimeentuloonsa tyytyväisiä oli kaikkien lahtelaisten joukossa noin neljä prosenttiyksikköä enemmän ja siihen tyytymättömiä vain kaksi prosenttia vähemmän kuin Liipolassa.

Arvioita omista tuloista ja kulutusmahdollisuuksista selvitettiin myös kouluarvosanoin (ks. kuvio 41). Liipolalaisten antamien kouluarvosanojen keskiarvo (6,9) on vain hiukan pienempi kuin hyvinvointibarometrissa mitattu kaikkien

lahtelaisten keskiarvo (7,0). Liipolalaisten vastauksissa on jälleen selviä elämäntilanteeseen liittyviä eroja: ikäryhmittäin tarkasteltuna heikoimman arvosanan (6,6) antavat tilanteelleen 35–64-vuotiaat. Havaintoa selittää se, että keskimmaisessä ikäryhmässä on paljon (20%) työttömiä, joiden tuloilleen ja kulutusmahdollisuuksilleen antamien arvosanojen keskiarvo on vain 5,7. Tämä on peräti 1,6 kouluarvosanayksikköä huonompi kuin työssä olevilla. Työelämässä saavutetulla asemalla ja sitä kautta myös tuloilla on usein selvä yhteys koulutukseen. Liipolassakin korkea-asteen tutkinnon suorittaneet ovat huomattavasti tyytyväisempiä tuloihinsa ja kulutusmahdollisuuksiinsa (arvosanakeskiarvo 7,5) kuin vain enintään perusasteen suorittaneet (6,6).

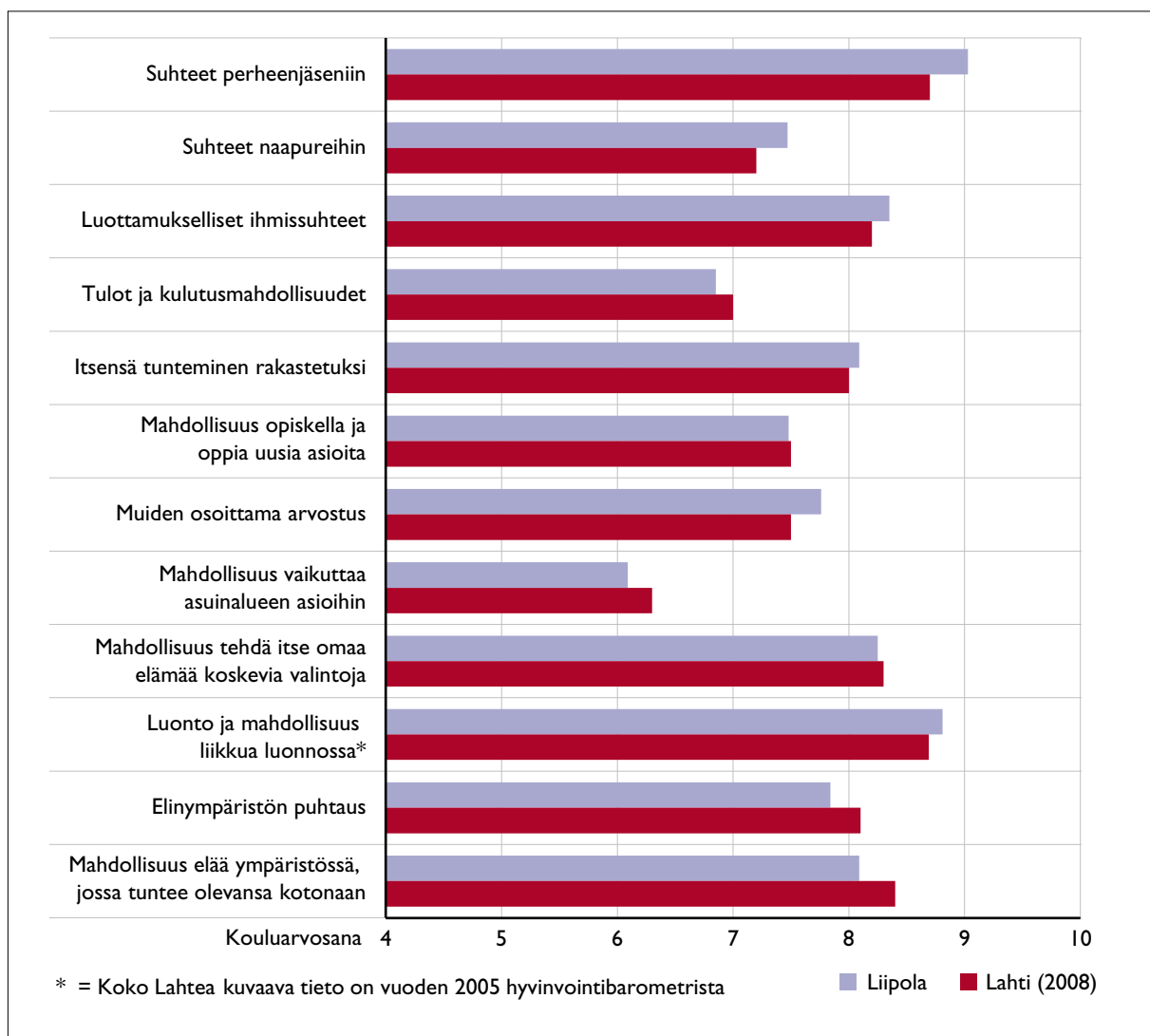
Koettu terveys on toinen tärkeä elämään, toimintamahdollisuuksiin ja koettuun hyvinvointiin vaikuttava resurssi taloudellisten voimavarojen ohella. Vajaa puolet liipolalaisista pitää terveyttään hyvänä ja joka kymmenes huonona (taulukko 37). Koettu terveys on odotetusti yhteydessä ikään: kun nuorista aikuisista 80 prosenttia pitää terveydentilaansa hyvänä, niin eläkeikäisistä lähes yhtä ylivoimainen enemmistö arvioi sen keskinkertaiseksi.

Taulukko 37. Millaiseksi koet tämänhetkisen terveydentilasi? 2010 (%).

	alle 35 v.	35–64 v.	yli 65 v.	Kaikki
erittäin hyväksi	25	8	4	10
hyväksi	55	37	21	36
keskin-kertaiseksi	20	46	62	45
huonoksi/erittäin huonoksi	0	9	13	9
Yhteensä	100	100	100	100

Liipolalaisten koettua hyvinvointia eri elämänalueilla kysyttiin myös kouluarvosanoin, aivan samalla tavalla kuin vuoden 2008 hyvinvointibarometrissa. Tulokset ja vertailu muiden lahtelaisten subjektiiviseen hyvinvointiin esitetään kootusti kuviossa 41.

Monissa asioissa liipolalaisten ja muiden lahtelaisten arvosanat eivät olennaisesti poikkea toisistaan. Erojakin kuitenkin on. Liipolalaiset ovat muita lahtelaisia tyytyväisempiä erityisesti ihmissuhteisiinsa eli perheenjäsenten keskinäisiin suhteisiin, naapurisuhteisiin, luottamuksellisiin ihmissuhteisiin ja muiden osoittamaan arvostukseen. Myös luonnolle ja mahdollisuuksille liikkua luonnossa he antavat keskimääräistä paremman arvosanan. Muita lahtelaisia tyytymättömiä Liipolassa taas ollaan etenkin tuloihin ja kulumahdollisuuksiin, mahdollisuuteen vaikuttaa asuinalueen asioihin, elinympäristön puhtauteen sekä mahdollisuuteen elää ympäristössä jossa tuntee olevansa kotonaan.

Kuvio 41. Tyytyväisyys omaan tilanteeseen 12 elämänalueella Liipolassa ja koko Lahdessa (kouluarvosanojen keskiarvot).

7 Yhteenvedo, johtopäätökset ja kehittämisehdotukset

Jokaisella suomalaisella lähiöllä on oma historia, joka yhdessä paikallisten olosuhteiden ja rakenteellisten tekijöiden kanssa muovaa sen kehitystä. Toisaalta lähiöiden sosiaaliseen ja fyysiseen rakenteeseen liittyy paljon kysymyksiä, jotka linkittyvät suomalaisen yhteiskunnan kehitykseen ja jotka ovat monille asuinalueille yhteisiä. Suomessa on viime vuosina puhuttu paljon lähiöiden sosiaalisesta erilaistumisesta. Aiemmin kyse oli ennen kaikkea siitä, että hyväosaisuus näytti kasautuvan alueellisesti, mutta 2000-luvun alun jälkeen monet merkit viittaavat siihen, että myös huono-osaisuus on alkanut entistä voimakkaammin keskittyä alueellisesti.

Olemme tässä tutkimuksessa tarkastelleet asuinalueiden erilaistumisen problematiikkaa käyttäen esimerkkinä lahtelaista Liipolan lähiötä, jota olemme eritelleet sekä tilastotietoihin että asukkaiden kokemuksiin tukeutuen. Myös väestön ikääntymiseen ja maahanmuuttoon liittyvät kysymykset ovat olleet tutkimuksessamme tärkeässä asemassa. Lisäksi olemme tarkastelleet Liipolan sosioekonomista rakennetta ja vertailleet sitä koko kaupungin ja yhdeksän vertailualueen rakenteeseen.

Asukkaiden kokemuksia asuinalueestaan ja niissä tapahtuneita muutoksia olemme tarkastelleet kahden noin kymmenen vuoden välein toteutetun lomakekyselyn perusteella. Ensimmäinen kysely toteutettiin vuonna 1999 (Seppänen 2001) ja toinen, tässä raportoitu kysely vuonna 2010. Suurin osa kysymyksistä toistettiin samansisältöisinä, mikä tarjosi mahdollisuuden muutoksen tarkasteluun. Tässä luvussa nostamme esiin tutkimuksemme tärkeimpiä havaintoja ja esitämme joitakin ehdotuksia tarkastelemamme asuinalueen kehittämiseksi ja vetovoimaisuuden parantamiseksi.

7.1

Osallisuus paikasta

Yksi keskeisiä mielenkiinnon kohteitamme oli asukkaiden näkemys asuinpaikastaan ja viime vuosina tapahtuneista muutoksista. Liipolalaisten käsitys asuinalueensa viimeaikaisesta kehityksestä ei ole erityisen negatiivinen: niitä vastaajia, joiden mielestä asiat ovat menneet parempaan suuntaan, on huomattavasti enemmän kuin niitä, joiden mielestä asiat ovat kehittyneet huonompaan suuntaan. Ympäristön yleisen viihtyisyyden ja asuinrakennusten kunnon parantuminen ja alueen rauhoittuminen lukeutuvat parempaan suuntaan menneisiin asioihin. Liipolalaisten näkemys alueensa viime vuosien kehityksestä ei kuitenkaan ole yhtä myönteinen kuin kymmenen vuotta sitten. Myös usko Liipolan tulevaan kehitykseen on jonkin verran hiipunut. Muutosta selittää se, että 1990-luvun lopulla mielialoihin vaikutti silloin toteutettu Liipolan kehittämisprojekti, jonka tarjoama piristysruiske on kymmenessä vuodessa laantunut.

Ympäristöä koskevissa seikoissa selkein muutos edelliseen tutkimukseen nähden on tapahtunut suhtautumisessa ostoskeskukseen, jota ei pidetä enää läheskään yhtä suurena ongelmatekijänä kuin aiemmin. Myös ostoskeskuksen ravintoloihin suhtaudutaan aiempaa myönteisemmin. Joissakin muissa asioissa vaikuttaa asukkaiden mielestä tapahtuneen kehitystä huonompaan. Esimerkiksi maahanmuuttajien suuri määrä, paikkojen rikkominen ja sotkeminen sekä rikollisuus ja häiritsevät nuorisojengit koetaan nyt suurempina ongelmina kuin vuonna 1999. Varsinkin nuorten aikuisten näkemykset alueen ongelmista ovat monien asioiden kohdalla muita ikäryhmiä huomattavasti kielteisempiä.

Asukkaiden mielipiteet Liipolan palveluista vaikuttavat ensi alkuun kaksijakoisilta. Alueen lähipalvelut koetaan erittäin hyviksi, mutta näkemykset Liipolan omista palveluista eivät ole yhtä positiivisia, ja vastauksista käy ilmi huoli niiden näivettymisestä. Liipolan sijainti Lahden kaupunkirakenteessa selittää suurelta osin tämän havainnon. Monet liipolalaiset selvästikin lukevat lähellä sijaitsevan Launeen kauppakesittymän marketit ja erikoiskaupat omiksi lähipalveluikseen, ja heidän käsityksensä alueen lähipalveluista on sen vuoksi positiivinen. Launeen marketit eivät kuitenkaan ole välttämättä lähipalveluja kaikille liipolalaisille. Ala-Liipolassa asuvat kokevat ne varmaankin herkemmin lähipalveluikseen kuin Ylä-Liipolassa asuvat.

Liipolan palvelutarjontaa ajatellen Launeen kauppakesittymän rooli on tavallaan paradoksaalinen: se yhtäältä monipuolistaa liipolalaisille tarjolla olevia palveluja, mutta samalla se näivettää Liipolan omia palveluja. Liipolan omien palvelujen kehittäminen voidaan kokea tarpeettomaksi, koska alueen läheisyydessä on keskittymä, jonka monipuoliset palvelut moni alueen asukas jo kokee omiksi lähipalveluikseen. Kun ikä karttuu ja kunto heikkenee, henkinen välimatka Launeen kauppoihin kuitenkin varmasti kasvaa. Tällöin alueen omien palvelujen tärkeys alkaa korostua. Koska Liipolan väestön ikääntyminen on nopeaa, alueen omien palvelujen kehittäminen on tärkeä kysymys. Toisaalta voisi olla hedelmällistä ja tarpeellista miettiä keinoja, joilla Launeen markettialueen saavutettavuus turvataan myös fyysisesti heikkokuntoisille liipolalaisille.

Kuten monessa muussakin suomalaisessa lähiötutkimuksessa on havaittu, luonto on tärkeä osa asumisviihtyvyyttä. Liipolassa luonnonympäristö ja rakennettu ympäristö sulautuvat erityisen hyvin toisiinsa. Alueen rakennukset, puusto, korkeuserot ja pinnanmuodot muodostavat yhdessä toimivan arkkitehtonisen kokonaisuuden. Alueen vahva puusto myös pehmentää rakennusten tietynlaista kovuutta. Asukkaat liittyvät Liipolan luonnonympäristön korkeuseroihin ja puustoihin vahvasti osaksi alueen identiteettiä ja kokevat sen rakentavan positiivista paikallisväriä. Lähiöt miellettiin aikoinaan mykiksi tiloiksi pikemminkin kuin paikoiksi, joilla on oma alueellinen identiteetti ja asukkaiden asumiskokemusta rakentava historia (Seppänen 2001, 113). Lähiöistä on kuitenkin vähi-

tellen muodostunut myös merkityksellisiä paikkoja, jotka asukkaat mieltävät osaksi omaa identiteettiään. Näin on käynyt myös Liipolassa. Metsäinen ympäristö on varmasti ollut tärkeä Liipolan paikallishenkeä rakentava tekijä. Se on omalta osaltaan vaikuttanut siihen, että Liipolakin on muuttunut anonyymistä ”ei kenenkään maasta” merkitykselliseksi paikaksi.

Viher- ja metsäalueiden positiivinen vaikutus ihmisten hyvinvointiin on todettu monissa viimeaikaisissa tutkimuksissa (Kellert 2005). Esimerkiksi Kaisa Hauru ja Susanna Lehvävirta (2012) ovat tutkineet ihmisten kokemuksia metsistä ja sitä, millaiset metsät tarjoavat parhaat virkistyskokemukset. Heidän tutkimuksessaan nousee esille se, että ihmiset kokevat metsässä oleilun tarjoaman elävöittävän kokemuksen sitä voimakkaammaksi mitä vähemmän melua metsään kantautuu ja mitä vähemmän muita urbaaniin elämään viittaavia elementtejä, kuten teitä, on näkyvissä.

Liipolan metsät ja ulkoilualueet täyttävät hyvin Haurun ja Lehvävirran tutkimuksessa esille tulevat parhaan virkistyskokemuksen tarjoavan metsän kriteerit. Ylä-Liipolan kerrostalojen vierestä metsäalueelle johtavaa polkua ei tarvitse kulkea kovin pitkään, kun kaupunkielämään viittaavat seikat alkavat jo haihtua korvien ja silmien ulottumattomiin. Myös polun varrella oleva laavu sijaitsee virkistyskokemuksen kannalta otollisessa paikassa: se on suhteellisen lähellä metsän reunaa, joten sinne on helppo tulla, mutta samalla se muodostaa rakennuksista ja tiestä kantautuvista äänistä erillisen teatterimaisen aukeaman metsään.⁹

Viher- ja metsäalueet ovat tärkeitä myös ikääntyvien henkilöiden hyvinvoinnille ja fyysiselle toimintakyvylle. Esimerkiksi Tommi Sulanderin (2012) mukaan niillä on kaksinainen rooli toimintakyvyn ylläpitämisessä ja edistämässä: Viher- ja metsäalueet houkuttelevat ihmisiä liikkeelle kotinsa ulkopuolelle ja näin ollen kannustavat fyysiseen aktiivisuuteen. Lisäksi viheralueilla vietetyllä ajalla on myönteinen vaikutus ihmisen mielialaan. Rakentamisessa ja aluesuunnittelussa tulisikin kiinnittää erityistä huomiota siihen, että ihmisillä on helppo pääsy asuinalueensa metsiin ja puistoihin.

⁹ Lahden eteläinen ohitustie (VT 12) tulee nykyisten suunnitelmien mukaan kulkemaan Liipolan kautta. Tiehallinnon suunnitelmien mukaan se kuitenkin alittaa pääosan Liipolan itäpuolelle jäävästä metsäalueesta tunnelissa (http://alk.tiehallinto.fi/vt12/hankkeensialto_3.html), joten sen melu- ja muut haittavaikutukset jäänevät tällä alueella vähäiseksi.

Osallisuus sosiaalisista suhteista

Liipola on asukkailleen myös sosiaalisen kanssakäymisen ympäristö. Useimmat asukkaat pitävät yhteyttä toisiinsa jollakin tavoin. Juttelu naapureiden kanssa pihalla on yleisin kanssakäymisen muoto. Tällainen kevyempi yhteydenpito on vuosikymmenen aikana jopa yleistynyt. Sen sijaan tiiviimpi kanssakäyminen esimerkiksi kyläilyjen muodossa on hieman vähentynyt. Kanssakäymisen muodoissa on toisaalta suuria eroja eri ikäryhmien välillä. Kun nuoret aikuiset lähinnä juttelevat pihalla, vanhemmat liipolalaiset myös kyläilevät ahkerasti. Tämä on tapana varsinkin naisilla; miehet harrastavat kyläilyä huomattavasti vähemmän.

Vaikka naapureiden kanssa ollaan tekemisissä, varsinaiset ystävyys-suhteet eivät välttämättä sijaitu asuinalueella. Varsinkin nuorempien asukkaiden ystävaverkosto ulottuu suurelta osin Liipolan ulkopuolelle. Sen sijaan työttömillä ja muilla vähän resursseja omaavilla henkilöillä sosiaalinen verkosto painottuu omalle asuinalueelle. Tämän ilmiön kohdalla on hyvä pohtia, missä määrin siinä on kyse alueelle sitovista sosiaalisista suhteista, jotka enemmänkin kiinnittävät ihmisen negatiivisessa mielessä alueelle, ja missä määrin taas suhteista, jotka toimivat siltoina elämänpiiriin laajentamiselle.

Sukulaisuussuhteet ovat suomalaisille tärkeitä. Niiden merkitys on huomattavasti naapuruussuhteita suurempi, kun asiaa tarkastellaan kanssakäymisen tiheyden ja epävirallisen avun kannalta. Sukulaiset ja tuttavat ovat useimmille ensisijainen avun lähde ja naapuriavun merkitys on niihin verraten melko vähäinen. Epävirallinen apu kanavoituu pääasiassa sukulaisuus-suhteiden kautta, mutta myös naapuriapua annetaan ja saadaan etenkin vanhempien liipolalaisten kesken. Naapuriapu Liipolassa näyttää kuitenkin hieman vähentyneen edellisen kyselyn jälkeen.

Naapurit kuuluvat fyysisen läheisyytensä vuoksi olennaisena osana arkiympäristöön ja siksi voidaan ajatella, että konkreettisen naapuriavun lisäksi naapureiden merkitys tulee esiin turvallisuutta tuovana tekijänä. Luottamus siihen, että apua on tarvittaessa saatavissa, on tärkeä hyvinvointia ja turvallisuutta lisäävä tekijä. Eniten naapuriavun saamiseen luottavat ikääntyneet asukkaat. Heistä suurin osa ilmoitti, että on olemassa sellaisia naapureita, joilta voi tarvittaessa pyytää apua. Nuorimmasta ikäryhmästä luottamusta naapuriapuun löytyy huomattavasti vähemmän: vain joka toisella nuorella aikuisella on naapureita, joilta he voivat pyytää apua sitä tarvitessaan. Naapureilta saatavaan apuun luottavat eniten pitkään alueella

asuneet. Tämä havainto nostaa esille sen seikan, että naapurisuhteiden syntymiseen tarvitaan aikaa. Silloin kun asukasvaihtuvuus on suurta ja asumisaikat lyhyitä, olosuhteet luottamuksen syntymiselle eivät ole otolliset.

Vaikka Liipolan sosioekonominen asema monella indikaattorilla tarkasteluna näyttää muuta kaupunkia heikommalta, liipolalaisten oma käsitys hyvinvoinnistaan vastaa melko lailla koko kaupungin keskiarvoja. He ovat jopa muita lahtelaisia tyytyväisempiä perhe-, naapuri- ja ystävyys-suhteisiinsa. Myös luonnolle ja mahdollisuuksille liikkua luonnossa he antavat keskimääräistä paremman arvosanan. Muita lahtelaisia tyytymättömpiä Liipolan asukkaat sen sijaan ovat etenkin tuloihin ja kulutusmahdollisuuksiin, mahdollisuuksiin vaikuttaa asuinalueen asioihin ja elinympäristön puhtauteen. Myös mahdollisuudelle elää ympäristössä, jossa tuntee olevansa kotonaan, he antavat keskimäärin ottaen jonkin verran heikomman arvosanan kuin muut lahtelaiset.

Tutkimuksemme osallistui niin pieni määrä alueella asuvia maahanmuuttajia, että emme kyenneet tarkastelemaan, miten heidän hyvinvointinsa rakentuu. Liipolalaisten mielipiteitä maahanmuuttajista pystyimme kuitenkin selvittämään. Tulokset antoivat viitteitä siitä, että asukkaiden asenteet maahanmuuttajia kohtaan ovat koventuneet kymmenessä vuodessa. Tämä heijastanee enemmänkin yhteiskunnan yleistä asenneilmaston muutosta kuin pelkästään Liipolassa tapahtuneita muutoksia. Useimmat kyselyyn vastanneet suhtautuivat varsin kielteisesti maahanmuuttoon, mutta tulkin-tamme mukaan kritiikin kärki kohdistui ensisijaisesti suomalaiseen maahanmuuttopolitiikkaan, ei niinkään maahanmuuttajiin yksilöinä. Tätä vahvistaa se havainto, että Liipolassa ei ole ollut näkyviä maahanmuuttajiin liittyviä konflikteja.

7.3

Segregaatio

Liipolalaisten kokemukset ja mielipiteet alueestaan ovat pääosin myönteisiä, mutta tutkimuksemme paljasti myös huolestuttavia signaaleja alueen kehityksestä. Tilastovertailun mukaan alueellinen eriytymiskehitys näyttää jatkuneen 2000-luvulla Liipolan kannalta kielteiseen suuntaan. Seppäsen tutkimuksessa *Liipolan onni* (2001) havaittiin, että liipolalaisten koulutus- ja tulotaso olivat vuositu-hannen vaihteessa selvästi matalampia kuin yhdeksällä vertailualueella tai koko Lahdessa keskimäärin. Uuden aineistomme mukaan Liipola on koulutuksella ja tuloilla mitaten jäänyt entisestään jälkeen muusta kaupungista. Vuonna 2008 iske-

neen taantumun seurauksena työttömyys kääntyi jälleen kasvuun koko kaupungissa, mutta Liipolassa muutos oli poikkeuksellisen raju: työttömyysaste nousi vuosina 2009 ja 2010 peräti 31,6 prosenttiin eli lähelle 1990-luvun laman aikaisia lukemia.

Huolestuttavaa on myös se, että asukkaiden omat arviot alueen tulevaisuudennäkymistä ovat nyt synkempiä kuin 1990-luvun lopussa. Myös aiempaa huomattavasti useampi on muuttamassa pois Liipolasta. Nuorimmassa, alle 35-vuotiaiden ikäryhmässä muuttoa suunnittelevien osuus on jopa kaksinkertaistunut 27:stä 50 prosenttiin.

Yksilötasolla muuttoaikkeitä selittävät usein perinteiset asumisuraan vaikuttavat tekijät, kuten halu siirtyä kerrostaloasunnosta rivi- tai omakotitaloon tai suurempaan huoneistoon lasten syntymän myötä. Varsin moni kahden huoltajan lapsiperhe onkin kyselymme mukaan aikeissa muuttaa pois Liipolasta. Lapsiperheiden tyytyväisyys esimerkiksi asuntonsa kokoon on huomattavasti vähäisempää kuin muunlaisissa perhetilanteissa elävien. Lisäksi heidän näkemyksensä Liipolasta hyvänä asuinpaikkana lapselle on negatiivisempi kuin muiden ihmisten. Alueen mäkisyyden asettamat rajoitukset ja haitat fyysisen kunnon heikentäessä mainittiin usein erityisesti ikäihmisten poismuuton syyksi.

Tilastollisissa analyysissä poismuuttoaikkeitä alueelta selittivät kuitenkin edellä mainittuja seikkoja vahvemmin vastaajien näkemys Liipolan tulevaisuudesta sekä heidän käsityksensä siitä, miten muut aluetta arvostavat. Liipolalaisten näkemys muiden lahtelaisten tuntemasta arvostuksesta Liipolaa kohtaan on edelleen synkkä. Se ei kuitenkaan estä liipolalaisia itse tuntemasta arvostusta asuinalueen kohtaan tai juurtumasta alueelle. Lähes 70 prosenttia asukkaista ilmoittaa arvostavansa Liipolaa joko hyvin tai melko paljon, ja huomattava osa Liipolassa pitkään asuneista kokee juurtuneensa alueelle.

Mikäli halutaan vaikuttaa sosioekonomiseen segregaatioon, on tarpeen pohtia, miten Liipolan mainetta voitaisiin parantaa ja miten muiden lahtelaisten usein syvään juurtuneet mielikuvat alueesta saataisiin muuttamaan. Asuinalueen huono maine on nimittäin yksi alueen segregaatioon eli asukasrakenteen eriytymiseen vaikuttava tekijä. Negatiiviset mielikuvat alueesta saavat ihmiset hylkimään aluetta ja sulkemaan sen pois potentiaalisten muuttokohteiden joukosta. Huonomaineiselle alueelle muuttavat ainoastaan ne, joilla ei ole muuta vaihtoehtoa.

Alueelliseen erilaistumiseen on edellisen tutkimuksen jälkeen vahvistunut uusia ulottuvuuksia. Etninen segregatio näytti lahtelaisessa mitakaavassa vahvistuneen, vaikka kansainvälisesti

katsottuna kyse ei ole samanlaisesta ilmiöstä kuin monessa muussa maassa. Myös viitteitä ikään perustuvasta eriytymisestä on selvästi näkyvissä, sillä Liipolassa väestö vanhenee keskimääräistä nopeammin.

7.4

Liipola ikääntyneen asuinpaikkana

”Hyvä lähiö taipuu elämänvaiheiden mukaan”. Tämä valtakunnallisen lähiöohjelman (2008–2011) tunnuslause on erityisen ajankohtainen Liipolassa, jossa heti sotien jälkeen syntyneiden suurten ikäluokkien osuus on poikkeuksellisen suuri. Kun myös sitä ympäröivien ikäluokkien koko on keskimääräistä suurempi, niin se merkitsee, että vanhuuseläkeiän ohittaneiden henkilöiden määrä kasvaa alueella poikkeuksellisen nopeasti. Varsinkin siinä vaiheessa kun suuret ikäluokat ovat täytäneet 75 vuotta, itsenäisen asumisen jatkuvuuden turvaaminen nousee keskeiseksi kysymykseksi. Marjaana Seppänen, Antti Karisto ja Arto Ristola (2002) totesivat jo kymmenen vuotta sitten Liipolan asumispalveluprojektin arviointiraportissaan osuvasti, että ”suurten ikäluokkien aiheuttama virta on kuin hyökyaalto, joka on näkyvissä jo ennen kuin se iskeytyy rantaan”. Tähän hyökyyntä pitäisi varautua jo nyt.

Alueen ikääntyneet asukkaat erottuvat monella tavalla nuoremmista asukkaista. Heistä hyvin suuri osa on asunut pitkään alueella, ja vain harvalla on aikeita muuttaa pois sieltä. Ikääntyneiden asukkaiden kokemukset Liipolasta ovat monesti huomattavasti myönteisempiä kuin nuoremmilla. He esimerkiksi, vastoin ennako-oletuksia, eivät koe ongelmaksi monia ilmiöitä, jotka alueen nuoremmat asukkaat näkevät suureksi ongelmaksi. Tällaisia ovat muun muassa alueen sosiaaliseen ympäristöön liittyvät ongelmat. Huolta ja mahdollisesti siitä seuraavia hyvinvoinnin vajeita ikääntyville asukkaille aiheuttavat enemmänkin alueen korkeuserot ja jyrkät mäet, jotka vaikeuttavat liikumista erityisesti talvella.

Ikääntyneet liipolalaiset ovat monessa suhteessa alueen voimavara. He ovat kiinnittyneitä Liipolaan sosiaalisesti, ja heillä on paljon kanssakäymistä alueella. He ovat naapuriavun keskeisiä toimijoita, he sekä saavat apua että tarjoavat sitä muille. Naapuriapu ei kuitenkaan yksin riitä takaamaan, että Liipolassa olisi mahdollista ”vanheta paikoillaan”. Se ei riitä tuomaan tunnetta, että saa tarpeeksi apua. Ne vastaajat, jotka eivät mielestään saaneet

riittävästi apua, olivat muuttamassa pois Liipolasta huolimatta naapurivastausta.

Vaikka asuinalue ja asuminen Liipolassa koettiin tärkeäksi, mahdollisuuteen asua Liipolassa toimintakyvyn heiketessäkin suhtauduttiin realistisesti. Omassa kodissa haluttiin pysyä mahdollisimman pitkään, mutta vastaajat hyväksyivät myös ajatuksen muuttamisesta kunnon huonotessa. Hyvä hoito ja huolenpito koettiin niin tärkeiksi asioiksi, että niiden vuoksi oltiin valmiita tarvittaessa muuttamaan.

7.5

Kehittämismahdollisuuksia

Pohdittaessa, millaisiin toimiin pitäisi ryhtyä Liipolan myönteisen kehityksen turvaamiseksi, on kyettävä tunnistamaan ongelmia tuottavat ja ylläpitävät rakenteelliset ja sosiaaliset syyt. Niitä on käsityksemme mukaan useita. Keskeisimpiä näyttävät olevan alueen vuokra-asuntovaltaisuus, yksinomaan kerrostaloista koostuva rakennuskanta sekä huono imago. Vuokra-asuntovaltaisuus vaikuttaa väestön sosiaaliseen koostumukseen ja määrittää ne taloudelliset ja sosiaaliset reunaehdot, joiden puitteissa alue kehittyy. Myös alueen maine vaikuttaa osaltaan kehityksen suuntaan. Maine näyttää sitä paitsi sangen pysyvältä erilaisista alueen parantamistoimista ja monista myönteisistä kehityskuluista huolimatta. Alueen maine ja kerrostalovaltainen rakennuskanta vaikuttavat siihen, että etenkin ne lapsiperheet, joilla on varaa valita, hakeutuvat muualle, vetovoimaisemmille asuinalueille. Tämä ruokkii alueellista eriytymiskehitystä ja Liipolassa havaittavia ongelmia.

Vaikka Liipola onkin monien mittareiden mukaan jäänyt jälkeen muusta kaupungista, sillä on hyvät edellytykset kuroa tätä eroa umpeen ja muuttua nykyistä houkuttelevammaksi asuinalueeksi. Tällaiselle arviolta antaa perusteen Liipolan tiivis integroituminen muuhun kaupunkirakenteeseen sen ansiosta, että kaupungin toiminnallinen painopiste on siirtynyt etelään päin Launeen kauppakesittymän, oikoradan ja Helsingin moottoritien myötä. Launeen kauppakesittymän rakentuminen on tuonut liipolalaisille kivenheiton päähän lähes kaikki ne kaupalliset palvelut, joita elämässä tarvitaan.

Näiden positiivisten vaikutusten ohella Launeen palvelukesittymän rakentuminen luo selviä muutospaineita Liipolan ostoskeskuksen alueelle, joka on jäänyt tavallaan väliinputoajan asemaan liipolalaisten asioinnin suuntautuessa Launeelle. Nykyinen ostoskeskusalue vaikuttaa muuttaneisiin tarpeisiin nähden käsityksemme mukaan

liian suurelta. Tai ainakin sen tulevaisuutta on mietittävä. Sille tulisi löytää uudenlainen rooli ja omintakeinen profiili, joka täydentäisi Launeen kaupallisten palvelujen tarjontaa. Ostoskeskusalueen kehittämisvaihtoehtojen pohtiminen on ajankohtaista juuri nyt sen vuoksi, että alueelle suunnitellaan parhaillaan uutta koulurakennusta, joka korvaa nykyisen koulukiinteistön sekä kaksi alueen päiväkotia. Uuteen monitoimikiinteistöön sijoitetaan koulun ja päiväkodin ohella lähikirjasto luku- ja oleskelutiloineen. Tavoitteena on, että tilat mahdollistavat myös erilaisten tapahtumien järjestämisen sekä sähköisen asioinnin. (Lahden kaupunginhallituksen päätös 3.4.2012).

Liipolan ostoskeskuksen kehittämisen rinnalla on mietittävä, miten sen sekä Launeen palvelujen saavutettavuutta voitaisiin parantaa ja miten niiden saavutettavuus turvataan kaikenikäisille, myös autottomille ja liikuntarajoitteisille liipolalaisille. Kuten edellä on todettu, pääosa Liipolan asutuksesta sijaitsee huomattavasti ostoskeskusta korkeammalla mäen päällä, josta laskeutuminen tuottaa varsinkin ikäihmisille suuria vaikeuksia erityisesti talvisin, kun jyrkät kevyen liikenteen väylät ovat hiekoituksesta huolimatta liukkailla. Yksi vaihtoehto palvelujen saavutettavuuden parantamiseksi olisi palvelubussilinjan toteuttaminen Liipolan mäen, ostoskeskuksen ja Launeen kauppakeskuksen välille. Esimerkiksi Tampereen Hervannassa toimii kaksi palvelubussia, jotka kuljettavat liikuntarajoitteisia asiakkaita kodin ja kauppakeskuksen välillä kello 9–14. Ne hakevat pyynnöstä kotiosoitteesta, ja kauppakeskukselta kyytiin voivat nousta kaikki kyytiä tarvitsevat. (Fried 2011, 55.) Liipolassa palvelubussilinja kiertäisi luonnollisesti alueen oman ostos- ja palvelukeskuksen kautta. Ostos- ja palvelukeskuksen palvelutarjontaa tulisi samanaikaisesti kehittää niin, että se houkuttelisi nousemaan bussista pois ennen Launeen marketteja. Alueella tarvitaan paitsi ruokakauppoja ja muita kauppaliikkeitä, joissa voi hoitaa päivittäiset ostokset, myös muiden ihmisten kohtaamispaikkoja ja oleskelutiloja, joissa voi odotella paluubussin saapumista. Tällaisia tiloja voisi olla esimerkiksi tulevan kirjaston yhteydessä.

Palvelujen saavutettavuutta turvaavien palvelubussien ohella olisi tarkoituksenmukaista miettiä laaja-alaisemminkin niitä haasteita, joita väestön ikääntyminen Liipolassakin aiheuttaa. Suurten ikäluokkien eläkkeelle siirtyminen (mikä on Liipolassa jo käytännössä toteutunut) ja vanheneminen ei ole yksinomaan kielteinen asia. Ikääntyneet ovat päinvastoin jo tällä hetkellä alueen yhteisöllisyyttä rakentava ja ylläpitävä voimavara. He ovat juurtuneet alueelle ja haluaisivat asua siellä mahdollisimman pitkään. Sen vuoksi olisi tarpeen miettiä,

miten heidän asuin- ja elinympäristönsä saataisiin vastaamaan yhä paremmin ikääntyvän väestön tarpeisiin. Se, että suurten ikäluokkien osuus väestöstä on Liipolassa poikkeuksellisen suuri, antaa sille jopa etulyöntiaseman tässä asiassa. Liipolalla voisi olla edellytyksiä kehittyä valtakunnallisestikin merkittäväksi ja kiinnostavaksi ikäystävällisen asumisen kokeilualueeksi. Jotta tämä olisi mahdollista, liipolalaisten itsensä tulisi olla aktiivisesti mukana tulevaisuuteen tähtäävien ratkaisujen suunnittelussa.

- Alanen, Ilkka; Alanen, Leena; Hirvonen, Tauno; Hämäläinen, Terttu; Laaksonen, Pekka; Oksa, Jukka; Siisiäinen, Martti & Winter, Anne-Marie (1973) Sivakka ja Rasimäki. Raportti pohjoiskarjalaisesta kylästä. Teoksessa Demokraattinen suunnittelu. Helsinki: Suomen demokraattiset lakimiehet ja Yhteiskuntasuunnittelun seura.
- Bäcklund, Pia (1997) Kotiseutuajattelua kaupunkilaisittain. Asukkaan ja asuinpaikan suhde Töölössä ja Pihlajaniemessä. Kulttuurimaantieteen pro gradu. Helsingin yliopisto, maantieteen laitos.
- Bonaiuto, Marino; Aiello, Antonio; Perugini, Marco; Bonnes, Mirilia & Ercolani Anna Paola (1999) Multi-dimensional perception of residential environment quality and neighbourhood attachment in the urban environment. *Journal of environmental psychology* 19: 331–352.
- Dean, Jo & Hastings, Anette (2000) Challenging images: housing estates, stigma and regeneration. The Policy Press.
- Delanty, Gerard (2010) Community. New York: Routledge.
- Fogelholm, Mikael; Haapola, Ilkka; Absetz, Pilvikki; Heinen, Heikki; Karisto, Antti; Kasila, Kirsti; Mäkelä, Tiina; Seppänen, Marjaana; Talja, Martti; Uutela, Antti; Valve, Raisa & Väänänen, Ilkka (2007) Ikihyvä Päijät-Häme -tutkimus. Perusraportti 2005. Lahti: Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveysyhtymän julkaisuja 65.
- Forrest, Ray & Kearns, Ade (2001) Social cohesion, social capital and the neighbourhood. *Urban Studies* 38(12): 2125–2143.
- Fried, Suvi (2011) Ostarista paikalliskeskukseksi. Lähiön kauppapaikan muodonmuutos eläkeikäisten kuvaamana ja kokemana. *Alue ja ympäristö* 40 (2): 49–60.
- Haapola, Ilkka; Karisto, Antti & Kuusinen-James, Kirsi (2009) Hyvinvoinnin ja palvelujen muutossuunnat. Päijät-Hämeen hyvinvointibarometrin 2008 tuloksia. Lahti: Päijät-Hämeen ja Itä-Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskus Verson julkaisuja 4/2009.
- Hankonen, Johanna (1994) Lähiöt ja tehokkuuden yhteiskunta. Tampere: Otatieto Oy ja Gaudeamus.
- Hauru, Kaisa & Lehvävirta, Susanna (2012) Kaupunkimetsät virkistyskokemusten tuottajina – teoreettisia ja empiirisiä näkökohtia. Teoksessa Haapala, Arto & Puolakka, Kalle (toim.) Ihmisen hyvinvointi ja ympäristön esteettiset arvot. (Ilmestyy.)
- Hirvonen, Jukka (2011) Suvela tilastoissa ja asukkaiden kokemana. Aalto-yliopiston julkaisusarja Tiede + Teknologia 17/2011.
- Hurme, Riitta (1991) Suomalainen lähiö Tapiolasta Pihlajaniemäkeen. Helsinki: Societas Scientiarum Fennica.
- Ilmonen, Mervi (1994) Puutarhakaupungista ongelmalähiöön. Teoksessa Haarni, Tuukka (toim.): Ihmisten kaupunki? Urbaani muutos ja suunnittelun haasteet, 19–34. Helsinki: YTK & Stakes, raportteja 152.
- Jørgensen, Anja (2010) The sense of belonging in new urban zones of transition. *Current Sociology* 58(1): 3–23.
- Jukka Oksa (1998) Syrjäkylä muutoksessa. Joensuu: Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja N:o 30.
- Jukka Oksa (2008) Kehittäjät kylässä. Teoksessa Kylän paikka. Uusia tulkintoja Sivakasta ja Rasimäestä. Tutkijaryhmä: Knuuttila, Seppo; Rannikko, Pertti; Oksa, Jukka; Hämynen, Tapio; Itkonen, Hannu; Kilpeläinen, Heidi; Simula, Mikko; Vakimo, Sinikka & Väisänen, Marjaana. SKS:n toimituksia 1167. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 241–259.
- Kahana, E. (1982) A congruence model of person-environment interaction. Teoksessa Lawton, M.P.; Windley P.G. & Byerts T.O. (toim.) Aging and the environment: Theoretical approaches. New York: Springer Publishing, 97–121.
- Karisto, Antti (1993a) Lahti – kaupunki vailla ominaisuuksia? Lahden sosiaalisesta ja fyysisestä kaupunkikuvasta. Teoksessa Helin, Heikki & Heinonen, Jouko (toim.) Lahtelaisuuden ja Lahden linjan etsiskelyä. Lahti: Lahden kaupungin rahatoimiston julkaisuja 4/1993.
- Karisto, Antti (1993b) Suburbs and Suburban Life in Helsinki: Teoksessa Haila, Anne (toim.) Cities for Tomorrow – Directions for Change. Espoo: Helsinki University of Technology, Centre for Urban and Regional Studies C 23.
- Karisto, Antti (2005) Suuret ikäluokat kuvastimessa. Teoksessa Karisto, Antti (toim.) Suuret ikäluokat. Tampere: Vastapaino, 17–58.
- Karisto, Antti; Takala, Pentti & Haapola, Ilkka (1998) Matkalla nykyaikaan. Elintason, elämäntavan ja sosiaalipoliittikan muutos Suomessa. Helsinki: WSOY.
- Kauppinen, Timo M., Kortteinen, Matti & Vaattovaara, Mari (2009) Pääkaupunkiseudun lamatyöttömien myöhemmät ansiotulot: isikö lama kovemmin korkean työttömyyden alueilla? *Yhteiskuntapolitiikka* 74: 4, 358–374.
- Kearns, Ade & Parkinson, Michael (2001) The significance of neighbourhood. *Urban Studies* 38(12): 2103–2110.
- Kellert, Stephen R. (2005) Building for life. Designing and understanding the human-nature connection. Washington: Island Press.
- Knuuttila, Seppo; Liikanen, Ilkka; Rannikko, Pertti; Itkonen, Hannu; Koistinen, Merja; Oksa, Jukka & Vakimo, Sinikka (1996) Kyläläiset, kansalaiset. Tulkintoja Sivakasta ja Rasimäestä Joensuu: Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja 114.
- Knuuttila, Seppo; Rannikko, Pertti; Oksa, Jukka; Hämynen, Tapio; Itkonen, Hannu; Kilpeläinen, Heidi; Simula, Mikko; Vakimo, Sinikka & Väisänen, Marjaana (2008) Kylän paikka. Uusia tulkintoja Sivakasta ja Rasimäestä. SKS:n toimituksia 1167. Helsinki 2008: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Koivisto, Petri (2011a) Koulutyö on vaikeaa pakolaislapselle. *Etelä-Suomen Sanomat* 1.10.2011.
- Koivisto, Petri (2011b) Ulkomaalaislähiöt jäivät Lahdessa syntymättä. *Etelä-Suomen Sanomat* 1.10.2011.
- Kortteinen, Matti (1982) Lähiö. Tutkimus elämäntapojen muutoksesta. Helsinki: Otava.
- Lahden kaupunki (1999) Liipola-projekti 1995–1999. Raportti. Lahden kaupunki. Tekninen virasto, maankäyttö.
- Lawton M.P. & Nahemow L. (1973) Ekology of the aging process. Teoksessa Eisdorfer, C. & Lawton, M.P. (toim.) Psychology of adult development and aging. Washington DC: American Psychology Association, 91–124.
- Lawton, M.P. (1986) Environment and aging. Albany, NY: Center for the Study of Aging.
- Lawton, M.P. (1982) Competence, environmental press, and the adaptation of older people. *The Gerontologist*, vol 23 (4), 349–357.
- Lehtonen, Heikki (1990) Yhteisö. Tampere: Vastapaino.
- Liebkina, Karmela (1994) Maahanmuuttajat ja kulttuurien kohtaaminen. Teoksessa Liebkina, Karmela (toim.) Maahanmuuttajat. Kulttuurien kohtaaminen Suomessa. Helsinki: Gaudeamus, 21–46.

- Lilja, Elisabeth (1995) Människosyn och samhällsplanering. Rapport 1995:1. Stockholm: Nordiska institut för samhällsplanering.
- Moisio, Pasi & Rämö, Tuomas (2007) Koettu yksinäisyys demografisten ja sosio-ekonomisten taustatekijöiden mukaan Suomessa vuosina 1994 ja 2006. Yhteiskuntapolitiikka 72 (4), 392–401.
- Pessi, Anne Birgitta & Seppänen, Marjaana (2010) Yhteisöllisyys. Teoksessa Saari, Juho (toim.) Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki: Gaudeamus, 288–313.
- Oinonen, Eriikka; Blom Raimo & Melin Harri (2005) Onni on olla suomalainen? Kansallinen identiteetti ja kansallisuus. Raportti ISSP 2003 ja 2004 Suomen aineistoista. Tampere: Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisuja 1.
- Päijät-Hämeen maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2010–2015 (2011). Lahti: Päijät-Hämeen liitto. A187/2011.
- Phillipson, C (2005) Social Exclusion of Older People in Deprived Urban Communities of England. European Journal of Ageing 2 (2), 76–87.
- Phillipson, Chirs (2012) Community Studies and Re-Studies in the 21th Century: Methodological Challenges and Strategies for the Future. (Submitted)
- Phillipson, Chris (2004) Urbanisation and ageing: Towards a new environmental gerontology. Ageing and Society 24 (6), 963–972.
- Phillipson, Chris (2007) The “elected” and the “excluded”: sociological perspectives on the experience of place and community in old age. Ageing and Society 27 (3), 321–342.
- Phillipson, Chris; Scharf, Thomas & Smith (2003) Older people’s perceptions of the neighbourhood: Evidence from socially deprived urban areas. Sociological Research Online 8, 4.
- Phillipson, Chris; Scharf, Thomas & Smith, Allison (2005) Social Exclusion of Older People in Deprived Urban Communities. European Journal of Ageing 2(2), 76–87.
- Putnam, Robert (2000) Bowling Alone – the Collapse and Revival of American Community. New York: Simon & Schuster.
- Rannikko, Pertti; Oksa, Jukka; Kuikka, Matti; Knuuttila, Seppo; Heikkinen, Kaija & Eskelinen, Heikki (1984) Yhteiskunta kylässä. Tutkimuksia Sivakasta ja Rasimäestä. Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja 61.
- Rasinkangas, Jarkko (2012) Maahanmuuttajakeskittymien sosiaalinen ympäristö osana kaupunkiköyhyyttä – turkulaisten maahanmuuttajien ja kantaväestön kokemuksia. Teoksessa Forssén, Katja, Roivainen, Irene, Ylinen, Satu & Heinonen, Jari (toim.) Kohtaako sosiaalityö köyhyyden? Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2011. UNIPress, 55–82.
- Roivainen, Irene (1999) Sokeripala metsän keskellä: lähiö sanomalehden konstruktiona. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 1999:2.
- Saari, Juho (2010) Yksinäisten yhteiskunta. Helsinki: WSOYpro.
- Saloranta, Anne (2011) Lahden ja Päijät-Hämeen maahanmuutto. Power Point -esitys 27.7.2011.
- Savage, Mike & Bagnall, Gaynor (2005) Globalization and Belonging. London: Sage.
- Scharf, Thomas, Phillipson, Chris, Smith, Allison E. & Kingston, P. (2002) Growing Older in Socially Deprived Areas: Social Exclusion in Later Life. London: Help the Aged.
- Seppänen, Marjaana (2001) Liipolan onni. Asuinalueen sosiaalinen erilaistuminen ja merkitys asukkaille. Helsinki: Palmenia-kustannus.
- Sixsmith, Andrew & Sixsmith, Judith (2008) Ageing in Place in the United Kingdom. Ageing International vol 32, 219–235.
- Smith, Allison E (2009) Ageing in Urban Neighbourhoods. Place attachment and social exclusion. The Policy Press.
- Sulander, Tommi (2012) Viheralueiden rooli iäkkäiden ihmisten hyvinvoinnille. Teoksessa Haapala, Arto & Puolakka, Kalle (toim.) Ihmisen hyvinvointi ja ympäristön esteettiset arvot. (Ilmestyy.)
- Tampubolon, Gindo (2010) Neighbourhood social capital and health among elderly in England, 2002–2006. Paper presented 11.4.2010.
- Vaattovaara, Mari & Kortteinen, Matti (2009) Miten kehittää lähiöitä? Tapaustutkimus Riihimäen Peltosaaresta, metropolin laidalta. Teoksessa Vaattovaara, Mari, Kortteinen, Matti & Ratvio, Rami (toim.) (2009) Miten kehittää lähiöitä? Tapaustutkimus Riihimäen Peltosaaresta. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. Suomen Ympäristö 46/2009.
- Valkonen, Tapani & Nikander, Timo (1990) Vanhojen ikäluokkien koon ja rakenteen muutokset. Teoksessa Pohjolainen, Pertti & Jylhä, Marja (toim.) Vanheneminen ja elämäntietä. Sosiaaligerontologian perusteita. Helsinki: Weilin+Göös.
- Vilkama, Katja (2011) Yhteinen kaupunki, eriytyvät kaupunginosat? Kantaväestön ja maahanmuuttajataustaisten asukkaiden alueellinen eriytyminen ja muuttoliike pääkaupunkiseudulla. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 2.
- Vilkko, Anni (2005) Paikoillaan vanhenemisen politiikkaa. Gerontologia 19:2, 55–56.
- Wacquant, Loïc (1996) The rise of advanced marginality. Notes on its nature and implications. Acta Sociologica. 39 (2), 121–139.

Julkaisija	Ympäristöministeriö Rakennetun ympäristön osasto	Julkaisu-aika Heinäkuu 2012		
Tekijä(t)	Marjaana Seppänen, Ilkka Haapola, Kalle Puolakka, Elisa Tiilikainen			
Julkaisun nimi	Takaisin Liipolaan. Lähiö fyysisenä ja sosiaalisena asuinympäristönä			
Julkaisusarjan nimi ja numero	Ympäristöministeriön raportteja 14 2012			
Julkaisun teema				
Julkaisun osat/ muut saman projektin tuottamat julkaisut				
Tiivistelmä	<p>Julkaisussa analysoidaan lahtelaisen lähiön, Liipolan, asukkaiden suhdetta asuinluoeseensa ja siinä tapahtuneita muutoksia. Tarkasteltavina ovat sekä lähiön suhteellinen asema alueellisen eriytymisen näkökulmasta että asukkaiden omat arviot fyysisestä, sosiaalisesta ja toiminnallisesta elinympäristöstään. Kyseessä on vuonna 1999 tehdyn kyselyn uusintatutkimus, joten keskeisen teeman muodostaa 10 vuodessa tapahtuneiden muutosten erittely. Liipola oli vuosina 1995–1999 mukana 1990-luvun valtakunnallisessa lähiöohjelmassa, mikä lisää tarkastelun kiinnostavuutta. Tutkimusaineistona käytetään tilastotietoja ja postikyselyä, johon vastasi 820 liipolalaista (47 % lomakkeen saaneista).</p> <p>Liipola on pääosin 1970-luvulla rakennettu vuokra-asuntovaltainen, kerrostaloista koostuva 4 500 asukkaan lähiö. Se muodosti alun perin muusta kaupunkirakenteesta selvästi erottuvan, korkealle mäelle rakennetun metsäisen saarekkeen. Sittenmin alue on täydennysrakentamisen ansiosta kasvanut tiivistä kiinni muuhun kaupunkirakenteeseen. Yhden hengen asuntokuntien osuus on parin vuosikymmenen aikana kasvanut nopeasti, ja se (55 %) oli vuonna 2010 oli suurempi kuin kaupungissa keskimäärin. Sotien jälkeen syntyneiden suurten ikäluokkien osuus asukkaista on poikkeuksellisen suuri.</p> <p>Tilastojen mukaan Liipolan suhteellinen asema on 2000-luvulla heikentynyt. Koulutuksella, tuloilla ja työllisyydellä mitaten se on jäänyt entisestään jälkeen muusta kaupungista. Vuonna 2010 alueen työttömyysaste oli yli 30 %. Myös asukkaiden usko Liipolan tulevaisuuteen on jonkin verran hiipunut. Aiempaa useampi on aikeissa muuttaa pois, ja alle 35-vuotiaiden ikäryhmässä muuttoa suunnittelevien osuus on jopa kaksinkertaistunut.</p> <p>Kaikesta huolimatta liipolalaiset ovat pääosin tyytyväisiä asuinalueeseensa. He mieltävät Liipolan luonnonympäristön puustoisuuden ja korkeuseroineen osaksi alueen identiteettiä ja kokevat niiden rakentavan positiivista paikallisuutta. Ympäristön yleisen viihtyisyyden ja asuinrakennusten kunnon parantuminen saavat asukkailta kiitosta. Joissakin asioissa on tapahtunut kehitystä huonompaan. Esimerkiksi maahanmuuttajien suuri määrä, paikkojen rikkominen ja sotkeminen, rikollisuus ja häiritsevät nuorisojengit koetaan suuremmiksi ongelmiksi kuin vuonna 1999. Yllättävää on, että nuoret aikuiset pitävät näitä asioita ongelmoina useammin kuin vanhemmat ikäryhmät.</p> <p>Liipola on etenkin iäkkäimmille asukkailleen tärkeä sosiaalisen kanssakäymisen ympäristö. Nuorten aikuisten, jotka ovat usein muuttaneet alueelle vasta viime vuosina, kiinnokohdat alueelle ovat heikommalla. Heidän ystäväverkostonsa painottuvat suurelta osin Liipolan ulkopuolelle. 65 vuotta täyttäneiden asukkaiden määrä kasvaa Liipolassa poikkeuksellisen nopeasti. He ovat yleensä asuneet alueella pitkään ja ovat juurtuneet asuinalueelleen myös sosiaalisesti. Monilla heistä on alueella tiiviit sosiaaliset verkostot. He auttavat naapureitaan sekä myös saavat itse apua muilta. Alueen korkeuserot ja paikalliseen ostoskeskukseen johtavien kevyen liikenteen väylien jyrkkyys saattavat kuitenkin vaarantaa omatoimisen selviytymisen, kun ikää karttuu ja fyysinen kunto heikentyy.</p> <p>Launeen markettien ja erikoiskauppojen keskittymän rakentuminen aivan Liipolan viereen on monipuolistanut tarjolla olevaa palveluvalikoimaa, mikä lisää alueen vetovoimaisuutta. Tämä luo samanaikaisesti muutospaineita alueen omalle ostoskeskukselle, jonka vetovoimaisuutta liipolalaisten yhteisenä tilana tulisi lisätä. Esimerkiksi palvelubussilinjan avaaminen mäen päällä sijaitsevien kerrostalojen, ostoskeskuksen ja Launeen kauppakeskuksen välille turvaisi palvelujen saavutettavuuden ikääntyville asukkaille ja edistäisi oman ostoskeskuksen käyttöä. Väestön nopea ikääntyminen muodostaa suuren haasteen, mutta se voidaan myös kääntää voimavaraksi esimerkiksi muodostamalla Liipolasta ikäystävällisen asumisen kokeilualue.</p>			
Asiasanat	asuinalue, asukkaat, elinympäristö, kaupungit, kehittäminen, kerrostaloalue, lähiö, yhdyskuntasuunnittelu, segregatio, alueellinen identiteetti, asumisviihtyvyys, sosiaaliset ongelmat			
Rahoittaja/ toimeksiantaja	Asumisen rahoitus- ja kehittämisskeskus/Lähiöohjelma 2008–2011 / Ympäristöministeriö			
	ISBN 978-952-11-4055-6 (nid.)	ISBN 978-952-11-4056-3 (PDF)	ISSN 1796-1696 (pain.)	ISSN 1796-170X (verkkoi.)
	Sivuja 70	Kieli suomi	Luottamuksellisuus julkinen	
Julkaisun myynti/ jakaja	Julkaisu on saatavana myös internetistä: www.ymparisto.fi/julkaisut			
Julkaisun kustantaja	Ympäristöministeriö			
Painopaikka ja -aika	Helsinki 2012			

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare	Miljöministeriet Avdelningen för den byggda miljön	Datum Juli 2012		
Författare	Marjaana Seppänen, Ilkka Haapola, Kalle Puolakka, Elisa Tiilikainen			
Publikationens titel	Takaisin Liipolaan. Lähiö fyysisenä ja sosiaalisena asuinympäristönä (Tillbaka till Liipola. Förorten som fysisk och social boendemiljö)			
Publikationsserie och nummer	Miljöministeriets rapporter 14 2012			
Publikationens tema				
Publikationens delar/ andra publikationer inom samma projekt				
Sammandrag	<p>I publikationen analyseras hur invånare i Lahtisförorten Liipola förhåller sig till sitt bostadsområde och hur området har förändrats. Analysen tar fasta på både förortens relativa ställning i fråga om regional segregation och invånarnas egna bedömningar av sin fysiska, sociala och funktionella livsmiljö. Det är fråga om en ny undersökning baserad på en enkät som gjordes år 1999, så det viktigaste temat är att analysera de förändringar som ägt rum under de gångna tio åren. Åren 1995–1999 var Liipola med i 1990-talets riksomfattande förortsprogram, vilket gör studien ännu mer intressant. Forskningsmaterialet består av statistik och den postenkät som besvarades av 820 invånare i Liipola (47 procent av de tillfrågade).</p> <p>Liipola, som är en förort med 4 500 invånare, byggdes huvudsakligen på 1970-talet och består mestadels av hyresbostäder och höghus. Liipola var ursprungligen ett skogbevuxet område på en hög backe tydligt avskilt från den övriga stadsstrukturen. På grund av kompletterande byggande har området sedermera vuxit ihop med den övriga stadsstrukturen. Under ett par decennier har andelen enpersonshushåll ökat snabbt och 2010 låg den på 55 procent, vilket är större än stadens genomsnitt. De stora efterkrigstida årskullarnas andel av invånarna är ovanligt stor.</p> <p>Enligt statistiken har Liipolas relativa ställning försämrats under 2000-talet. I fråga om utbildning, inkomst och sysselsättning har man halkat efter jämfört med resten av staden. Arbetslöshetsgraden i området var över 30 procent 2010. Också invånarnas tro på Liipolas framtid har falnat något. Fler än tidigare står i beråd att flytta bort och andelen personer under 35 år som planerar att flytta har till och med fördubblats.</p> <p>När allt kommer omkring är invånarna i Liipola rätt så nöjda med sitt bostadsområde. De ser Liipolas naturmiljö med sina trädgångar och höjdskillnader som en del av områdets identitet och upplever att de skapar en positiv lokal prägel. Arbetet för att förbättra den allmänna trivselen i omgivningen och bostadsbyggnadernas skick får beröm av invånarna. I vissa avseenden har utvecklingen dock varit till det sämre. Till exempel upplevs det stora antalet invandrade, förstörelse och nedsmutsning, brottslighet och störande ungdomsgång som ett större problem nu än 1999. Det är överraskande att unga vuxna ser detta som problem oftare än de äldre åldersgrupperna gör.</p> <p>I synnerhet för de äldre invånarna är Liipola en viktig miljö för socialt umgänge. Unga vuxna, som har flyttat till Liipola först under senare år, har svagare hållpunkter till området. Deras nätverk av vänner finns till största del utanför Liipola. Antalet invånare över 65 år växer ovanligt snabbt i Liipola. De har i allmänhet bott länge i området och har även sociala rötter där. Många av dem har täta sociala nätverk i området. De hjälper sina grannar och får också själva hjälp av andra. Höjdskillnaderna i området och de branta gång- och cykellederna till det lokala köpcentret kan dock hota deras möjligheter att klara sig på egen hand när åldern tar ut sin rätt och den fysiska konditionen försämras.</p> <p>Byggandet av stormarknaderna och koncentrationen av specialaffärer i Laune alldeles intill Liipola har gjort servicebudet bredare, vilket torde öka områdets dragningskraft. Detta skapar samtidigt ett ändringstryck på det egna köpcentret i området, som i egenskap av ett gemensamt utrymme borde få ökad dragningskraft. Till exempel skulle en servicebusslinje mellan höghusen på backen och det egna köpcentret och köpcentret i Laune göra tjänsterna tillgängliga för de äldre invånarna och främja användningen av det egna köpcentret. Det snabba åldrandet är den största utmaningen, men man kan också vända detta till en resurs till exempel genom att göra Liipola till ett försöksområde som när det gäller boende i högre grad också beaktar äldre personer.</p>			
Nyckelord	bostadsområde, invånare, livsmiljö, städer, utveckling, höghusområde, förort, samhällsplanering, segregation, regional identitet, boendetrivsel, sociala problem			
Finansiär/ uppdragsgivare	Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet/Förortsprogrammet 2008–2011 / Miljöministeriet			
	ISBN 978-952-11-4055-6 (hft.)	ISBN 978-952-11-4056-3 (PDF)	ISSN 1796-1696 (print)	ISSN 1796-170X (online)
	Sidantal 70	Språk Finska	Offentlighet Offentlig	
Beställningar/ distribution	Publikationen finns också på internet: www.ymparisto.fi/julkaisut			
Förläggare	Miljöministeriet			
Tryckeri/tryckningsort och -år	Helsingfors 2012			

Julkaisussa analysoidaan lahtelaisen lähiön, Liipolan, asukkaiden suhdetta asuinalueeseensa ja siinä tapahtuneita muutoksia. Kyseessä on vuonna 1999 tehdyn kyselyn uusintatutkimus, joten keskeisen teeman muodostaa kymmenessä vuodessa tapahtuneiden muutosten tarkastelu. Tarkasteltavina ovat sekä lähiön suhteellinen asema alueellisen eriytymisen näkökulmasta että asukkaiden omat arviot fyysisestä, sosiaalisesta ja toiminnallisesta elinympäristöstään.

Mitä Liipolaan kuuluu nyt kymmenen vuoden jälkeen? Minkälaiseksi liipolalaiset alueensa kokevat ja mihin suuntaan asukkaat kokevat alueen kehittyneen kuluneen vuosikymmenen aikana? Muutoksen tarkastelun ohella tutkimus nostaa esille lähiöiden kehittämisen ajankohtaisia kysymyksiä esimerkiksi asukkaiden ikääntymisen vaikutuksista ja alueen monikulttuurisuudesta. Tutkimusaineistoina käytetään tilastotietoja ja postikyselyä alueen asukkaille.

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

ISBN 978-952-11-4055-6 (nid.)
ISBN 978-952-11-4056-3 (PDF)
ISSN 1796-1696 (pain.)
ISSN 1796-170X (verkkok.)